

**ОО «ХАРЬКОВСКИЙ ГОРОДСКОЙ СОЮЗ ВЕТЕРАНОВ  
АФГАНИСТАНА (ВОИНОВ-ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТОВ)»**

**ЕДИНАЯ СОЦИАЛЬНАЯ СЕТЬ г. ХАРЬКОВА**

**ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ  
КОНКУРС ДУХОВНО-ФИЛОСОФСКОЙ  
И ГРАЖДАНСКОЙ ПОЭЗИИ  
(ПРОЗЫ)**

**«ВО ИМЯ ЖИЗНИ, МИРА И ЛЮБВИ»**

**Сборник творческих работ**

**Под общей редакцией Г.И. Ломакина**

**Харьков, 2020**

Во имя жизни, мира и любви. Сборник творческих работ / под общей редакцией Г.И. Ломакина

Оргкомитет: Ломакин Г.И, Борзов В.А., Жулай В.В., Быков М.Л.

В сборник вошли присланные на конкурс материалы (поэзия, проза, рисунок, фотография) прошедшие предварительный отбор соответствия тематике и допущенные к печати редколлегией (жюри). Часть работ опубликована с сокращениями.

В авторских работах отображается собственное философское отношение к войне и миру, добру и злу, а также к героям, испытавшим на себе все тяготы и лишения боевых действий.

Рекомендовано педагогическим коллективам для проведения занятий по героико-патриотическому воспитанию молодежи.

Оргкомитет выражает особую благодарность всем конкурсантам, которые откликнулись и с большим энтузиазмом приняли участие в нашем Конкурсе, провели серьезную поисковую работу и проявили творческую активность.

## Предисловие



Уважаемые читатели! Вышел в свет уже шестой сборник творческих работ, ежегодного, проводимого под эгидой Единой Социальной Сети г. Харькова и Общественной Организации «Харьковский городской Союз ветеранов Афганистана (воинов-интернационалистов)» Конкурса духовно-философской и гражданской поэзии (прозы, фотографии, рисунка) «Во имя жизни, мира и любви», посвященного ветеранам.

На страницах сборника описываются в прозе и воспеваются в стихах ратные подвиги наших соотечественников: отцов, матерей и людей старшего поколения, – ветеранов войны и труда... Описывая военное время, прежде всего, каждый из нас думает не о войне, не о разрухе и голоде, не о различных трудностях и испытаниях, которые пришлось пережить нашему народу во время Второй мировой войны и последующих локальных войнах и вооруженных конфликтах, в которых принимали участие наши соотечественники, – украинцы, а о мире и любви, о созидании и жизни.

Знать и помнить свою историю, написанную потом и кровью многих наших земляков, делать соответствующие выводы – пожалуй, одна из самых главных задач, которые стоят перед нами и нынешним поколением молодежи.

Сильная армия и молодежь, воспитанная на боевых традициях старшего поколения, знающая свое героическое прошлое всегда будет иметь успех и будущее, сможет оказать достойный отпор любому врагу, иметь достойный тыл и богатую, интересную, творчески насыщенную мирную жизнь.

Изучая живую жизненную историю героев войны, на примерах своих родителей, бабушек и дедушек, знакомых ветеранов, участников боевых действий, познавая их опыт и передавая другим, окружающим нас людям, мы вместе строим свое будущее и будущее нашей страны – Украины! Спасибо всем Вам! Мира нашей Украине!

*Геннадий Ломакин,  
участник боевых действий в Афганистане*

## СОДЕРЖАНИЕ:

<b>1. ПОЭЗИЯ</b> -----	<b>9</b>
<b>1.1. Калашніков Борис Олегович, 6-Б клас ХСШ № 99</b> «Нам потрібна ПЕРЕМОГА»-----	<b>9</b>
<b>1.2. Скляр Діана Юрївна, 10-А клас ХЗОШ №125</b> Поема «Чорний і Безіменний»-----	<b>9</b>
<b>1.3. Коптелова Л.І., керівник Центру позашкільної освіти «Старт»:</b> «Вони стоять як вартові»-----	<b>24</b>
<b>1.4. Гончаренко Анастасія Павловна, 8-В клас ХЗОШ №150</b> «Война»; «Героям»-----	<b>28</b>
<b>1.5. Філіпоненко Василина Андріївна, 5-Б клас ХЗОШ № 150</b> «Мрії про Україну»-----	<b>29</b>
<b>1.6. Іщенко Анжеліна, 4-А клас КЗ"ХЗОШ №135 ім.К.Ф.</b> Ольшанського": «Рідний край»-----	<b>29</b>
<b>1.7. Ковальова Діана, 4-А клас КЗ"ХЗОШ №135 ім.К.Ф.</b> Ольшанського": «Ненька Україна»-----	<b>30</b>
<b>1.8. Мелентьєва Поліна, 4-А клас КЗ"ХЗОШ №135 ім.К.Ф.</b> Ольшанського": «Україна»-----	<b>30</b>
<b>1.9. Жарко Михайло, 4-А клас КЗ"ХЗОШ №135 ім.К.Ф.</b> Ольшанського": «Україна»-----	<b>31</b>
<b>1.10. Антонян Мері, 4-А клас КЗ «ХЗОШ №135 ім.К.Ф.</b> Ольшанського»: «Квітуча Україна»-----	<b>31</b>
<b>1.11. Ванда Владислав Валентинович, 5-Б класу ХЗОШ № 167:</b> «К тебе – Воин Украины!»-----	<b>31</b>
<b>1.12. Андрей Скибинский,</b> «Памяти Блокады Ленинградской» и др.-----	<b>32</b>
<b>1.13. Кутахова Виктория Николаевна, сотруди́ник ХООШ №42</b> «Жизни бал»-----	<b>36</b>
<b>1.14. Матвеев Александр, 7- Б класс Харьковской гимназии №86</b> «Ой, молодой идешь ты в бой...»-----	<b>36</b>
<b>1.15. Александр Постолаки, Республика Молдова</b> Стихи, 2019г.-----	<b>37</b>
<b>1.16. Дороженко Валерія, 7-Б клас КЗ «ХЗОШ №49»</b> «Афганістан...чума ХХ століття»-----	<b>45</b>
<b>1.17. Грушевський Костянтин, учень 8-А класу ХЗОШ № 117</b> «Найцінніший скарб»-----	<b>46</b>
<b>1.18. Тігаренко Наталія Володимирівна, вчитель початкових класів</b> Харківської гімназії № 163 «До Бога...»-----	<b>46</b>

<b>1.19. Сахненко Ольга Владимировна, учитель русского языка и литературы ХСОШ №42</b>	
«Герои среди нас»-----	<b>47</b>
<b>1.20. Болдовський Тимофій, 3-А клас ХСШ №108</b>	
«З війни не повертається ніхто...»-----	<b>48</b>
<b>1.21. Каленченко Ярослава, 4-А клас ХСШ №108</b>	
«Хай буде мир»-----	<b>49</b>
<b>1.22. Шило Катерина Вадимівна, вчитель зарубіжної літератури ХСШ № 108 «Тінь війни»</b>	<b>50</b>
<b>1.23. Попова Вероника, 11-В клас ХГ №152</b>	
«Афган. Ненужная война...»-----	<b>51</b>
<b>1.24. Ольга Курганская, «Эхо войны»</b>	<b>51</b>
<b>1.25. Корольова Єлизавета Олександрівна, 10-А клас ХЗОШ № 157</b>	
«В і'м'я життя, миру і любові»-----	<b>52</b>
<b>1.26. Плугатарьова Таїсія Романівна, 1 клас Комунальний заклад «Станція юних техніків № 3 Харківської міської ради»</b>	
«Повертайтеся живими»-----	<b>53</b>
<b>1.27. Єгорова Діана Олександрівна, 9 клас КЗ «Станція юних техніків № 3»</b>	
«Тато мій – Янгол»-----	<b>53</b>
<b>1.28. Богасенко Марія Геннадіївна, 9 клас КЗ «Станція юних техніків № 3»</b>	
«Молодь проти війни»-----	<b>54</b>
<b>1.29. Баркар Микита Вадимович, ЛПВФП «Патріот», II курс</b>	
«Во имя жизни, мира и любви...»-----	<b>54</b>
<b>1.30. Кузьминова Юлия Вадимовна, 8-Б клас ХСШ №164</b>	
«Это страшное слово «война»»-----	<b>55</b>
<b>1.31. Литвинова Еліна Валентинівна, 6-Б клас ХГ №86</b>	
«Знай, ми завжди з тобою!»-----	<b>55</b>
<b>1.32. Демченко Владислав, 10-А клас ХЗОШ №136</b>	
«Коли покликала Вітчизна»-----	<b>56</b>
<b>1.33. Касяненко Станіслав, 10-А клас ХЗОШ №136</b>	
«Ми живемо в таку годину»-----	<b>57</b>
<b>1.34. Гришко Богдан, 10-А клас ХЗОШ №136</b>	
«Афганістан – наша біль і наша слава»-----	<b>57</b>
<b>1.35. Гармаш Анна, 8-А клас ХЗОШ №136</b>	
«Война»-----	<b>58</b>
<b>1.36. Нікітіна Олександра Володимирівна, 7-Б клас ХГ №163</b>	
«Эхо войны»-----	<b>59</b>

<b>1.37. Баркар Микита Вадимович, ХНУПС ім. Івана Кожедуба, І курс</b> «Жить в мире и согласии»-----	<b>60</b>
<b>1.38. Данилова Тетяна Сергіївна, вихованка гуртка «Секретар</b> <b>керівника» КЗ «СЮТ № 3 ХМР», 8 клас</b> «Про що розказати вам?»-----	<b>60</b>
<b>1.39. Плугатарьова Таїсія Романівна, вихованка гуртка</b> «Паперопластика» КЗ «СЮТ № 3 ХМР», 2 клас «Дякую вам!»-----	<b>61</b>
<b>2. ПРОЗА</b> -----	<b>62</b>
<b>2.1. ВОИНАМ-ОСВОБОДИТЕЛЯМ</b> -----	<b>62</b>
<b>2.1.1. Нужа Юлія Павлівна, Олександрівська ЗОШ імені</b> <b>І.С.Буряка Валківської районної ради Харківської області</b> «Останнє пристанище рядового - Губського Трохима Яковича»---	<b>62</b>
<b>2.1.2. Соболев Анастасія, Шило Ярослав, 6-А класу ХСШ № 108</b> «Пекло на землі»: спогади в'язня фашистських концтаборів Малицького І.Ф.-----	<b>66</b>
<b>2.1.3. Черкашин Павло Юрійович, 3-А клас ХЗОШ № 157</b> «Цей ліс пережив жахливу війну»-----	<b>76</b>
<b>2.1.4. Ягодка Алексей Константинович, Член НСЖУг. Тростянец.</b> <b>Сумская обл. «Память поколений»</b> -----	<b>77</b>
<b>2.2. ВИНАМ-ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТАМ</b> -----	<b>79</b>
<b>2.2.1. Мерзляков Михаил, 7-А клас ХСОШ №42</b> «Рядовой Слаквин Владимир Иванович»-----	<b>79</b>
<b>2.2.2. Павлова Ксения Сергеевна, 10-Б клас ХООШ № 150</b> «Афганистан – наша боль и слава!»-----	<b>84</b>
<b>2.2.3. Хоменко Иван, 10-А клас КЗ «ХЗОШ № 175»</b> «Війна в Афганістані»-----	<b>86</b>
<b>2.2.4. Костылева Алина Алексеевна, 2-Д клас ХГ № 152</b> «История о моем дедушке»-----	<b>94</b>
<b>2.2.5. Ляхова Катерина Валентинівна, 9- В клас ХГ №152</b> «Афганістан - наш біль і наша слава»-----	<b>95</b>
<b>2.2.6. Ягодка Алексей, Член НСЖУ, Сумская обл., г. Тростянец</b> «На берегах нашей памяти»-----	<b>96</b>
<b>2.2.7. Травкина Ядвига Николаевна, 10-А клас ХООШ № 148</b> «Тропою памяти»-----	<b>97</b>
<b>2.2.8. Ломакин Геннадий Иванович, член НСЖУ</b> «Рощин Роман ростиславович –воин-интернационалист»-----	<b>100</b>
<b>2.2.9. Ломакин Геннадий Иванович, член НСЖУ</b> «Новохацкая Татьяна Павловна»-----	<b>110</b>

<b>2.3. УЧАСТНИКАМ АТО</b> -----	<b>122</b>
<b>2.3.1. Колісник Катерина Володимирівна, 11 клас ХЗШ №160</b> «Є така професія – Батьківщину захищати»-----	<b>122</b>
<b>2.3.2. Клубенко Ольга, 9-А клас КЗ «ХЗОШ № 175»</b> «Герої живуть серед нас!»-----	<b>138</b>
<b>2.3.3. Болдовська Мілена, 5-Б клас ХСШ № 108</b> «Життя і смерть на двох: подвиг братів Лашенків»-----	<b>142</b>
<b>2.3.4. Ачкасова Катерина Сергеевна, 11-Б клас ХГ №43</b> «Я горжусь...»-----	<b>148</b>
<b>2.3.5. Семенчук Софія, 6- Б клас ХЗОШ № 167</b> «Лист захистникам»-----	<b>156</b>
<b>2.3.6. Дрокіна Влаліслава Олександрівна, 6-Б клас ХГ №86</b> «Легенда про символи миру»-----	<b>156</b>
<b>3. РИСУНОК (ФОТОГРАФІЯ)</b> -----	<b>163</b>
3.1. Кошарова Елена ХСШ №150	
3.2. Курцев Юрій ХСШ №150	
3.3. Ланіна Ірина ХСШ №150	
3.4. Новікова Дар'я ХСШ №150	
3.5. Омельченко Данило ХСШ №150	
3.6. Цветлінська Вероніка ХСШ №150	
3.7. Ругаленко Анастасія, КЗ СЮТ №3	
3.8. Кулініч Валерія, КЗ СЮТ №3	
3.9. Ольга Курганская, ХСШ №163	
3.10. Базунова Софія Максимівна, 5-А ХЗОШ №164	
3.11. Ільєнко Майа Олексіївна, 4-А ХЗОШ №25	
3.12. Панкова Даря Денисівна, 10-А ХЗОШ №25	
3.13. Бобров Данило Максимович, 6-В ХЗОШ №86	
3.14. Малишева Ксенія, 10 клас ХЗОШ №136	
3.15. Малахов Олександр, 9-А клас ХЗОШ №136	
3.16. Борисенко Олександр, 6-А клас ХЗОШ №136	
3.17. Ложнікова Єлизавета, 8 клас ХЗОШ №136	
3.18. Духнич Олександр, 5 клас ХЗОШ №136	
3.19. Дмитренко Анна, ХЗОШ №160	
3.20. Чередніченко Анжела, ХЗОШ №160	
3.21. Белішко Максеміліан Вікторович, 3-Г ХЗОШ №157	
3.22. Виховцев Владислав Олександрович, 3-Г ХЗОШ №157	
3.23. Белінська Анастасія, 1-В клас ХГ №152	
3.24. Дяченко Ярослав, 1-В клас ХГ №152	
3.25. Сидоренко Марія Віталіївна, 3-А клас ХГ №152	

- 3.26. Дашко Анастасія Максимівна, 7-Б клас ХГ №152
- 3.27. Самотой Артем Олександрович, 3-А ХГ №152
- 3.28. Костильова Аліна Олексіївна, 2-Д клас ХГ №152
- 3.29. Ротов Станіслав, 2-Г клас ХГ №152
- 3.30. Ніколенко Ярослава Володимирівна, 3-А ХГ №152
- 3.31. Ус Дмитро Олександрович, 3-А клас ХГ №152
- 3.32. Автенюк Дар'я Олегівна, 9-В клас ХГ №152
- 3.33. Завгородня Юлія Дмитрієвна, 10-А клас ХГ №152
- 3.34. Козленко Єлизавета Олександрівна, 3-А кл. ХГ №152
- 3.35. Мацюк Вероніка, 6-Д клас ХГ №152
- 3.36. Варвашенко Олег, 4-В клас ХГ №152
- 3.37. Мацюця Назар, 2-А клас ХГ №152
- 3.38. Міленко Катерина Сергіївна, 4-Г клас ХГ №152
- 3.39. Борисенко Олег, 2 клас ХЗОШ №136
- 3.40. Домбровський Володимир, ХЗОШ №136
- 3.41. Дзьомбак Анастасія Олександрівна, 6-В клас ХГ №152
- 3.42. Катуніна Євгенія Сергіївна, ХЗОШ №167
- 3.43. Єлагіна Анастасія Володимирівна, ХЗОШ №167
- 3.44. Мазанов Кирил Юрійович, ХЗОШ №167
- 3.45. Сегенішин Євген, 6-А клас ХЗОШ №175
- 3.46. Бريدко Іван, 5-А клас ХЗОШ №175
- 3.47. Степанов Іван, 7-А клас ХЗОШ №175
- 3.48. Борзова Марія, 7-А клас ХЗОШ №175
- 3.49. Шуляк Марта, 6-Б клас ХЗОШ №56
- 3.50. Єфремова Ангеліна, 7-Б клас ХЗОШ №56
- 3.51. Голуб Яна Олександрівна, 7-А клас ХЗОШ №164
- 3.52. Педько Анжеліка, ХЗОШ №171
- 3.53. Сіренко Анастасія, ХЗОШ №171
- 3.54. Юнніков Олександр, ХЗОШ №171
- 3.55. Лиховченко Марина Дмитрівна, 6-В клас ХГ №86
- 3.56. Крикунова Валерія Олегівна, 8-Б ХГ №86
- 3.57. Максимець Лаліта Петрівна, 5-В клас ХГ №163
- 3.58. Ващук Арина Романівна, 4-Г клас ХГ №163
- 3.59. Спесівцева Аліна Георгіївна, КЗ СЮТ № 3

**Общественная организация «Харьковский городской союз ветеранов Афганистана (воинов-интернационалистов)»-----193**

## ПОЕЗІЯ

**1.1. Калашніков Борис Олегович,  
учень 6-Б класу ХСШ № 99**

**Керівник:** Калашнікова Наталія Юрїївна,  
заступник директора з виховної роботи

### **Нам потрібна ПЕРЕМОГА**

Нам потрібна Перемога,  
Бо земля наша від Бога  
І квітуча, і співуча,  
Наша земле невмируща.

Наші воїни безстрашні,  
Чесні і патріотичні,  
Пам'ятають про родину,  
Рідну мову, Батьківщину.

Захищають рідну землю  
Від навали ворогів.  
Впевнений, що переможуть,  
Нашим людям допоможуть  
Встановити мир.

Повернеться до нас Крим  
І Донбас разом із ним.  
Заживемо ми щасливо  
В нашій рідній Україні –  
Незрівняній Батьківщині!

**1.2. Скляр Діана Юрїївна,  
10-А клас ХЗОШ №125**

**Керівники:** Деревльова Ірина Миколаївна,  
учитель української мови та літератури ХЗОШ №147  
Юдіна Анастасія Валерїївна,  
учитель української мови та літератури ХЗОШ №125

### **Чорний і Безіменний (Поема)**

## Передмова

Люди дивляться на світ із висока,  
та душі мають – нижче пекла.  
Україну повільно знищує війна,

і надія давно вже змеркла.

... Чи ні? Чи ще є вона?

Десь у глибині, поміж заздри й болю?  
Може, надія ховається там,

аби колись усе заповнити собою?

Минуть роки, дощі змиють кров  
й імена тих навіки закарбують,  
хто кістками лягав за мир і любов,

а зараз – у домовинах ночують

Десь там, на сході України,  
розпростяглося чимале село.  
Десь там, поміж степів Батьківщини,  
буденним життям воно жило.  
Усе нічого, якби не ліс,  
у селі про нього легенди складали.  
Він із давнини тут поряд ріс,  
“Нечистий” – так усі казали.  
Усіх лякав страшенний вий,  
лунав він звідти щоночі.  
У народі казали, що то – людський,  
та хто його побачити схоче?  
А то, насправді, вовк – сидить і чека  
на ватажка, що в лісі полює.  
Раптом малого охопила нудьга  
– завив він, бо за батьком сумує.  
Пройшла година, а може і з дві,  
повернулися всі з полювання.  
І, як заведено в вовчій сім’ї,  
час здійснити малят побажання.  
Щоночі сідають вони  
коло вогнища, легенди почути.  
Як одному вовку було до снаги  
умить світ увесь перевернути.  
Він – був героєм усіх часів,

чесним, добрим і завзятим.  
Наш вовк давно вже зрозумів,  
яким же має стати.  
Малого нашого звати – Безіменний.  
Такого імені ви не зустрінете ніде.  
Іноді він вис, як скажений...  
Та він хороший, то – пuste.  
Кожна ніч, проведена з батьком,  
залишила слід у Безіменного в душі.  
Із ним він ніколи не був безпорадним,  
знаходив вихід навіть із пiтьми.  
Виріс вовк, пройшли роки.  
Став він сином, гідним батька.  
Здавалося б, йому все до снаги,  
та тут біда трапилася зненацька.  
Був день; після полювання  
Безіменний із батьком йшли.  
Почули вий, неначе чиєсь покарання,  
а поряд – жертву й знайшли.  
Там бідний вовк сльозами умивався!  
Поранений, кров'ю він стікав!  
У темній хащі від мисливця ховався,  
молитву останню промовляв.  
Побачив батько вовка молодого,  
вирішив його врятувати.  
Стало шкода йому малого,  
адже... той зібрався помирати!  
Він підбіг до нього, поруч став,  
закрив собою дурня малого!  
Мить – і пулю в серце ватажок дістав,  
від демона страшного лісового!  
Безіменний вчепився в мисливця,  
у лісі пролунав страшений вий.  
Кричав йому в вічі – “Вбивця!”,  
у серці був нестерпний біль.  
Мисливець застогнав від того болю,  
а потім – вдарив вовка й утік.  
Батько помер, закривши іншого собою,  
а Безіменний – нічого вдіяти не зміг.

Вовк був із батьком до кінця.  
Сказав до нього, ледь живого:  
“Як без тебе буду, га? – Не знаю я...”,  
у відповідь почув: “Врятуй малого”.  
Свої очі закрити ватажок назавжди,  
попрохав сина за малим придивитись.  
Не знав Безіменний, чи це йому до снаги,  
та пообіцяв собі за батька помститись...  
Малий мав рану дуже глибоку,  
Безіменний весь час його доглядав.  
Лихоманило тіло через температуру високу,  
та вовк очей із нього не спускав.  
Невдовзі малий прийшов до тями!  
Спитав, де він, а Безіменний розказав;  
Малий сказав, що до нестями,  
дякуватиме йому за те, що врятував.  
Безіменний назвав малого Чорним.  
Чи то за вдачу, чи то за хвіст.  
Той був розумним і проворним,  
усім серцем любив він ліс.  
Безіменний став для нього братом,  
вони разом проводили весь час.  
Їх полювання були наче свято,  
і світанок зустрічали кожен раз.  
Та не все в їхньому житті було гарно,  
наш малий вовк дуже часто хворів.  
Всі казали, що його лікувати марно,  
але Безіменний все ж таки зумів.  
“Хоч і має Чорний здоров’я слабке,  
та я ніколи його не покину.  
Він скоро одужає, мине все лихе  
й знову дякуватиме мені без зупину.”  
У зграї здивовано питали – “Чому?”  
Навіщо Чорного той так оберігає?  
“Батько через нього помер...” – казали йому,  
та причини справжньої мало хто знає...  
Безіменний знав, що малого життя  
означає батька смерть недаремну.  
Це – сина перед ватажком каяття

й подяка... за турботу сокровенну.  
Та ненависть усе ж у серці жила,  
не помирала, а ще більше кипіла!  
Скоро в душі вона лишилась одна,  
неначе мара якась – вовка оповила.  
Помста, помста, помста –  
Одна вона була в голові.  
Жити з нею зовсім непросто,  
не можна спалити її у вогні...  
Безіменний мисливця хотів убити,  
аби той нещадний біль відчував.  
Лише Чорному вдалося вовка зупинити,  
бо права вбивати він не мав.  
Чорний сказав, що помститися можуть  
лише люди й їх душі бридкі.  
Так він нічого змінити не зможе,  
бо лиш одному Богу це до снаги.  
Вовк послухав його й попрохав  
надалі за ним придивитись,  
аби ватажком гідним він став  
і цурався бажання помститись.  
Чорний посміхнувся; пішли вони  
вечері смачної куштувати,  
та ще не знав Безіменний тоді,  
що доведеться малого шукати.  
Тієї ночі Безіменний пішов до лісу гуляти,  
Чорний на нього вдома чекав.  
Ватажок майбутній вмів передчувати –  
повернувся додому, а малий – пропав.  
Усією зграєю вони в лісі шукали,  
та Чорного не було ніде.  
Малі вовки в хащі заблукали,  
спати лягли в кущах деінде.  
Знайшов Безіменний малого під ранок,  
він заснув, коли прийшов подивитись на зірки.  
Загарчав, сказав до нього: “Вже світанок”!  
Чорний прокинувся – та й навтьоки.  
Він знав, що зараз від брата  
отримає по перше число,

тож просто продовжив утікати  
й вибачався, що не попередив його.  
Через увесь ліс він від брата втікав.  
То сміявся, то плакав – усе марно.  
Безіменний швидко його наздогнав,  
а потім провчив малого гарно.  
Пройшов час; Чорний лісом гуляв.  
Крок – і мисливця побачив,  
людину, котру за кілометр оминав...  
Та цю зустріч він не передбачив.  
Мисливець гриби саме збирав,  
був зайнятий ділом, не озирався.  
Дивну пісню він співав,  
а Чорний – до хитрощів вдався.  
Взяв, та й зайця налякав,  
побіг він у сторону мисливця.  
Звук почувши, здобич довго він шукав...  
Той самий, лісовий нещадний убивця...  
Чорний знав, що може помститись  
за ватажка й батька, що він того згубив.  
Мить – і міг би він вчепитись  
у чоловічу плоть, але цього не зробив.  
Бо справедливість може лише вершити  
той, хто всіх людей і тварин сотворив.  
Перш ніж когось задумаєш убити,  
подумай, що з собою ти зробив...  
Як же низько ти опустився?!  
Додолю впала твоя душа...  
Невже чорту ти вже скорився...  
Не маєш права забирати  
чужі світанки й думки в пітьмі.  
Одне чітко по життю маєш знати:  
усе зло обов'язково повернеться тобі!  
І кров на руках уже ніколи не змити,  
не зашити кривавих ран на душі...  
Так як же міг ти когось убити?!  
Як бути міг таким слабким?  
Аби сильним був, не вбив би людину,  
не забрав би в неї літа святі.

Для когось, може, вона дорога й єдина...  
І вирішувати долю її не тобі!  
Чорний знав, що має робити.  
У бік протилежний відступив.  
“Тільки люди можуть так вчинити”,  
а він – радий, що цього не зробив.  
Прибіг додому, а в дорозі  
вовк із собою здобич прихопив.  
Голодний, чекати був уже не змозі,  
аби ватажок її між усіма розділив.  
Вечір минув дуже швидко,  
вовки в ліс прогулялись пішли.  
У небі сотні зірок було видно...  
Як же їх любили вони!  
Усі знали, що кожна зірка на небі –  
то чиїсь нічні думки.  
Уночі здають навіть нерви сталеві,  
біль терпіти стає не до снаги...  
І всі ці люди дивляться в небо,  
усе думають, мріють вони.  
Хтось у всьому винить лише себе,  
а комусь не спиться вночі.  
Я вам можу тільки сказати,  
що всі доленосні думки  
про себе вночі дають знати,  
бо ж такі важливі й особливі вони.  
Отак вовки йшли і йшли,  
через хащі нічні пробирались.  
Ось галявину свою й знайшли,  
на небо нічне подивитись zostались.  
Любили повітря вони, сповнене хвої.  
Годинами дивились на зірки.  
Перед красою кожен складе зброю,  
отож утриматись не змогли й вони.  
Усе їм здавалося наче в казці,  
аби завжди була та краса!  
Заради природи можна й зазнати поразки,  
аби вона вічно жила!  
Посиділи годину; уже й додому пора.

Стали стежку рідну шукати;  
вона-то – єдина, одна...  
Так приємно нею вертатись!  
Раптом у хащі заблищали вогні,  
звуки пострілів почули вовки.  
Щось запалало десь у пільмі.  
Не передати, як злякались вони!  
Неначе там розверзлось пекло,  
повилізали звідти страшніючі чорти...  
Глибокої ночі, коли вже все змеркло,  
вони наступ на наше село почали.  
Чорний із братом побігли додому,  
хутко зграю зібрали разом.  
Молилися вони Чудотворцю Святому,  
Безіменний – був справжнім ватажком.  
Наказав він братам своїм не боятись,  
вглиб лісу зібратись і йти.  
У безпеці своїй не сумніватись,  
бо він має стерти всі сліди.  
Та в лісі нічого не відбувалось,  
то на село велетенські чудовиська йшли.  
Стали люди прості від них оборонятись,  
“Танки! Танки тут!” – кричали вони.  
Збагнути ніяк вовки не могли,  
чи то одне одного люди вбивають?  
Чи зовсім оскаженіли вони,  
що вже замість Бога інших карають?  
Страх жилами зграї пробігся,  
степ уже полум’ям палав,  
і так їм страшно зробилось,  
що всіх уже й відчай огортав.  
А як ці люди в ліс завітають?  
А якщо їх усіх переб’ють?  
Тут кожен жити бажає!  
Не дай Боже, життя заберуть!  
Та щось у ліс ніхто не йшов,  
вовки до села нову стежку проклали.  
Безіменний схованку знайшов,  
тож малята вже й позасинали.

Пішов із Чорним на селян подивитись...  
А там, у селі, плакали й кричали вони,  
не подумав ніхто й зупинитись...  
Кров'ю повільно залилися стежки...  
Звук пуль аж у серце заходив,  
ціпеніли ноги в вовків...  
Місця собі ніхто не знаходив,  
світ білий немов оскаженів!  
Аж тут, із села іншого боку,  
вже наші танки підійшли.  
Були обладнані нівроку  
й слово, що “війною” зветься, почали!  
Стали всюди постріли лунати,  
уцент вікон розбилися шибки...  
Селяни скрізь почали ховатись,  
із дітьми побігли хто-куди...  
Вони від усіх утікали,  
молили й наших, і чужих.  
“Не стріляйте!” – кричати й благали,  
бо повбивають же себе самих!  
Та тут, звідкись, узялися снаряди,  
розстрожили будинки вони!  
Ця сцена була – неначе з кошмару,  
що ж коїться на цій землі?!  
Чому плакати діти повинні?  
Чому має кров заливати стежки?  
Чи це ніхто не зможе зупинити?  
Чи одному Богові це лише до снаги?!  
Вирішив Чорний із братом додому піти,  
усій зграї про “війну” розказати...  
Хоч і боялись вони,  
та кожен про таке має знати!  
Втямити вовки не могли одного,  
невже варта війна цього всього?  
Як одне одного можна вбивати?  
Невже кожен із нас має помирати?...  
Уранці вовки до села підійшли,  
у картину цю стали вдивлятись,  
і як же здивувались брати,

коли продовжували всі ще ховатись!  
Виявляється, чорти його в полон узяли,  
наказали селянам мовчати.  
А якщо щось скажуть вони,  
то доведеться з життям попроситись...  
За землі довго битва йшла,  
усе стріляли, стріляли й стріляли.  
Розверзлася справжня війна,  
і все люде... вмирили й вмирили.  
То відступали танки, то наступали знов,  
люди все по схованках ховались.  
Йшли дощі, із доріг змивали кров,  
а діти – без батьків залишались.  
За цим усім вовки спостерігали,  
розривалась ущент у них душа!  
Яких же селяни втрат зазнали!  
Яка ж нещадна та війна!  
Може колись вона й закінчиться,  
та залишаться снаряди в землі.  
Може й вдасться колись порозумітись,  
та байдуже на це вже сироті...  
Її життя вже вщент зламали,  
дитячі спогади заповонила кров.  
На її очах людей вбивали й ховали,  
а потім співатимуть про любов.  
Її казатимуть, що має жити далі  
ті, хто ніколи на війні не був.  
А сироті – потрібно мало,  
аби її до себе хтось пригорнув.  
Її не треба пісень про любов,  
слів співчуття неширих не треба,  
нехай війни просто ніколи знов...  
не буде, і мирним завжди буде небо...  
Поки зграя нове місце облаштувала,  
уже бої із десятків раз пройшли.  
Як же вечорами малеча їх чекала –  
братів, що розповідати про війну прийшли.  
Умів Чорний героїчно розказати,  
як переживають селяни ту війну.

А міг ще й намалювати,  
як боронить кожен сім'ю свою.  
А поки всі слухали його,  
Безіменний сховище мав облаштувати.  
Він же став ватажком для цього усього,  
аби завжди своїх захищати.  
Одного вечора Безіменний так стомився,  
що собі й місця облаштувати не встиг.  
Від втоми просто він звалився,  
та йому Чорний одразу ж допоміг.  
Доробив він усе за нього,  
вечерю приготував на всіх.  
Не впізнати було Малого,  
серйозність змінила сміх.  
Прийшов до старшого він брата,  
помітив кривавий слід!  
Із страху він почав кричати,  
нічого з собою вдіяти не міг...  
Для людей це просто вий,  
та був він сповненим болю.  
Проте... неухважним був малий,  
бо слід – від здобичі, притягнутої із собою.  
Від цього вию Безіменний підскочив,  
став малого він питати.  
Чи щось сталось, що він так завив,  
та тут нічого було й сказати.  
Не то жарт, не то драма,  
трапилось і таке в житті вовків.  
Тут особливість є, а саме  
страх втратити один одного з братів.  
Ми ж почуватися маємо так само,  
маємо боятися за життя своїх...  
Чийсь батько помирає, а нам усе мало,  
лише за своїх хвилюємось близьких.  
Наш народ – наче зграя,  
от тільки зараз інші ми.  
Зараз наші помирають,  
а нам змінити це не до снаги.  
Який сенс про єдність і мир казати,

коли ще не готові ми  
нацією цілісною стати,  
аби відсіч дати, щоб відступили вороги?  
Не лише прості люди мають об'єднатись,  
а ще й ті, хто над ними є.  
Маємо спочатку все почати й спитати  
в самих себе: “Україна – що це є?”  
Якщо ж це наша Батьківщина,  
чому ж ніяк на ній не запанує мир?  
Ми ж усі як одна родина,  
що живе в степах і красі Карпатських гір!  
Мир просто треба забажати,  
і не лише простим людям, а всім.  
Любов і сміх – їх можна мати,  
можна повернути тепло в дім.  
І знову люди мріяти почнуть,  
знову з гордістю подивляться в небо.  
Тихим сном навіки захисники поснуть,  
мир лишивши після себе...  
Навідувалися повсякчас брати в село,  
дійшли й до дому мисливця,  
саме чоловіка того,  
кому кричав Безіменний: “Убивця!”  
Бачать – він із рушницею стоїть насторожі,  
коло дому чергує.  
Та ось і з'явилися вони –  
наші солдати, та смерть уже чатує.  
Скоро знову розверзнеться бій,  
невідомо, як зміняться кордони.  
Це ж війна... а в ній  
кожен бути може в полоні.  
Як мисливець українців побачив –  
хутко синьо-жовтий прапор підняв,  
але погляди злючі й гарячі  
на себе від ворога вмить перейняв.  
Село ж нині в полоні,  
за таке тут одразу вбивають.  
Отак і живуть на кордоні,  
живуть... і спокою не знають.

Військовий кордон – гірше жаху.  
Він – наче кривавий слід.  
Літати страшно навіть для птаха,  
в'яне тут будь-який плід...  
До мисливця вмить завітали,  
зняти прапор криком наказали.  
“Чи ти нормальний?” – у нього спитали,  
та українців, напевно, не знали вони.  
І як здивувались вовки,  
коли чоловік прапор відмовився знімати.  
Гримнули на нього чоловіки  
й сказали, що нікому буде поховати.  
Та він їх і слухати не став,  
сказав: “Годі тут господарювати!”  
На землях українських він зростав  
і до смерті їх буде захищати.  
Чужих було двоє: один  
наказав другому розібратись.  
Сам пішов, напевно, у загін,  
битва мала от-от початись!  
Вовки лише спостерігали,  
ближче до будинку підібрались.  
Що далі буде – не знали...  
Що це значить, із ним-то розібратись?  
Чоловік зробив крок до мисливця,  
гордо й принизливо на нього дивився.  
Одразу мисливець наставив рушницю...  
Крок зробивши, солдат зупинився.  
Каже Чорний до брата:  
“Час вбивцю батька покарати!  
Нарешті має він знати,  
яка за життя чієсь плата!  
І за що? Я не збагну одного...  
Чому згоден лишитись усього?  
Чому за цей прапор, геть пом'ятий,  
має хтось життя своє віддати?”  
А Безіменний усе на чоловіка дивився,  
на нього, чи на рушницю...  
Він жертва, чи, усе ж таки, вбивця?

Виходить, він за батька помститься?  
Якщо мисливець зараз помре,  
якщо хтось його життя забере,  
якщо Безіменний помститься,  
якщо помре вовчий вбивця?  
...Що тоді? Чи легше стане  
на душі, чи лід розтане?  
Чи ненависть Безіменного покине,  
чи це те, єдине?  
Це те, для чого варто жити?  
Чи має хтось справедливість вершити,  
чи мають когось убивати,  
аби легше на душі мало стати?  
Та тут, зненацька, почулося: “Тату!”  
Хто міг це сказати?...  
А то – маленька принцеса,  
прийшла, неначе з трагічної п’єси.  
Мисливець обернувся до неї,  
обійняв, до себе пригорнув.  
Сказав: “Дитини не чіпай моєї!”,  
і тут-то Безіменний і збагнув:  
Дитина ця, як і він,  
батька свого любить до нестями!  
Мисливця голос їй лунає наче дзвін,  
– ось що він затямив!  
Ця дівчина не заслуговує жити одна;  
вовк знає, як жити тяжко без батька!  
Зовсім беззахисна й мала вона,  
аби за життя вхопитися хвацько.  
Та солдат...наставив зброю!  
На них обох! І рукою,  
тренованою й такою кам’яною,  
він повільно натискає на курок.  
Безіменний каже до брата:  
“Невже зараз куля та клята  
мале життя вщент зруйнує?!”  
А той: “Це помста, їх ніщо вже не врятує.”  
Мисливець доньку закриває собою,  
гордо він перед солдатом стає.

“За спину стань і стій за мною,”  
– він маленькій наказує.  
Рука жорстока на курок натискає,  
а мисливець – непорушно стоїть.  
Безіменний, зненацька, на солдата нападає,  
він збиває його в одну мить.  
А за ним, миттю, Чорний.  
Напали на солдата вовки.  
Яким би він не був проворним,  
та від них чужинцю не втекти.  
Сказав Безіменний брату відпустити,  
аби піднявся той і швидше пішов.  
Він мав просто це зробити,  
іншого виходу просто не знайшов.  
Рушницю вовки віджбурнули,  
чоловік піднявся, ледве пішов.  
Вони із братом озирнулись –  
а мисливець усе не йшов.  
Стояв він, на них дивився...  
Доньчині очі були повними сліз.  
Глянув Безіменний на мисливця –  
і пішли вони назад у ліс.  
Чорний у брата питає:  
“Чому не помстився за батька?”  
Та, звісно ж, він і сам знає,  
чому за ним побіг зненацька.  
“Брате, сам мені казав,  
лише люди можуть помститись.  
Ми – не вони, я це знав...  
Не посмів я зупинитись...  
Помста – варта людей,  
вони один одного вбивають...  
Сиротами залишають дітей  
і найстрашніше – про це знають...  
Вони знають! І продовжують убивати,  
вони сміють когось життя позбавляти  
й кажуть: “Це все війна”!  
Хоча, насправді, тут ні до чого вона!  
Війна – лише людське слово,

сказане колись кимсь помилково,  
вона сама так не може вчиняти,  
сам сказав...лише люди себе можуть убивати.”

**І.З. Коптєлова Л.І.**

**Керівник Центру позашкільної освіти «Старт» 1 місце**

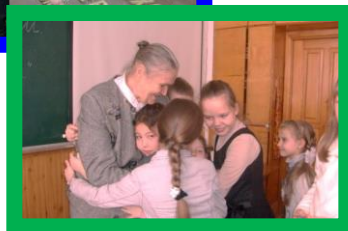
**«Вони стоять, як вартові...»**



Воїнам-інтернаціоналістам,  
випускнику спеціалізованої школи  
№87

**Володимиру Григоровичу Ізраїліту**  
та випускнику гімназії №86 міста  
Харків

**Олександрові Вікторовичу Маслю**  
присвячується...



Наш Харків – краще в світі місто...  
Залютино – наш рідний край:  
Дитинства нашого колиска,  
Джерело мрій та сподівань!

Є на Залютино дві школи,  
Вони – найкращі на землі!  
Нас тут навчають і виховують  
Найкращі в світі вчителі!

Вони батьків наших навчали...  
Тепер, як естафету – нас,



Щоб рідний край оберігали  
І пам'ятали їх наказ:



Любити, знати, зберігати  
Історію своїх дідів,  
А старших, мудрих - шанувати,  
Надати допомогу їм...

Любити школу, край, Вітчизну,  
За них не шкодувать життя...  
Святий вогонь патріотизму  
Пронести в серці до кінця!



І плине час, а ми зростаємо,  
Старіють наші вчителі...  
Підходе час і покидають  
Вони свої стежки земні...

Та є музеї в кожній школі  
Куди запрошуємо - всіх...  
Це наш куточок щастя й болю,  
Це для майбутнього поріг...  
В музеях пам'ять зберігає  
Сторінки всіх минулих днів,  
Тут квіти стенди прикрашають  
Про учнів і про вчителів...



І серед учнів є портрети  
Тих, хто життя своє віддав,  
Коли призвали їх служити  
В Республіці Афганістан.

«Афган» - страшне, суворе слово...  
І зразу смуток на душі...  
І дві могили серце знову  
Стискають, що стоять в тиші...



На цвинтарі майже найперші  
Вони стоять, як вартові, -

Обличчя з кам'яних портретів,  
Що притулились до землі...

Обидва молоді і гарні –  
Випускники двох наших шкіл.  
Один з них звався Олександром:  
Медбрат, військовий, рядовий.

Ми, юні краєзнавці, часто  
Підходили до цих могил  
І бачили, що батько й мати  
Знайшли притулок поруч з ним...



Володя також «потіснився»  
Прийняти тут своїх батьків,  
Що прагнули до сина ближче –  
Не розлучатись більше з ним...

Володя старшим лейтенантом  
Був, льотчиком і гвинтокрил  
Був другом, що реальних шансів  
Не раз надав, й загинув з ним...



На жаль, залишилась вдовою  
Його дружина молода,  
А син без батька зріс... Такою  
Вона і є – любя війна!

Колись, під час шкільного свята,  
Після «Хвилини мовчання»,  
До нас, дітей, підходив батько  
Володі й тихо промовляв...



Тремтливим голосом, з сльозою  
Завдячив нам він і всім тим,  
Хто розділяє з ними горе,  
Хто пам'ятає... «Це ж мій син!»

І в кожному з шкільних музеїв



Є розповідь про цих синів...  
Для всіх відчинені тут двері:  
«Знайомтесь, будьте вдячні їм!»

Вони – зразок любові, миру,  
Патріотизму, добрих справ,  
Надії, внутрішньої сили –  
Саме таких з'єднав «Афган»!

На їх могилах завжди квіти  
І часто – натовп школярів...  
Дорослішають їх обличчя  
І вчать ся шанувати мир!

Мир шанувати вчать нас в школі,  
І приклад прадідів-дідів,  
Дітей війни, хто знали горе,  
А зараз мудро посивів.

Ми раді їх зустріти в школі,  
Запрошуємо в рідний клас,  
Відвідуємо хворих вдома...  
Їх розповідь – урок для нас!

І хочеться пісні складати  
І в віршах щирих прославлять:  
Хто здатний був життя віддати  
За мир, їх треба пам'ятать...  
Давайте жити так, щоб змовкло  
Відлуння всякої війни  
І щоб не гинули ніколи  
Вітчизні віддані сини!



Члени гуртка «Історичне краєзнавство»  
Центру позашкільної освіти «Старт» Харківської міської ради».  
*Керівник: Коптєлова Л.І.*

**1.4. Гончаренко Анастасия Павловна,**  
ученица 8-В класса ХООШ № 150  
**руководитель - Козлова Валентина Михайловна,**  
учитель русского языка и литературы

**Война**

Война... О, сколько в этом слове боли!  
И слез, и страха, и потерь...  
Она приносит людям горе.  
Страдают все — ты мне поверь!  
Ноябрь... Школа... Стадион...  
Команда — десять человек...  
«Шахтер» — донецкий чемпион —  
Пример для подражания навек.  
Вот начинается игра —  
Вся в ожиданье детвора...  
Но, что это? ...Снаряд и взрыв  
Опять... И снова перерыв...  
Ребята бросились бежать...  
А взрывы снова, снова, снова...  
О ужас! Это не игра!  
А настоящая война!  
Четыре — раненых, двоих — убили!  
Ах, что вам дети натворили?  
За что вы жизни их лишили?  
А сколько мирных жителей убили!  
Ко всем хочу я обратиться:  
Война должна остановиться!!!

**Героям**

Спасибо вам, нашим героям!  
Что защищаете страну.  
Хотим мы все уже покоя,  
И прекратить эту войну.  
Вы все — спасатели народа!  
Мы вас за все благодарим.  
Желаем, чтоб была свобода,  
Врага мы вместе победим!

**1.5. Філіпоненко Васирина Андріївна,**  
учениця 5-Б класу ХЗОШ № 150  
**керівник** – Литвинова Наталія Миколаївна,  
учитель української мови

### **Мрії про Україну**

Я засинаю й бачу уві сні  
Степи безкраї, вишиті стежками,  
Дбайливо причепурені лани  
З блакитно-волошковими стрічками.

Десь за межею видніє село,  
Хатки кремезні різнокольорові.  
У нас такі будують вже давно:  
Зручні й національно-модернові.

У нас тепер не так, «як у людей»,  
А як у казці, тільки, правда, й краще:  
Мама і тато є у всіх дітей;  
Ніхто не знає терміну «ледащо».

Ми збудували села та міста  
З екологічно чистої любові,  
Склавши до купи душі та серця,  
Роботу рук і праці наукові.

Так безсоромно рушили вперед  
Гуртом, та кожен індивідуально,  
Що досягли непізнаних планет,  
Розвинувшись духовно та ментально...

Може, то був лиш сон, але повір,  
Коли питають, що то за країна  
З обох боків Дніпра й Карпатських гір  
Нестримно квітне, скажеш: «Україна!»

**1.6. Іщенко Анжеліна, 4-А клас**  
**КЗ"ХЗОШ №135 ім.К.Ф. Ольшанського"**

### **Рідний край**

Рідний край – зелений гай,  
Пташка весело співає,  
І маленький горобець  
Над полем пшеничним літає.  
Ось і яблунька рум'яна  
З грушкою у садку росте.  
А там річечка маленька  
Через гай тече.  
Це – моя країна:  
Зветься Україна!  
Хочеш – завітай,  
Друзів привітай!

**1.7. Ковальова Діана, 4-А клас  
КЗ"ХЗОШ №135 ім.К.Ф. Ольшанського"**

### **Ненька Україна**

Мій рідний край це – Україна!  
Вона єдина Батьківщина.  
Дитинства місце – у селі,  
Бо ми там бавились малі.  
В садку багато різних квітів,  
Найкраще любляють діти  
Плетуть вінки дівчата з них  
І для дорослих й малих.  
Найкраща в світі в нас природа,  
Не має значення погода.  
Багато річок і морів,  
В лісах луна пташиний спів.  
У ріднім краї все чудово,  
І настрій різнокольоровий!  
Кохаю неньку Україну,  
Бо поважаю Батьківщину!

**1.8. Мелентьєва Поліна, 4-А клас  
КЗ"ХЗОШ №135 ім.К.Ф. Ольшанського"**

### **Україна**

Україна – наша Батьківщина,

Україна – це наша родина.  
Ми – друзі, ми – сестри,  
Ми – рідні люди,  
Хай мир та злагода в нас буде.  
В нашій вільній, незалежній Україні.

**1.9. Жарко Михайло, 4-А клас  
КЗ"ХЗОШ №135 ім.К.Ф. Ольшанського"**

**Україна**

Україна – це наша родина!  
Україна – це наша сім'я!  
Кожна дитина в країні  
Має свої права.  
Право гарно навчатися,  
Право весело гратися,  
Право на рідній мові  
Вільно спілкуватися!

**1.10. Антонян Мері, 4-А клас  
КЗ"ХЗОШ №135 ім.К.Ф. Ольшанського"**

**Квітуча Україна**

Україна наша квітне кожен день!  
Квітне як квіточка навесні.  
Ми віддаємо все, щоб захистити її  
Навіть – наше життя!  
Це – наша країна!  
Це – наша Батьківщина!  
Без неї ми не проживемо!  
Україна дає нам усе!  
Ми повинні захистити її!

**1.11. Ванда Владислав Валентинович,  
учень 5-Б класу ХЗОШ І-ІІІ ступенів № 167  
Харківської міської ради Харківської області**

**К тебе – Воин Украины!**

Я пишу тебе письмо –

Воин Украины!  
Мир на небе голубом  
Вы нам подарили!!!  
Защити Ты землю нашу  
Сохрани её единство!  
Чтобы детство было наше  
Весёлым и счастливым.  
Чтобы рожь золотоглава  
Колосилась в поле!!!  
И ребята, чтобы наши –  
Веселились в доме!  
Чтобы мать с дитем родимым  
Жили в мирном граде  
Чтобы старики счастливо  
Доживали старость!!!  
Жизнь в стране моей счастливой –  
Всё в руках твоих лишь!!!  
Не пусти разруху в дом Ты  
Воин – Украины!!!

## 1.12. Андрей Скибинский

### Памяти Блокады Ленинградской

Город на Неве окутан дымкой,  
Пенье птиц витает над проспектом.  
По знакомым улицам старинным  
Я иду походкою неспешной.  
Сколько лет прошло. Но к дням тем грозным  
Вновь я неизменно возвращаюсь...  
На окне - букет сухой мимозы,  
На столе - стакан с остывшим чаем.  
Раздаются изредка раскаты  
Громовые в небе посеревшем -  
Словно отголосок битвы страшной -  
Битвы про народ непокоренный.  
Расцветает во дворе подснежник,  
Запах краски с пожелтевшей крыши.  
Мирный город словно муравейник.  
А в домах - мелодии другие.

Так сегодня в мире происходит:  
Ведь растёт иное поколение,  
О войне узнавшее из фильмов  
Да из писем с тех фронтов дошедших.  
Теребит осколком про былое  
Память, что вовек во мне осталась:  
Как везли по Ладоге на фронт мы  
Для бойцов те письма от любимых,  
Как везли мы в город осажденный  
В деревянных ящиках конфеты.  
Не забыть мне никогда, поверьте, -  
Как детей спасали от бомбёжек.  
...Зацветёт багульник у оврага,  
Ласточки закружатся над домом.  
Две гвоздики - в память о Блокаде  
Ладожской омоются водою.

\*\*\*

Я в воронке лежу - распластанный, черный от гари.  
От орудия - только лафет. Не осталось вокруг никого.  
Мы пошли на прорыв. Пара танков нас прикрывала,  
Да расчет миномётный на гибельной той высоте.  
Я не вправе лежать, но без ног никогда уж не встану.  
Я ведь должен идти! Но теперь ни за что не успеть.  
Только б мне сохранить полковое пробитое знамя,  
И остаться вживых среди тех, кто уснули навек.

### **Комиссар**

Кто видел раз, - уже не позабудет:  
Мы шли в атаку, позабыв про боль.  
Из тел мы воздвигали бастионы,  
Вростая в землю яростной зимой.  
Мы шли в атаку - павшие, живые -  
Сквозь грохот канонады за спиной,  
И рот скривив в улыбке отрешенной,  
И вмест крика издавая вой!  
Врага мы рвали словно зверя в схватке  
Руками, почерневшими в боях.  
Он вел нас в бой, собою прикрывая, -  
Обычный парень, комиссар...  
Дымятся гильзы, снег январский плавая,

А гул атаки - где-то за рекой.  
Лафетом мы всю землю пропахали,  
Людское счастье защитив собой.

### **Я возвращаюсь памятью обратно...**

Гляжу я вновь на лист архивный -  
Он под витриною музейною лежит  
(Весь пожелтел. Но в памяти их лица -  
Всех тех, прошедших ужасы войны).  
...Блиндаж разбит. Стальной осколок  
Березы ствол разрезал пополам.  
И сок течет подобно крови,  
Шаги до смерти отмеряя неспеша.  
Бьет амбразуры сталь, людей калеча.  
Стен крепостных не взять: их камень тверд!  
Вдруг смолкло всё. Взлетает в небо  
Пучок ракетный. И по рации: "ВПЕРЁД!"  
Враг окружен. Над полем ратным,  
Над речкой занимается рассвет.  
В Москву комдив шлет срочно:  
"Весна. Апрель. Мы взяли Кенигсберг!"  
Я после битвы задался вопросом:  
"Как мы смогли ту цитадель сломать,  
И отчего оружие вражье смолкло  
До самого победного рывка?"  
Вопрос я этот задал генералу,  
Плененному у полеметного гнезда:  
"Мы не смогли стрелять: вмиг отказало  
Оружье наше накануне марш-броска".  
Узнал я после от солдат бывалых,  
Как мы сумели цитаделью овладеть:  
"Молитва о спасении в войсках звучала".  
Весна пришла. И зацветет сирень.

### **У Сапун-горы**

Я лежу над обрывом горным,  
Пыль клубится. Дыхание спёрто.  
Скоро вновь мы пойдем в атаку...  
Подождем, пока вынесут мертвых.  
Этот день будет вечным, быть может.  
Слишком нашего сердца биенье.

Стала эта земля нам по росту -  
Всем нам в этой войне повзрослевшим.  
Мы вросли в нашу землю прочно,  
Словно дерево пускает корни.  
Прорастем мы в своих потомках,  
И земля даст новые всходы.

### **Штрафник**

Он приказал: "В атаку!" - мы пошли  
На танки как на амбразуру.  
(Никто мы: одним словом - штрафники,  
Здесь все равны, поверьте, кто не в курсе).  
Мы шли по минам, испугать стремясь  
Свою вину, и что не совершали.  
Нас гнал вперед родной загадотряд,  
Ну и конечно же товарищ Сталин.  
Мы - штрафники. Ну чтож, ни дать, ни взять.  
Хоть здесь побудем на свободе малость.  
И полетит, отмучавшись, душа.  
А тем, кто выжил, может, срок отбавят.  
Не стоит плакать: велика страна -  
Победы ради лагеря открыли.  
Но помолитесь Вы за штрафника -  
Ведь мы не зря отдали свои жизни/

### **Он в орденах пришел с войны...**

Он в орденах пришел с войны -  
Войны кровавой Всенародной.  
Он поцелуев ждал жены,  
Но не судилось. Пусто в доме.  
С чужими обнялся солдат,  
И рюмку выпил за Победу.  
(Чужое счастье защищал,  
Свое ж ушло, ушло навеки).  
Кому он надобен теперь -  
Герой - безногий Победитель?  
Опершись на костыль, стоит  
С рукой протянутой на рынке

**1.13. Кутахова Виктория Николаевна,**  
Сотрудник ХООШ №42

**ЖИЗНИ БАЛ**

Чтоб не было войны,  
Никто не погибал...  
Правителям всех стран  
Устроить Жизни Бал.

Отправить по домам,  
Разрушенным войной...  
Смотреть в глаза всех мам,  
Где не живёт покой...

Пойти по тем полям,  
Где мины – не цветы...  
И посмотреть тела,  
Что результат войны...

Послушать женский плач,  
Калек истошный стон...  
Не танцевать и жрать  
Под пьяный перезвон!

А на колени стать!  
Прощения, прося...!  
Возможно, только так  
Покинет Мир война...

**1.14. Матвеев Александр,**  
7- Б класс Харьковской гимназии №86  
*Руководитель:* Казенная Л.И.

Ой, молодой  
Идешь ты в бой...  
Афган для многих стал могилой  
Для наших молодых ребят...  
Зловещий край и вертолет летит,  
Вдруг самый страшный в твоей жизни миг –

Лежит вчерашний друг в крови...  
Ты задаешь себе вопрос:  
«Кому был нужен этот взнос?»  
Сквозь пепел, горную тропу  
Ты сам не знаешь почему  
Впиваясь, смотришь в тишину...  
Та высота, ущелье, бой,  
Как, мама, я хочу домой!  
И в жизнь его пришел туман,  
Его к родным везет «тюльпан».  
Он отдал долг, он был солдат  
И в 20 лет познал, что значит ад.  
Война! Кому нужна она?  
И какова ее цена???  
Ой, молодой  
Ушел ты в бой...

**1.15. Александр Постолаки,**  
*Республика Молдова*

*Посвящается солдатам и офицерам  
Первой мировой войны 1914–1918 гг.*

**КРЕПОСТЬ ОСОВЕЦ**

О беспримерном подвиге солдат,  
Давно забытой Первой мировой,  
Почти не знают. А может не хотят?  
Да и зачем тревожить свой покой.

Восточный фронт, июль 1915 года.  
Упорно держит оборону Осовец.  
В округе, непролазные болота.  
Для русской крепости венец.

Штурмуют рьяно немцы крепость.  
И предвкушают скорый пир.  
Бомбят аэропланы и мортиры  
Лишь бог войны для них кумир.

Орешек крепкий, неприступный Осовец!

В дыму разрывов почернело солнце.  
К ним Пермский полк на выручку спешил.  
Сердца их бились звонче колокольцев!

Под многократным превосходством,  
Не содрогнулся русский дух!  
Баллоны с хлором выпустив по фронту,  
Измором взять хотели, на испуг.

Остатки рот Землянского полка,  
Рассвирепевшие от газовой атаки,  
Отравленные бросились в штыки.  
Посеяв панику в германские порядки.

Повсюду слышалось охрипшее «Ура»!  
Полуослепшие, измученные кашлем.  
Нательные рубахи завязав у рта.  
Отхаркивая кровь бежали дальше.

За Веру, Царя и Отечество!  
Солдаты пруссаков погнали вспять!  
У обожженных, на волосок от смерти,  
Пошаду враг вымаливал в слезах.

То чувство ужаса засело в них надолго.  
Отбив охоту крепость осаждать.  
Потом, до 45-го, им память освежали.  
И дети их детей должны об этом знать!

*Посвящается мемориальному комплексу  
«Сыновьям Родины – Вечная Память»  
(г. Кишинёв, Республика Молдова).*

## **СЫНОВЬЯМ РОДИНЫ**

Прошло немало лет.  
Прошли десятилетия.  
Но сердце неустанно бьёт в набат.  
Склоняют головы у «Чёрного тюльпана»,  
Где не стыдится слёз своих солдат.

В печальной скорби ждёт –  
В жару, в дожди и в холод.  
Не сломленная горем,  
Любящая мать.  
Всех проходящих к сыновьям,  
Безропотно встречает,  
А провожая, вся стоит в цветах.

Их имена горят на обелисках,  
И нам живущим говорят –  
Живите в мире и любите!  
И защищайте Родину, как мать!

Пройдет немало лет,  
Пройдут десятилетия,  
Придут другие времена.  
Но не угаснет пламя жизни  
И память будет жить о сыновьях!

*Посвящается экипажам  
боевых вертолетов в Афганистане (1979–1989).*

### **УЩЕЛЬЕ ПАНДЖШЕР. РУХА.**

Тот день не вытравить мне водкой!  
И боевых друзей не встретить на земле!  
Судьба нас крепко заплела в оплетку,  
А смерть перечеркнула всё в Рухе!

Под утро, дан приказ на вылет.  
Моим «ведущим» был «комэск».  
Две пары шли «зеленых» в клине,  
Для выполнения времени в обрез!

По руслу ворвались в ущелье.  
Панджшер уже утюжили до нас,  
Не щелкать клювом! Расслабляться рано!  
Так и случилось в этот раз.

Прошла ДШК нам правый борт!  
Мы в левый разворот зашли с набором.  
«ПравАк» был ранен в руку, «бортАч» в живот!  
Но «НУР-сы» отработали по нотам!

«Комэска» вправо повернул на склон,  
Где духовская «зушка» засветилась!  
В кабине дым, форсаж и залп огня,  
Вся «крепостёшка» басмачей накрылась!

Вошла в пике израненная птица,  
Винты ломая, падала хвостом.  
«Прощайте, мужики! Не поминайте лихом!»  
И эхо взрыва по долине разнесло.

В Долине Смерти среди гор, проклятых!  
И подняли истошный «духи» вой,  
Когда с небес нагрянул час расплаты!

Их с потрохами «НУР-сы» пропахали!  
А месть в крови вскипала всё сильнее!  
Долги свои по полной возвращали,  
Но не вернуть назад уже друзей!

Каких ребят тогда мы потеряли!  
Одних из лучших с нашего полка!  
Теперь стоят они перед глазами,  
И только молча смотрят на меня!

Приду я в храм, поставлю свечи  
И помолюсь за всех, по именам!  
Война всё спишет, канет в вечность,  
Но память никогда ей не отдам!

*Посвящается моему другу  
Юрию Китороагэ и воинам-афганцам  
из 8 роты, Кишим (1985–1987).*

**СРЕДИ НОЧИ ТРЕВОГА...**

Среди ночи тревога, команда:  
«Подъём! Стройся, бегом! Равнение направо!»  
Только нет уже друга за правым плечом,  
Слева – совсем желторотый салага.  
Мы сомкнули ряды и до скрежета зубы,  
В горле комок до хрипоты,  
Нас снова бросают на проклятые сопки,  
Где неделю назад полегли пацаны.

Солнце, сука, мне слепит глаза!  
Впереди есть движенье в прицеле.  
Вдруг, Серёга одёрнул: «Там ханумка, бача!»  
Я приклад у плеча сжал сильнее.

Как ножом полоснуло у самой брови,  
«Справа духи, Серёга, огня!»  
Прижимают к обрыву, головы не поднять,  
Кто же слева сейчас от меня?

Мы вгрызаемся в камни, как звери,  
Сердце рвётся из вен у виска:  
«Нахапетов, назад!  
  Всем ни шагу!»  
«Где Безродных?!  
  Юрка, фланг удержать!»

В голове боль до рвоты,  
«Держаться! Держаться!».  
Пересохшие губы изорваны в кровь.  
Связь разбита, подмоги не будет!  
Врёшь, паскуда, тебе нас не взять!

Сколько бой продолжался?  
Не знаю... Не помню...  
Провалилось куда-то всё в черноту.  
Помню лишь как очнулся, на плече у Серёги:  
«Поживём ещё, брат. Покури табачку».

Возвращаемся с гор,

Нас вертушки прикрыли,  
Молча смотрим друг другу,  
не скрываясь, в глаза,  
Лишних слов здесь не надо,  
Всё понятно до точки,  
Нам ещё один шанс подарила судьба.

### **ЭХО ВОЙНЫ**

Верните волю мне без фальши и расчёта!  
И юности беспечной горизонт!  
Где было нам всего по восемнадцать!  
И жизнь текла рекой, без берегов!

Нас под одну гребёнку брили и ровняли.  
Семь шкур сдирали и учили воевать!  
Тогда в «учебке» мы еще не знали,  
Что скоро полетим в Афганистан.

Кабул «прописывал» дурманящей жарой.  
Удар под дых и в раз сбивал дыханье!  
На сердце выжигалось всем тавро,  
Чтоб с кровью запеклись воспоминанья!

Со вшами, мать их, породнились!  
Слипаясь губы превращались в сухари.  
В том пекле с пылью мы варились!  
И всухомятку добивали «сухпаи».

Под кожу пробиралась подло дрожь.  
И пот струился по спине ручьями.  
Когда входили мы в Панджшер –  
В «ущелье львов» с железными клыками.

Алело марево в гнетущей тишине.  
Глаза залились кровью в адском зное.  
По склонам тени кралась не спеша,  
Вонзаясь в строй у самого подножья.

Зияли в мазанках глазницы кишлака.

В безлюдье улочек был леденящий холод.  
Догадка вдруг пронзила, как стрела!  
Что «дезу» слили «крысы» с Царандоя!

Опередить на шаг и вырвать жало!  
Не дать опомниться коварному врагу!  
Молниеносная атака наша с флангов,  
Зачистила «квадрат» весь на корню.

Говорили, что «родился в рубашке».  
В «мясорубке» той, смерть обошла.  
«Проживешь до ста лет, без ремонта!  
А осколок, так, то ж ерунда».

Сколько судеб войной искалечено!  
Сколько горя война принесла!  
Бедной нищенкой пО миру бродит,  
С «похоронкой» приходит в дома!

Вся жизнь вразнос и не найти покой!  
Зашевелился под рубцом осколок.  
Торопится, холера, наш закончить спор.  
Ещё не вечер! И чья возьмёт, посмотрим!

Найдутся, как всегда,  
кто скажет, с раздражением:  
«Зачем былое ворошить?  
Мы вас туда не посылали!  
И не мешайте людям жить!»

«Тогда была страна другая!  
Сегодня есть дела важней!  
Тем более служили оккупантам  
И надо всё пересмотреть!».

После войны, друг другу поклялись:  
«Мы не забудем подвигов погибших!»  
Пока их помним – живы и они!  
Герои, что отдали свои жизни!

Да, той стране, что Родиной была!  
Которую как мать свою любили!  
Она была на всех у нас одна!  
И клятву верности,  
мы в сердце, сохранили!

*Посвящается 30-летию вывода Ограниченного  
контингента Советских войск из Афганистана  
(25.12.1979–15.02.1989)*

### **В АФГАНСКОМ ПАРКЕ**

Я снег сгребаю с мраморной плиты  
И проступают имена солдат погибших.  
Сквозь мёрзлый лёд, одно, хочу найти,  
Кому по гроб обязан своей жизнью.

«Салам, бача... Проведать, вот, решил...  
Живу, как будто жить приговорённый.  
В том проклятом бою от смерти заслонил.  
А мне сказал, что был заговорённый».

Допытывал, тогда: чего сижу я кислый.  
В мозгах застряло, что в этот раз убьют!  
Пытался, к чёрту гнать, дурные мысли!  
Подумал так, что лучше промолчу.

«Ты не юли и объясни в чём дело?!».  
Он слушал молча, куда-то в пол глядел.  
Потом, сказал, что «это просто нервы».  
А за палаткой вечер багровел...

И сколько мне отпущено, не знаю.  
Но как к живому, буду приходиться!  
Чтоб друга, в день рождения поздравить,  
И три гвоздики красных положить.

### **ВОЗВРАЩЕНИЕ**

Здравствуй, город любимый!  
Я вернулся домой...

Ну, а мне всё не верилось,  
Что остался живой.

Тишина оглушила,  
Опьянила весна.  
Мимо люди проходят,  
Душат слёзы меня.

Так спешил я вернуться,  
но идти не могу...  
А на улицах майских  
Все каштаны в цвету.

Разлетелись, как птицы,  
По стране, пацаны.  
Боевые медали,  
Аксельбант на груди.

Мама двери открыла,  
Не поверив глазам.  
На пороге обняла,  
Со слезами сказав:  
«Слава богу, сыночек!  
Дождалась, мой родной!»  
Ну, а я всё не верил,  
Что вернулся живой.

**1.16. Дороженко Валерія,**  
Учениця 7-Б класу КЗ «ХЗОШ №49»

Афганістан...чума ХХ століття,  
Що смерть несла у кожну хату.  
Як можна ще назвати це страхіття,  
Де сльози днями проливали мати.  
Коли додому сина всі чекали,  
Здорового і з посмішкою на устах.  
Та чорні ворони над хатою літали  
Із духом смерті на руках.

Афганістан... ти біль утрати,  
Що пам'ятає кожна мати,  
Приходячи до сина рідного свого  
На кладовище... в дні жалоби.  
Роки летять... та люди не забудуть  
Про ті жажливі дні війни,  
Про тих солдат, що з нами вже не будуть  
Дивитися яскраві, кольорові сни.

**1.17. Грушевський Костянтин,**

учень 8-А класу ХЗОШ № 117

**Керівник:** Грушевська Олена Володимирівна

*Присвячується пам'яті Ніколенка Анатолія Володимировича, воїна-інтернаціоналіста, учасника війни в Афганістані, учасника бойових дій на сході України, загиблого під Іловайськом*

### **Найцінніший скарб**

Найціннішим скарбом є життя людини,  
Посмішка дитини, злагода родини.  
Про любов і щастя мріють вічно люди  
В Києві, у Львові, Харкові – усюди!

Мріяв він про шану, славу України,  
Бачив її сильну, вільну та єдину.  
Мріяв він про сонце, про кохання мріяв,  
Про весну, родину, мир, але... загинув.

І земля без нього ранки зустрічає,  
Тільки знають люди: мрія не вмирає.  
Залишив на нас він цю святу країну.  
Збережемо ж разом рідну Україну!



**1.18. Тігаренко Наталія Володимирівна,**

вчитель початкових класів Харківської гімназії № 163

### **До Бога...**

Степ ранковий, волошки у житі  
Плине річка тихенько, туманом покрита...

Та не знала вона, українська земля.  
Що на ній слід кривавий залишить війна.  
Крим, Донбас, Сартана і Луганськ  
Мар'їнка, Слав'янськ та Іловайськ...  
Безліч сьогодні їх можна назвати –  
Люди zostались без рідної хати.  
Жах і страхіття, пекло і горе,  
Сліз материнських розкинулось море!  
Скільки синів не вернулись назад!  
Тільки почули – загинув солдат...  
Боже! Дай нам терпіння, щоб усе пережити,  
Дай нам сили і розуму, щоб зрозуміти:  
За що ця війна і для кого вона?  
Зупини її, Боже! Натерпілись сповна!  
Та заглянь же у вічі всіх матерів  
І солдатських батьків – кожен з них посивів –  
Чи хотіли вони хоронити дитину?  
А «груз 200» іде і іде без упину.  
Отче наш Всемогущий! До тебе молю!  
Зупини цю криваву, жорстоку війну!  
Я звертаюсь до тебе від усіх матерів,  
Які ночі не сплять, молять все за синів.  
Просять сили, здоров'я і просять життя,  
Щоб ти їх не забрав у своє небуття.  
Хай живуть, хай цвітуть, хай кохають і знають,  
Що їх рідні додому живими чекають.  
Щоб ішли вони степом, і волошки у житі  
Надихали надію, мирним сном оповиту,  
І за руку до річки по стежці широкій  
Їх вели дітлахи – соколи синьоокі...  
( Н.В. Тігаренко, 2015)

**1.19. Сахненко Ольга Владимировна,**  
учитель русского языка и литературы ХСОШ №42

### **Герои среди нас**

Смена дня, и года, и столетья...  
Жизнь идет, с собою новь неся...

Но бесценно на пороге школы  
Два Владимира у нас стоят.

На посту, на страже чести, мира,  
Охраняют Родину, тебя,  
Завещают нам беречь Отчизну,  
Начиная с малого – с себя.

Березюк и Слаквин... Эти парни  
В нашей школе все азы прошли,  
Верили, мечтали и влюблялись,  
Аттестат на зрелость подтвердив.

На войне афганской, исполняя  
Свой интернациональный долг,  
Был смертельно ранен Слаквин  
В сердце (как злосчастен рок!)

Тишина... Не знает город Харьков,  
Что еще один какой-то миг, -  
Защитит его один из наших,  
Березюк Володя, выпускник...

Выбрав путь защитника, отважно,  
Верно службу, доблестно неся,  
Два Владимира отдали свои жизни  
За другие... За меня, тебя.

Школа... Первая ступень познаний.  
Я и мир... И вот ее итог –  
Сдали мы последний свой экзамен,  
С аттестатом вышли на порог.



**1.20. Болдовський Тимофій,  
3-А клас ХСШ №108**

**Керівник:** Шило Катерина Вадимівна,  
вчитель української мови та літератури

**З ВІЙНИ НЕ ПОВЕРТАЄТЬСЯ НІХТО...**

З війни не повертається ніхто...  
Ніколи...  
Солдати повертаючись додому  
Душею й тілом залишилися там.  
Але ж він вдома...  
Тваринний страх  
до смерті досі в ньому,  
Але і з часом пройде він.  
Він починає жити в цьому світі знову.  
Ходити вчиться, не дивлячись під ноги,  
Не наступати на колодязні люки .  
Та просто так стояти на просторі  
У повний зріст не піднімаючи руки.  
Та не здригатися від гучних звуків  
Які лякали вас там на війні.  
Ти починаєш жити...  
Так вже вийшло, ти повернувся.  
ти залишився в живих.  
А він живе без справжнього обличчя  
Не може він забуть солдатів тих.  
Ніхто не знає, що він не людина  
Яка радіти розучилась на війні.  
Але він вижив, і заради інших,  
він буде жити і ходити по землі!

**1.21. Каленченко Ярослава, 4-А клас**  
Харківська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів №108

**Керівник:** Шило Світлана Олександрівна,  
вчитель початкових класів

## **ХАЙ БУДЕ МИР!**

Коли діти дивляться в небо,  
Вони хочуть бачити сонце,  
Вони хочуть бачити хмари,  
Або щоб веселка зирнула в віконце

Коли діти дивляться в небо,

Вони не повинні відводити погляд,  
Вони не повинні кидатись на землю,  
Вони чекають на захист та догляд.

Коли синє небо розрізане навпіл,  
Коли біла стрічка його роздирає,  
Це має бути літак до відпустки,  
А не літак, що снаряди пускає.

Дорослі повинні зробити зупинку,  
Дорослі повинні замислитись добре,  
Щоб серце дитяче не стало завчасно  
Занадто дорослим й занадто хоробрим.

Дітям треба увага, любов та довіра,  
Дітям треба будинок безпечний й матуся,  
Діти мають, ПОВИННІ – жити у мирі,  
Діти мають не знати слово «Боюся»...

**1.22. Шило Катерина Вадимівна,**  
вчитель зарубіжної літератури ХСШ № 108

### **ТІНЬ ВІЙНИ**

Тінь повзе, неначе та гадюка,  
Тінь війни у чорному плащі.  
То є смерть проклята, то є горе,  
То є сльози у життя ковші.

Там за обрієм палає люта битва,  
Там на полі бою танки в ряд.  
І гармат залізних дика сила  
Розбиває армію солдат...

Гра снарядів – це вже там буденність,  
Але серед темної біди  
Залишається надія на смиренність,  
На кінець початої війни.

Знаємо історії уроки,

Але так складається життя,  
коли ми доводимо, що праві,  
не звертаємо на ближнього слова.

Буде знову сяяти скрізь сонце,  
Будемо співати знов пісні,  
Тільки правди не знайти в сторонці,  
Де криваве вогнище війни!

**1.23. Попова Вероника,  
11-В класс ХГ №152**

**Афган. Ненужная война...**

Афган. Ненужная война...  
И сколько судеб искалечила она.  
Вот ветеран без но, а вот без рук.  
И вспомнили они про молодость не вдруг.  
И сны-кошмары, что преследуют бойцов:  
Аулы, духи, крики, взрывы.  
Скелеты черные недогоревших там домов  
И самолеты, что гудят надрывно.  
Февраль... и вывод войск с Афгана  
И все прошло, не нужно ничего.  
А те парнишки, что ушли так рано?  
А мать, что ждет сынишку своего?  
Письмо пришло-сын безвести пропал,  
А сердце матери не верит ни на грамм:  
“Мой сын живой-он не пропал!”  
Уж 30 лет прошло, она все ждет.  
Все слезы выплакала, стоя у окна.  
“А может весточку мой сын пришлет?  
Проклятая, ненужна война.”

**1.24. Ольга Курганская**

**Эхо войны**

В тот страшный день земля рванула в небо.  
Уже не слышен тот прекрасный щебет птиц.  
Это война на нас так налетела,  
Избавив нас от тех счастливых лиц.

Когда мы были вместе, улыбались,  
Мы о плохом не думали ни дня.  
И вдруг всё быстро поменялось.  
Отправились мы вместе все в боя.

Война катилась сквозь года,  
Несла разруху, голод, смерть и боль.  
Мы защищали родину, не уставая,  
И умирали, приняв самый страшный бой.

И так писали все  
Родным, любимым людям.  
И с этих писем сквозь года,  
Мы вспоминать о прошлом будем.

Ведь многие отдали жизнь за нас,  
Не пожалели о своём поступке.  
А просто так хотели,  
Чтоб были счастливы все люди!

**1.25. Королева Єлізавета Олександрівна,  
10-А клас ХЗОШ № 157**

**В і'мя життя, миру і любові**

Невже задарма років усі  
Страждали за вільную справу?  
Невже задарма стільки крові пролито  
Бійцями в полях, серед гаю?

Невже задарма стільки душ в унісон  
Співало, молилось, боліло?  
Невже задарма стільки довгих сторін  
Журилося, Україно?

У цьому раю, як казав наш Кобзар,  
Такі жихи процвітали:  
На сміх ворогам, на радість панам  
Людей у ярма запрягали.

Скасуємо ж зброю, війну та розбої!  
Об'єднуємось в тяжку годину!  
Заради країни, людей та родини.  
В ім'я любові, життя та миру!

**1.26. Плугатарьова Таїсія Романівна,**  
1 клас КЗ «Станція юних техніків № 3»  
**Керівник** гуртка «Секретар керівника»  
Тома Олена Олександрівна

### **Повертайтеся живими**

У нас яскраво світить сонечко,  
А там іде кривава війна,  
Ми гуляємо по вулицях,  
Там ворог українців убива,  
Коли вже закінчиться ця війна,  
І мирно розквітне Україна моя!  
Повертайтеся живими скоріше до нас,  
Любі наші воїни, ми чекаємо на вас!  
Хай Янгол-охоронець  
Оберігає вас!

**1.27. Єгорова Діана Олександрівна,**  
9 клас КЗ «Станція юних техніків № 3»  
**Керівник** гуртка «Секретар керівника»  
Плугатарьова Надія Володимирівна

### **«Тато мій – Янгол»**

Тато мій – Янгол,  
Полинув ти у небо,  
Війна забрала тебе у мене,  
Куля ворожа груди пробила,  
Клята війна – що ти наробила?  
Сиротою мене залишила!  
Тату мій, Янголе, повернися до мене,  
Пригорни міцно мене до себе!  
Своє життя за нас ти віддав,  
Бо рідну Україну героїчно захищав!

**1.28. Богаєнко Марія Геннадіївна,**  
9 клас КЗ «Станція юних техніків № 3»  
**Керівник** гуртка «Секретар керівника»  
Плугатарьова Надія Володимирівна

**«Молодь проти війни»**

Ми живемо у час високих технологій  
Машини скоро вже почнуть літати!  
Але за бескінечної технологічної погоні  
Стали ми про сердце, душу забувати!

Чи ради того наші прадіди вмирали?  
Щоб на Україні люди молодії зі зброї стріляли?  
Ради того наші прадіди землю кров'ю поливали?  
Щоб тепер матері ночами плакали й не спали!?

Усю історію свою ми мріяли про волю,  
Створити для нащадків щасливу долю  
Схаменіться, браття! Сварки не остогидли?  
Не набридло помирати, братньою кров'ю обличчя омивати?

Треба жити в залагоді та мирі,  
Ми ж люди всі, не звіри,  
Бо програвшими в війні залишаються усі  
Через те, що вмирає в людині ДУША!

**1.29. Баркар Микита Вадимович,**  
ЛПВФП «Патріот», II курс  
КЗ «Станція юних техніків № 3 Харківської міської ради»  
**Керівник** гуртка «Секретар керівника» Плугатарьова Надія  
Володимирівна

**«Во имя жизни, мира и любви...»**

Во имя жизни, мира и любви готовы мы на все!  
Жизнь у нас и родина – едины,  
И стоит за них бороться до конца  
Ведь все эти понятия – неразделимы!  
Когда в страну пришла война,  
Должны все встать на родины защиту,

Когда мы вместе – мы непобедимы!  
Во имя жизни, мира и любви готовы мы на бой!  
На бой с врагом, с самим собой!  
За мир, за счастье, за любовь  
И мирное небо над головой!

**1.30. Кузьмина Юлия Вадимовна,**  
8-Б класс ХСШ №164

**Это страшное слово «война»**

Это страшное слово «война»  
Не с экрана, не с книг к нам сошла.  
Всех коснулась неожиданно она  
И с судьбиною горькой свела.

И дома молились, рыдали –  
А война бессердечна, увы.  
Все вдоволь уже пострадались  
В это страшное время войны.

Дорогою ценою оплачено  
Наше небо и наш закат:  
Тысячи, тысячи мальчиков  
Уже не придут назад.

Доселе не знавшие горя,  
Мы станем еще храбрей.  
Мы выстоим – есть у нас воля.  
Мы выстоим – мы сильней.

**1.31. Литвинова Еліна Валентинівна,**  
6-Б клас ХГ №86

Керівник: вчитель біології, основ здоров'я Донда М.І.

**Знай, ми завжди з тобою!**

Тихенько плачу, сидячи в куточку.  
Вдома, у своїй квартирі.  
Коли солдат вмивається водою зі струмочку,  
І хочемо ми одного – це жити в мирі.

Пішов на схід він уже давно.  
Захистити нашу Неньку - Україну.  
Він патріот, йому не все одно.  
Для матері слова: «Захищу і не загину!»

Над головою пропливають хмари  
Яскраво сонце світить, солдат на полі бою.  
Такі ворожі ті на сході далі.  
Пам'ятай! Моє серце завжди з тобою!

Знаю, слава тобі не потрібна.  
Знаю, що ти за своїх горою.  
Знай, любить тебе земля рідна.  
Знай, ми завжди з тобою!

**1.32. Демченко Владислав,**  
10-А клас ХЗОШ №136

Керівник: Чупнинін Олексій Олексійович, вчитель  
української мови та літератури

**Коли покликала Вітчизна**

Коли покликала Вітчизна,  
Ви всі пішли, всі як один.  
Ви нас бороните завзято  
Від страшних куль, від «Буратін».

Ми всі живемо тут, як в казці,  
Не знаємо лиха та нещастя.  
Нехай те щастя довгим буде  
Воно спіткає й вас повсюди.

Разом ми сильні та могутні  
Ми поряд з вами, вірте в це!  
Чужі життя не повернути,  
А ви вертайтеся в цей час!

На вас чекаємо солдати.  
Вам всім ми скажемо спасибі,  
Як свою землю боронити  
Від нас вам всім низький уклін!

**1.33. Касяненко Станіслав,**

10-А клас ХЗОШ №136

**Керівник:** Чупнинін Олексій Олексійович, вчитель  
української мови та літератури

**Ми живемо в таку годину**

Ми живемо в таку годину,  
Коли може початися війна,  
І ти більш не побачиш рідну людину,  
І напам'ять не залишиш собі світлину.

Кожен день, добу та рік,  
Вони пам'ятають цю сумну новину,  
Це почалася війна – неочікувана вона,  
Як тільки потемніло – одразу почалась...

Прийшла до нас у хату,  
І забрала за собою тата,  
Не встигнув тато зібрати речі,  
Не встигнув допити водиці глечик.

Запам'ятають його діти назавжди,  
І не знають де зараз тато,  
А тато на війні, молиться завжди,  
Щоб тримались мати...

**1.34. Гришко Богдан,**

10-А клас ХЗОШ №136

**Керівник:** Чупнинін Олексій Олексійович, вчитель  
української мови та літератури

**Афганістан**

Афганістан – наша біль і наша слава!  
Коли воювали наші хлопці не за славу,  
І не загоюється в серці рана,  
У матерів Радянського Союзу і Афгана.

Цей бій ніколи незабутній  
Коли рятували всім життя,  
Та кров лилась у хлопців наших.

Це пам'ять на усі віка.

Війна гриміла на весь світ  
Та серце розривалось навпіл,  
І плакати не було сил,  
Коли не знавши де твій син.

І ось нарешті настала ця пора,  
Усі дізналися, що закінчилась війна  
Така безглузда та така жорстока була вона.  
Війні «Афганській» не буде вороття!

**1.35. Гармаш Анна,**

8-А клас ХЗОШ №136

**Керівник:** Батуліна Вікторія Василівна,  
вчитель німецької мови

### **Война**

Погибло воинов немало  
Из-за проклятой той войны.  
И мать на кладбище рыдала:  
«О, Боже, сына мне верни!»

А война, - она крайне жестока.  
О ней говорят в новостях:  
«Погибли и раненых много...»  
И вся Украина в слезах.

Мы сидим, слышим грохот гранаты.  
Очень страшно одно понимать:  
С каждым днем погибают солдаты –  
Война умеет лишь судьбы ломать.

Сколько крови на землю пролито,  
Сколько близких на свет тот ушло,  
А на нашей душе лишь обиды,  
Пережить нам печаль тяжело.

А это все – война, она такая,  
Она способна судьбы разделить.

Из-за нее лишь люди погибают,  
Которые могли б счастливо жить.

И каждой матери больно,  
Что сына не может обнять.  
Уста ее молвят: «Довольно,  
Невинных детей убивать».

«Война – это страшное слово,  
Сколько боли она принесла...  
Не хочу, чтоб война была снова,  
Не хочу вспоминать, что была!

### **1.36. Нікітіна Олександра Володимирівна,**

7-Б клас ХГ №163

**Керівник:** Трішина Олена Олексіївна

#### **Эхо войны**

В этот страшный день земля рванула в небо.  
Уже не слышен тот прекрасный щебет птиц,  
Это война на нас так налетела,  
Избавив нас от тех счастливых лиц.

Когда мы были вместе, улыбались,  
Мы о плохом не думали ни дня.  
И вдруг все быстро поменялось  
Отправились мы вместе все в боя.

Война катилась сквозь года,  
Несла разруху, голод, смерть и боль.  
Мы защищали родину, не уставая,  
И умирали, приняв самый страшный бой.

И так писали все  
Родным, любимым людям.  
И с этих писем сквозь года,  
Мы вспоминать о прошлом будем.

Ведь многие отдали жизнь за нас,

Не пожалели о своем поступке.  
А просто так хотели,  
Чтоб были счастливы все люди!

**1.37. Баркар Микита Вадимович,**  
ХНУПС ім. Івана Кожедуба, I курс  
**Керівник гуртка КЗ «СЮТ № 3 ХМР», «Секретар**  
**керівника» Плугатарьова Надія Володимирівна**  
**Жить в мире и согласии**

Наш мир прекрасен и богат,  
А мы дисгармонируем  
С природой и Вселенной!  
Всегда решаем мы все силой –  
взрываем, убиваем, разрушаем!  
Конечно, проще все разбить, обидчика убить...  
Лишь главное забыли мы –  
Забыли мы о том, как жили наши предки.  
Забыли мы про честь и доброту,  
Про то, что нужно нам любить!  
Любить, хранить, оберегать...  
Должны мы вспомнить про любовь,  
Любовь к родной земле, к стране и людям в ней!  
Не слать солдат бездумно на убой,  
а просто думать головой!  
Ведь жизнь дана нам всем одна!  
И мы должны детей в гармоничном обществе растить...  
Забыть должны о войне, бесчинстве,  
Отныне жить с природой и Вселенной во единстве.  
Ведь быть так не должно,  
Чтоб родители детей своих так рано хоронили!  
Зачем нужна нам любая война?  
Будь трижды проклята она!

**1.38. Данилова Тетяна Сергіївна,**  
вихованка гуртка КЗ «СЮТ № 3 ХМР», 8 клас  
**Керівник гуртка КЗ «СЮТ № 3 ХМР», «Секретар**  
**керівника» Плугатарьова Надія Володимирівна**  
**Про що розказати вам?**

Нещодавно повернувся з місць, де рідну землю захищав,

Та своїх «вірних» друзів не впізнав,  
Запитують, що там робив? Ти воював?  
Та ні, в окопі міцно спав... фізично тіло тренував...  
А розкажи, як там? А що їм розказати?  
Про те, де щоденний вибір мав: вмерти чи вбивати...  
Про те, як під ногами горіла земля,  
Як ГРАД все навкруги спопеля,  
Про те, як міномет сіє смерть по фронту,  
Як десятками снарядів сипле з горизонту...  
Як автомат вночі з рук не випускаєш.  
І Господа про життя і мир благаєш...  
Що з-за кутка на кожного смерть з косою чекає.  
Про що розказати тим, хто про все це не знає...  
Як пояснити тим, хто смерті побратимів не бачив...  
Що ворогу ніколи не пробачим!

### **1.39. Плугатарьова Таїсія Романівна,**

вихованка гуртка «Паперопластика»

КЗ «СЮТ № 3 ХМР», 2 клас

**Керівник гуртка - Цепеленко Т.В.**

**Дякую вам!**

Дякую тим, хто рідну землю захищав.  
Дякую тим, хто ворога у страху тримав.  
Дякую тим, хто день і ніч Україну обороняв.  
Дякую тим, хто рідні кордони охорняв.  
Дякую тим, хто боявся, та ворогам відсіч давав,  
Дякую тим, хто за Батьківщину свою кров проливав.  
Дякую тим, хто боронить країну з небес.  
Дякую вам!

## ПРОЗА

### 2.1. ВОИНАМ-ОСВОБОДИТЕЛЯМ

1.1.1. **Нужа Юлія Павлівна,**  
Олександрівська ЗОШ імені І.С.Буряка  
Валківської районної ради Харківської області

#### **Останнє пристанище рядового - Губського Трохима Яковича**

Пам'ять живих - це продовження життя тих, хто переступив поріг вічності. Вогонь пам'яті вищий за усіobelіски, бо то — вогонь Серця. Минуть століття, приходитимуть у світ все нові й нові покоління, але ніколи не забудеться подвиг нашого багатостраждального народу, який зробив величезний внесок у Перемогу. Колись, одразу по війні, у визволених селах, вогонь бережно несли від хати до хати, щоб зігрітися самим і зігріти інших, щоб ним освітити хату, та радість душі. Отак і вогонь життя іде від покоління до покоління - в майбутнє. Дякуємо нашим воїнам за свободу, за право виховувати і ростити дітей на рідній землі. Земний уклін усім, хто пройшов полями битв, хто кував перемогу в тилу, хто захищав нашу Вітчизну!

Наobelіску в селі Серпневе є багато імен загиблих у роки Другої Світової війни. Серед них є прізвище - Губський Трохим Якович. Це мій дідусь. Я вирішила дізнатися про його долю більше, ніж розповідала мені мама, бо моя бабуся, Губська Віра Петрівна, померла багато років тому. З інформації від мами, я дізналася, що він пішов на фронт і не повернувся. За допомогою Інтернету, сайту «Меморіал» отримала повідомлення, що він, 1918 року народження, був призваний Валківським районним військоматом на фронт в 1943 році. Воював у 707 стрілковому полку, рядовий, безпартійний, потрапив в евакогоспіталь 3613 12 березня 1944 року. Помер 26 липня 1944 року та похований на Томському кладовищі в Сибіру.

Ця звістка мене зацікавила і я вирішила дізнатися про евакогоспіталь та Томські кладовища для померлих червоноармійців.

Загиблі воїни Вітчизни беззахисні перед забуттям, а в ньому, в океані забуття, ще і безіменні, немає у них долі, нагород, родичів. Разом з іменем затерто все, що є у людини. Пошуковики - це святі між цим океаном і світом живих. Кожне відновлене ім'я - це результат довгої кропіткої праці. Повернені імена спираються на документи. Книга Пам'яті померлих в шпиталях Томська стала результатом

багаторічної роботи, проведеної авторами в архівах Москви, Петербургу та Томська.

### **Евакогоспіталі в роки війни**

В рішенні питань пов'язаних з діяльністю шпиталів, велику роль відігравав республіканський комітет допомоги хворим та пораненим бійцям і командирам Червоної Армії, який був створений 24 вересня 1941 року. 6 жовтня 1941 року була прийнята постанова ЦК ВКП(б) «Про організацію Всесоюзного комітету допомоги при обслуговуванні хворих і поранених бійців і командирів Червоної Армії. Створення Всесоюзного комітету допомоги, а також обласних, крайових і республіканських комітетів зіграло важливу роль в покращенні роботи шпиталів

Саме в цей період були створені евакогоспіталі. Евакуаційний шпиталь – (ЕГ, евакогоспіталь) - шпиталь військового часу, в якому надавали медичну допомогу і проходило лікування поранених та хворих; не має транспортних заходів, знаходиться в шпитальній мережі.

Основними завданнями евакуаційного шпиталю були:

- прийом поранених та хворих;
- розташування їх по шпиталях;
- санітарна ( спеціальна) обробка поранених та хворих;
- надання їм кваліфікованої медичної допомоги та наступне їх лікування;
- підготовка та відправлення поранених та хворих, яким потрібна довгострокова спеціалізована медична допомога.

З 1941 по 1945 роки було сформовано більше 6000 евакуаційних шпиталів, які мали свою нумерацію.

Все це давало змогу створити умови прояву людяності, уваги до поранених і хворих бійців та командирів, стало яскравим прикладом повсякденної турботи про збереження життя і здоров'я радянських воїнів

У роботі евакогоспіталів були і труднощі:

- Багато з них були розташовані далеко від промислових центрів, столиці, тому були труднощі в розподілі поранених по ступеню тяжкості та характеру поранень для спеціалізованого лікування.
- Евакуація бійців після одужання.

- Не вистачало кваліфікованих спеціалістів, особливо хірургів.
- Недостатність медикаментів, стерильних матеріалів та спеціального обладнання.
- Відчувалася нестача протезів та ортопедичного взуття, пересувних засобів, а промисловість не задовольняла попит в повному обсязі,
- Не вистачало приміщень, хоча під евакогоспіталі відводили кращі приміщення міст: навчальні корпуси, гуртожитки вузів, шкіл, лікарень, приміщення радянських установ.
- Інваліди потребували повторних операцій.

В цілому діяльність евакуаційних шпиталів досягла високих показників: було повернено у стрій більше 70% поранених і хворих.

Ще до війни в Томську діяв військовий шпиталь 334, який знаходився у підпорядкуванні Санітарного управління Сибірського військового округу.

В 1941 в Томську були сформовані евакогоспіталі 1505, 1507, 1229, 1231, 1248, 1506, 2482, 2483. 1 серпня на базі Томської психлікарні – евакогоспіталь 3613, 3615. 4 жовтня прибули з Харкова евакогоспіталі 1352 та 1970, з Києва – військовий шпиталь 408, з Проскурова – сортувальний евакогоспіталь 413.

Вже багато років люди живуть спокійно, працюють, навчаються, насолоджуються щастям, яке дала нам Перемога. Ми дорожимо Перемогою і не хочемо, щоб хто – небудь, коли – небудь розв'язав війну. Ми повинні пам'ятати всіх, хто ціною свого життя дарував нам мир.

### **Томські кладовища для померлих в евакогоспіталях**

На шляху «життя – смерть» останньою крапкою в долі людини стає земля останнього пристанища. В роки війни цю крапку люди не вибирали – смерть настигала їх на полі бою, в окопі, у танку, літаку, у санітарному потягу та евакогоспіталі. Померлих у Томську ховали на 5 кладовищах, розташованих в районах Томськ 1 («Південне»), Томськ -2, на Преображенському кладовищі, за адресою Іркутський тракт, 15 та в районі психлікарні.

У зв'язку з тим, що Преображенське кладовище та кладовище по Іркутському тракту знищені при забудівлі міста, прізвища померлих воїнів занесені на пам'ятні плити кладовища «Південне», де до 65 – річчя з Дня Перемоги створений Меморіал.

Історія Томських кладовищ вивчається давно і в різних аспектах. В тил везли тих, кому необхідно було довгострокове лікування, з найтяжкими пораненнями. Не дивлячись на зусилля лікарів та медсестер, багато поранених помирало від фізичного та нервового виснаження, від ран не сумісних з життям. Кожному шпиталю для захоронення на кладовище виділяли ділянку. На базі Томської психлікарні був створений евакогоспіталь 3613, поховання померлих від ран солдат та офіцерів відбувалося на створеному біля лікарні кладовищі, під назвою «Сосновий бір». При відкритті пам'ятника воїнам, померлим в евакогоспіталі 3613, восени 2004 року жителі села говорили, що на кладовищі були таблички з написом «невідомий».

Ця інформація з'явилася в ході роботи над Книгою Пам'яті Томської області. В цій книзі представлена інформація про померлих в шпиталях Томська (військовослужбовці, а також діти робітників шпиталів). Також в книзі вміщений документ, а саме список евакогоспіталів, сформованих в Томську та діючих весь період війни, а також прибулих в місто з лінії фронту та відбулих туди через декілька місяців перебування.

Багаторічна робота по відновленню імен померлих від ран під час Великої Вітчизняної війни в шпиталях Томська ще не завершена. Хронологічні рамки вивчення теми не відокремлені 1945 роком, тому що багато поранених поступили на лікування під час війни, а помирали через декілька років після її закінчення.

Низький уклін і вічна пам'ять захисникам Вітчизни. Всі вони хотіли жити, але так сталося, що останнім пристанищем для них стала Томська земля.

На початку 2014 року в Інтернеті знайшла сайт «Меморіал», де знаходяться запити з питань бійців Червоної Армії. Вирішила знайти інформацію про свого дідуся Губського Трохима Яковича. Написали таке повідомлення: «Здоровітьте! Помогите, пожалуйста, найти солдата Губского Трофима Яковлевича 1918 г.р.- рядовой. Призван Валковским РВК, проживал: Харьковская область, Валковский район, совхоз" 1 Серпня ". Спасибо большое.»

Через деякий час надійшла така відповідь:

Здоровітьте!

Ваш воин похоронен в г. Томске и учтен здесь <http://obd-memorial.ru/Image2/filterimage?path=VS/002/058-0018002->

1023/00000104.jpg&id=3869550&id=3869550&id1=a5fd062609d63c5ae1021fcb7e56d2d2

С уважением,  
И.И. Ивлев.  
info@soldat.ru  
www.soldat.ru»

Таким чином я дізналася про долю свого дідуся.

Сьогодні ми хвилюємося за Батьківщину, хвилюємося за близьких, і як ніколи, знову хочемо миру. І щоб зрозуміти й усвідомити, що відбувається, повертаємося до витоків - того, чого нас вчили з дитинства. У кожного в сімейному альбомі є світлини, які нескінченно дорогі нам... Ось бабуся, юна й весела, у простому ситцевому платті. Через рік вона побачить усі жахи війни, на фронті, в евакуації або окупації, але залишиться такою ж красивою, і якось по-особливому буде цінувати і любити життя... Немає села, немає родини на території нашої області, якої не торкнулася війна страшним повідомленням про загибель рідного, близького, товариша. Український народ свято береже пам'ять про тих, хто відстояв мир від чорної чуми. В кожному місті, в кожному селі стоять пам'ятники, стели,obelіски загиблим землякам, односельцям. І я горда за те, що дізналася про останнє пристанище мого діда – Губського Трохима Яковича.

**2.1.2. Соболь Анастасія, Шило Ярослав,**  
учні 6-А класу ХСШ № 108

**Керівник:**

Шило Катерина Вадимівна,  
вчитель української мови та літератури

### **«ПЕКЛО НА ЗЕМЛІ»: СПОГАДИ В'ЯЗНЯ ФАШИСТСЬКИХ КОНЦТАБОРІВ МАЛИЦЬКОГО І.Ф.**

Для кожного долею передбачено свій шлях: для когось він гладенький і осяяний сонцем, а для когось – тернистий та складний, але все ж ми самі ковалі свого щастя. Так, людина, яка стала героєм цієї роботи, пройшовши усі лихоліття війни та побачивши страждання і смерть таки змогла залишитися Людиною з великої літери.

Багато століть тому людство придумало біблійну легенду про рай і пекло. З тих пір люди завжди мріяли про те, щоб створити рай на

землі – про життя щасливе та безтурботне, без горя і бід. Але, як відомо, ця мрія про земний рай залишалася нездійсненою.

Проте вже в наш час, в ХХ столітті, в роки другої світової війни, виявилось, що люди здатні влаштувати земне Пекло, причому таке, перед яким бліднуть всі жахи легендарного біблійного Пекла. Про нього і розповів в'язень 19 блоку Маутхаузена, колишній в'язень чотирьох концтаборів Ігор Федорович Малицький.

Ігор Федорович народився 12.02.1925 року в Харкові.

Був ясний теплий червневий день. Як добре! Здані іспити, і Ігор Федорович переведений в 9-й клас. Він розповідає: «Лежу на дивані і думаю: «Як би радів батько, що його син, хоча і не зовсім дорослий, але вже і не маленький хлопчик, той хлопчик, з яким він прощався в 1938 році, коли його, червоного командира, за безпідставним звинуваченням заарештувало НКВД.

Одягнувся і посідав на самоті, оскільки мама поїхала відразу після моїх іспитів в будинок відпочинку, купивши мені в подарунок за відмінні успіхи футбольний м'яч. Взявши новенький м'яч, я вийшов на подвір'я, де мене вже чекали мої дворові друзі.

«Ну що? – запитав я. – Підемо грати". І в цей час пролунав голос диктора: «Говорить Москва, перед мікрофоном В.М. Молотов». У дворі стояла мертва, тиша. Навіть голуби припинили воркування. І тут все почули страшне слово: «Війна».

Реакція у всіх без винятку була одна: «Ах ви, фашистські гади, наша Червона армія розчавить вас за кілька днів і через тиждень буде в Берліні». Так, ми всі були так упевнені в могутності нашої армії, що навіть в думках не представляли, що фашисти будуть в Харкові.

Але все обернулося зовсім по-іншому. До тієї перемоги, про яку говорили в нашому мирному, хорошому дворі, треба було пройти важку тернисту дорогу».

Настав жовтень 1941 фатального для Ігоря Федоровича і багатьох інших року.

Мама працювала практично цілодобово. В один із жовтневих днів було сильне бомбардування. Мама йшла додому і якраз потрапила під цей вогневий шквал. Один з осколків поранив її. Люди затягли маму в окоп – щілину, залиту водою. Перев'язали. Після закінчення бомбардування її довели додому. Внаслідок того, що сталося вона захворіла крупозним запаленням легенів.

Почалася евакуація заводів і установ. Але у них з мамою не було можливості виїхати. Прийшов його дядько Ісаєв Микола

Іванович – брат мами, лікар, і сказав мені, що мама безнадійно хвора. І тому вона довго не проживе. «Ти поховаєш маму і приїжджай до Нижнього Тагілу, ми будемо на тебе чекати», – сказав він. Однак він все ж маму виходив, але виїхати вони вже не змогли, оскільки 23 жовтня німці увійшли до рідного Харкова.

По бездоріжжю, минаючи великі населені пункти, Ігор Малицький пройшов трьохсоткілометровий шлях і дістався до дідуся Григорія Антоновича Малицького і бабусі Надії Макарівни Малицької (дівоче прізвище – Грузан). Цей шлях, везучи на санчатах напівмертву маму, він подолав за п'ятдесят днів і в березні зустрівся з дідусем, бабусею і тіткою Настею, які вважали, що їх вже немає в живих. Здавалося, що все страшно позаду, але це було не так.

Настала весна 1942 року. Німці, тріумфуючи, переможним маршем просувалися на схід, смакуючи швидку перемогу, одночасно поневолюючи народ, забираючи худобу, вивозячи зерно, змушуючи працювати на Велику Німеччину.

«На початку травня мене забрали для відправки в Німеччину. На збірному пункті в м. Олександрія я домовляюся з групою хлопців про втечу. Але, з огляду на посилену охорону, це не вдалося. Незабаром нас завантажили в товарний вагон і відправили до місця призначення. На станції м. Кіровограда з кожного вагона випустили по три людини і дозволили піти набрати води. Набираючи воду в бачки, я побачив, що охоронці не дуже строго охороняють нас. і тоді я сказав хлопцям: «змотують». Довго бігли вулицями і закутками, поки не виявилися на околиці міста. Всі пішли.

І ось я йду через поле в Андрусівка. Там працювали мужики з цього села. Побачивши мене, кажуть: «Ти що дурний, йдеш в село, там твоїх друзів в поліції б'ють і погрожують повісити на страх іншим». А що мені залишалося робити? Я не хотів, щоб через мене постраждали мої старі, так як поліцаї вже збиралися спалити хату».

З боєм в очах Ігор Федорович також розповідав про своє перебування у концтаборах, про той страшний час, коли він дивився смерті у вічі.

«Коли нас відправляли в невідомому для мене напрямку, я сидів поруч з гарненькою дівчиною, яка весь час плакала. Я сказав, ніби охоронці говорили, що нас везуть, щоб обміняти на німецьких військовополонених. Півслова, вона почала розповідати мені про себе і про свою долю, а я – про себе. І ось ешелон приходить в якесь місце, поки невідоме нам. Це був не перший ешелон, який прибув з Терезина

з євреями. У ньому було близько трьох тисяч чоловік. На пероні грала музика. Всім наказали вийти з вагонів і пошикуватися уздовж полотна. Десь праворуч здалася група есесівців. На чолі – молодий офіцер, який відбирав в'язнів. Відібравши групу в кількості до ста чоловік, велів вести в табір, а інших в баню. Це виявилися не лазні, а газові камери. Я ще запитав капо (бригадира з ув'язнених), який вів нас у табір: «Чому їх в баню, а нас з в'язниці в табір?». На що він відповів: «Почекай, ще підеш в баню». Я не знав, що всі інші пішли в газові камери і крематорій.

Ми прибули в Аушвіцайнци (Освенцим-1). Це був табір, оточений дротом під високою напругою і з частими вишками з охоронцями, озброєними кулеметами і прожекторами. Таким чином, я потрапив в Освенцим – фабрику смерті, де з травня 1940 року по січень 1945 року було знищено – убито, спалено 4,5 млн. чоловік.

Видавали арештантський смугастий одяг, наколювали на лівому передпліччі номера ув'язнених і ці ж номери на ганчірочках пришивали зліва на куртці і на штанях. Це приголомшувало. Маркували, немов худобу. Мій номер 188005. Це називалося номером телефону на небі. Крім того, поруч з номером розташовувався трикутник, колір якого говорив про характер «злочину», а буква в ньому – про національність ув'язненого. Це було жахливе видовище. Дівчата 18-20 років виглядали 60-70-тирічним бабами. Виснажені, брудні, в рваному арештантському одязі, стрижені наголо».

Далі був наступний концтабір – Маутхаузен. Червона армія швидко просувалася в глиб Польщі. Фашисти терміново стали евакуювати концтабори на території Польщі, і в тому числі Освенцим, знищуючи сліди своїх варварських злочинів. Спалювали трупи, підривали крематорії і газові камери. Ще здатних працювати в'язнів переганяли в глиб Німеччини, в інші табори: Бухенвальд, Дахау і низку інших до яких належав і Маутхаузен.

«Цей табір по своєму режиму ставився до концтаборів найвищої – третьої категорії. Тут були замучені сотні тисяч людей. І очолював цю банду вбивць комендант табору Франц Цірейс. Охорону табору несли головорізи з дивізії СС «Мертва голова».

Чи думав я, що стану політичним в'язнем найстрашнішої фабрики смерті!

Якщо Освенцим був «комбінатом» по знищенню людей, то Маутхаузен славен страшними тортурами і знущаннями. Тут не

знищували відразу шляхом отруєння газом в газових камерах або спалювання в крематорії, а вбивали поступовим виснажливою працею, знущаннями, побоями і тортурами.

Загнавши в табір, нас вишикували біля стіни і дали команду роздягнутися догола. Так ми стояли години дві. Потім дали команду – в баню. Ноги затремтіли у всіх. Ми по Освенциму знали, що це таке. Невже кінець? Навіщо було везти сюди? Але все обійшлося. У передбаннику перукар прибрав всю рослинність з тіла, а на голові від лоба до потилиці вибрив смугу шириною 5 см. О восьмій годині приходив блокфюрер (офіцер СС, який відповідає за барак), перераховував нас, одночасно б'ючи батогом тих, хто, як йому здалося, не так дивився на нього або стояв. Після перевірки нам видавали по 125 грам «кави», а після так званого сніданку ганяли по двору або змушували шукати вошей один у одного. Якщо ж у когось знаходили воша, його жорстоко били. Коли наші мучителі втомлювалися і ми залишалися одні, наступала пора нескінченних розповідей. Хто згадував довоєнне життя, хто – життя в інших таборах, де сотнями вбивали й калічили людей за згодою есесівських головорізів.

Незабаром стали відомі адреси маршрутів етапів, куди нас повинні були перевезти. Філії Маутхаузена: Гузен, Мехк, Лінц. Ми троє – я, Толя і Федір з групою з 50 осіб - в Лінц. Ми вже чули багато поганого про табори Лінца (їх було три: Лінц-1, Лінц-2, Лінц-3) і задалегідь підготувалися до гіршого».

В кінці серпня їхній етап прибув до концтабору Лінц-3. Кожен з них був налаштований на опір системі знищення, яка створювалася фашистами в концтаборах.

«В Лінці-3 до нас приєдналися: Микола – вихованець танкового полку 15-ти років, літній дядько Степан, Толя Трофименко та Іван Іващенко, теж п'ятнадцятирічний хлопчисько. Ця сімка організувала групу під командою Федора Громова, який готував нас до втечі при першій можливості. Групою легше було вирішувати і виконувати різні саботажні заходи, а також допомагати один одному і ділитися тим, що хто-небудь дістав.

Що собою являв Лінц-3? На великій території поблизу заводу «Герман Герінг» на низині була ретельно обгороджена колючим дротом велика ділянка, де розмістилося 18 блоків-бараків для в'язнів і ще з десятків – для різних служб. Весь табір був оточений глибоким ровом з водою. На зовнішній стороні рову розміщувалися вишки з

охоронцями. Уздовж рову - колючий дріт в два ряди під електричним струмом високої напруги.

У центрі табору на апельплаце – площі для перевірок – встановлена П-образна шибениця, на якій щодня страчували в'язнів.

У таборі було 40 тисяч в'язнів різних національностей. Комендантом був полковник з бульдожим обличчям – Штумбергер. Ми його і прозвали «Бульдог». Пам'ятаю його старе і страшне обличчя, а особливо запам'ятався він мені, коли вішали одного втікача. Всіх в'язнів побудували близько шибениці буквою П. Закинувши руки за спину, він ходив і каркав свої вказівки.

Незважаючи на труднощі і небезпеки, все ще відбувалися втечі з роботи. З табору це було неможливо. Якщо виявлялося серед дня на місці роботи, що втік в'язень, то всіх інших зганяли в колону і змушували стояти з піднятими вгору руками. Тримати руки довго вгору – це мука, але коли в'язень падав в знемозі, він ставав жертвою кийків, собак, а іноді і кулі есесівців. Для успішної втечі треба було мати хорошу підготовку і допомогу ззовні. Тому такий великий подвиг в'язнів з 20-го блоку Маутхаузена.

І ось настав день 5-го травня 1945 року. Була подана команда шикуватися. Але ніхто з бараків не виходив. Охорона нервувала. Навколо табору – щільне кільце есесівців. Минуло близько 2-х годин. І ось пролунав голос Вілли (старости табору): «Антретен!» (Шикуватися). Йому ми довіряли. Це був політичний в'язень, німецький комуніст. Без побоїв, притихлі капо і блокові будували укладених по командам. І ось колони рушили. Я, Толя і інші мої товариші йшли посередині колони, що розтягнулася на кілька кілометрів. З двох сторін колону охороняли есесівці, супроводжуючи її. У кожного за спиною ранці, а у декого і валізи.

Колона рушила через заводську територію у напрямку до Дунаю. По дорозі ми підбирали болти, залізні прутки, каміння і все те, що могло служити зброєю. Перша частина колони, пройшовши через міст, повернула вліво і підійшла до чорних дверей штольні. Моя частина колони проходила через міст. І ось, коли я опинився на мосту, раптом пролунав гул літака. Всі задерли голови догори і есесівці теж. Над нами низько пролетів літак з червоними зірками, потім, розвернувшись зовсім низько, похитавши крилами, зник за горою. Мабуть, розглянув, що це за колона смугастих зебр, привітав і як би дав сигнал до бою. Ось тут-то все і почалося. Моментально в'язні накинулися на есесівців і своєю масою просто розчавили їх, забравши

зброю, і, розвернувшись, кинулися до табору рятувати хворих і слабких, а також тих, які ще не пішли з табору.

Захопили есесівські казарми і табір. Керівництво підпільної організації організувало роздачу продуктів харчування, одягу та взуття. Ті, хто не стояли в охороні, розпалили по всьому табору багаття, готуючи собі справжню їжу. Вперше за три роки я і мої товариші зварили жирний гороховий суп з тушонкою. Але дядько Степан не дав нам є багато, сказавши, що переживши таке, померти від їжі – це сверждурість. Ніч пройшла в перестрелці, особливо з боку заводу. Ранок був тихим. Ми були господарями табору. Розходитися нам наказали тільки з дозволу командування повсталих, так як оборонятися і битися можна тільки разом.

До 11 години ранку до воріт під'їхала машина. Це були американці на «Віліс».

В результаті переговорів нам сказали, що ми повинні залишатися в таборі до приходу американської охорони.

Ми, обурені американською пропозицією, після їхнього від'їзду зібралися групами за національностями: італійці, французи, чехи, поляки, німці і радянські. Спорудивши прапори своїх країн, рушили кожен у свій бік – бік своєї країни. Добре озброєна, з запасом продуктів, наша група з 10 чоловік рушила в бік Відня. Йшли дві доби, кілька разів вступали в перестрелку з групами німецьких вояків.

Важко було поранено дядька Степана. Мене зачепила куля біля коліна, розірвавши тільки штанину і шкіру на нозі. Перев'язавши дядька Степана і свою ногу, я сказав хлопцям, що побуду з дядьком Степаном, а вони нехай знайдуть транспорт. Попросив залишити тільки автомат і набої. Вони пішли, а я залишився чекати. Приблизно через годину-дві, хоча мені здалося, що минула ціла вічність, приїхали мої друзі на підводі, запряженій парою красенів-вороних. Уклавши дядька Стьопу, ми рушили на схід, оточивши з усіх боків візок людьми з автоматами. А до вечора ми зустріли розвідку нашої дорогої Червоної армії і розповіли їм, що від Лінца до Відня практично немає військ. Так закінчилася для нас епоха концтаборів».

На щастя, перемога над фашистами була здобута. Це породило покоління великих людей, яких сьогодні називають ветеранами, а насправді вони є справжніми героями. Ветерани Великої Вітчизняної війни отримали безліч почесей, пошани і переваг.

Безумовно, доля людини під час Другої Світової війни була вкрай важкою, підтвердженням чого є доля Малицького Ігоря

Федоровича. Він майже всю війну провів у концтаборах у страху та боротьбі із оточуючими та із самим собою.

Зараз Ігор Федорович професор, кандидат технічних наук, Голова Харківської обласної ради борців антифашистського опору, колишніх в'язнів фашистських концтаборів, Ветеран праці, відмінник освіти України, Кавалер ордена «За заслуги» –II ступеня, «За заслуги» III ступеня, нагороджений медалями «Захиснику Вітчизни», «60 років визволення України від фашистських загарбників» та ін.. З червня 2017 року – почесний громадянин Харкова.

Ігор Федорович Малицький – вчений в галузі технології та складальних процесів в машинобудуванні, найстаріший діючий викладач Української інженерно-педагогічної академії, який підготував шість кандидатів технічних наук. Наукова діяльність Ігоря Федоровича налічує понад 100 наукових праць, більше 80 навчальних посібників, 15 патентів і авторських свідоцтв. Ігор Федорович веде активну роботу з патріотичного виховання молоді. Вражаюча стійкість і героїзм Ігоря Федоровича являє собою яскравий приклад подвигу в ім'я Життя, в ім'я Батьківщини.

«Нажаль навіть сьогодні, коли є так багато інформації, не всі знають правду про ці страшні події, – каже Ігор Малицький. – Минуло понад 70 років, але я пам'ятаю все, що пережив, дуже добре. І навіть сьогодні бачу сни про ті події».

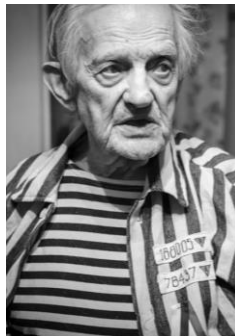
Ігорю Малицькому, 95, але у будь-якому віці він залишається героєм свого часу. Епохальні зміни XX - початку XXI століття – то сторінки його непрості, але захоплюючої біографії.

Роки пролітають несамовитим вихором і часто залишають нам лише спогади. «З усіх втрат втрата часу найтяжча» – казав Григорій Сковорода. Тож бережімо і насолоджуймося кожною миттю та не забуваймо залишатися людьми!

## ДОДАТКИ

### Додаток 1

#### Як змінювався І.Ф.Малицький





Додаток 2

**Ігор Федорович у нашій Харківській спеціалізованій школі І-ІІІ ступенів № 108 разом із ветераном В.Л. Міллером**







### 2.1.3. Черкашин Павло Юрійович, 3-А клас ХЗОШ № 157

#### **Цей ліс пережив жахливу війну**

Іду з дитинства знайомими стежками понівеченого війнами лісу. Щоліта приїжджаю сюди і перша зустріч з ним саме така: радість, сльози, благодать. Внизу місцями такі болючі шрами – воронки, а глянеш вгору і замилуєшся сонячним променем крізь зелене мереживо крон. Вітер тріпоче листя і якась дивовижна пташина, наче з раю, лоскоче душу солодким співом. Такий спокій. Така тиша. А в серці щем.

Цей ліс пережив жахливу війну. Не так вже й багато років назад. Пережив завдяки хоробрим людським серцям. Завдяки сміливим, жертвним вчинкам цей ліс залишився нашим, українським. Цей хутір живе, бо вижив мій прадід, який подарував життя дідові, татові й мені. Його звали Йосип. Він народився в 1894 році в селі Тернопільської області. Він ріс, вчився, працював... І пройшов дві війни. На першу світову прадід пішов ще юнаком. А після другої війни він прожив ще

12 років. Та я дуже мало знаю про його життя в роки війни і поза війною. Знаю лише, що скільки буду жити, буду вдячний своєму прадіду Йосипу за те, що він подарував нам життя і мир. І саме це знання я передам своєму роду - своїм синам.

Мене дивує бабця, мене дивує дід.  
З очей стирають сльози – дощів травневий слід.  
Старі в альбомі фото. Та кажуть посивілі:  
«Яка зелена рота!» А фото ж чорно-білі...  
І плачуть, і сміються, і хрестяться на Схід.  
Там, де гули гармати – вони здобули тишу...  
Як? Страшно пам'ятати. Забути ж... Ще страшніше.

**2.1.4. Ягодка Алексей Константинович**  
Член НСЖУ  
г. Тростянец. Сумская обл.

**Память поколений**

В этом 2020 году мы отмечаем 75-летие окончания Великой Отечественной войны и Второй мировой войны. Эта годовщина крайне важна для памяти тех, кто принял в ней участие. Тех, кто защищал свою землю. Для этих людей Вторая мировая война стала Великой Отечественной войной.

Действительно, ведь события июня 1941 года разворачивались драматически, когда с первых дней, используя фактор неожиданности германская армия громила советские войска, захватила Киев и Харьков и молниеносно продвигалась к Ленинграду и Москве. Тысячи и даже миллионы жертв мы понесли в те годы. Нашим предкам и ранее приходилось принимать участие в различных войнах. Но не в такой. Впервые наши герои столкнулись с поистине адской машиной убийств, так как перед завоевателями стояла не просто цель оттяпать у нас кусок территории, а уничтожить нас физически. Немецкие войска, продвигаясь все дальше на восток, сталкивались с всевозрастающими препятствиями.

Великую Победу невозможно представить без героических подвигов ветеранов и трудящихся тыла. Именно этим людям и Союзникам удалось сломить хребет гитлеровцам. И как результат, нацистский блок распался: из войны вышли Финляндия, Венгрия, Румыния, Болгария; были окончательно освобождены Польша и Югославия. На

всем этом пути погибло много молодых людей, пострадали практически все семьи, потерявшие на войне отцов, мужей, братьев, сыновей.

2 мая спустя 23 дня кровавых боев с нацистами советские войска вошли в Берлин, 9 мая освободили Прагу. Нацисты капитулировали, оставив позади разрушенную Европу, миллионы жертв.

Нам дорого обошлась эта победа. Дороговизну этой победы исчисляют не в деньгах или других материальных ценностях. Эту цену вообще невозможно приравнять к чему-либо. Нам необходимо всегда помнить об этом и никогда не забывать. Это наш долг. Долг всех послевоенных поколений.

## 2.2. ВОИНАМ-ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТАМ И ГЕРОЯМ МИРНОГО ВРЕМЕНИ

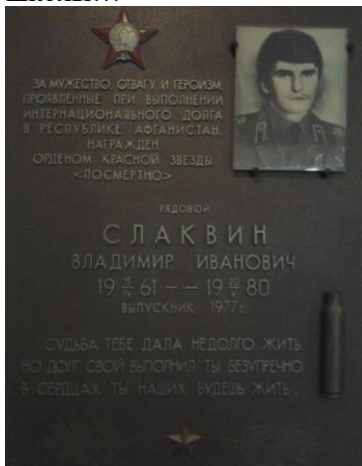
### 2.2.1. Мерзляков Михаил,

ученик 7-А класса ХСОШ №42

**Руководитель:** Лисицына Валентина Юрьевна,  
учителя русского языка и литературы ХСОШ №42

### **Рядовой Слаквин Владимир Иванович**

«За мужество, отвагу и героизм, проявленные при выполнении интернационального долга в республике Афганистан, награжден орденом Красной Звезды (посмертно). Рядовой Слаквин Владимир Иванович. 15.04.1961 – 20.05.1980. Выпускник 1977 года...», – так написано на памятной доске, которая расположена в вестибюле нашей школы...



Пока я был маленький, я не очень обращал внимание на эту доску, а недавно, прочитав эти скудные строчки еще раз, задумался над судьбой этого человека и решил узнать побольше о нем: ведь каждое слово, каждая цифра – это история. Кто же ты, молодой кареглазый парнишка, встречающий каждое утро меня в моей родной школе? Почему ты погиб в далекой республике Афганистан?

«Впервые вопрос о вводе советских войск был поставлен на повестку дня 15 марта 1979 года, когда вспыхнул антиправительственный мятеж населения в Герате. Афганские руководители обратились с просьбой оказать военную помощь в подавлении этого мятежа путем ввода советских войск на территорию Демократической Республики Афганистан. 25 декабря 1979 года в 15.00 начался ввод ограниченного контингента советских войск на территорию Афганистана». Так началась десятилетняя Афганская война...

Всего лишь час до вылета нам дан,



Всего лишь час последней передышки.  
Сказали нам: летим в Афганистан.  
В Кабул летят вчерашние мальчишки.

Горяинова Зинаида Никитична, учительница математики нашей школы, которая лично знала Владимира Слаквина, рассказала, что в 1977 году Володя закончил 8 классов, работал токарем на Харьковском заводе «Электротяжмаш». Когда ему исполнилось 18 лет, его призвали в армию. Он был среди тех, самых первых, которые ступили на афганскую

землю, чтобы выполнить свой интернациональный долг.



Директор нашей школы, Валентина Юрьевна Лисицына, рассказала о том, что была лично знакома с мамой Володи, Слаквиной Верой Андреевной. Вера Андреевна часто приходила в школу, рассказывала ребятам о сыне.

Но самое дорогое – газета «Вечерний Харьков» №79 (6079) от 04.04.1989, подаренная мамой Володи нашей школе. Статья называлась «...Свой день рождения встретил в рейде». Из статьи мы с одноклассниками узнали о том, что Владимир служил на границе с Пакистаном, в провинции Кунар. Друг и однополчанин В. Слаквина

Евгений Куликов рассказывал: «Наш город был на склонах хребта Кашмунд, хотя доводилось ездить на БТР и по пустыне. Бывали и под обстрелом, когда с той и другой стороны летели снаряды и мины, которые несли нам смерть... На Вовку всегда можно было положиться. С автоматом или гранатами, а своё задание выполнял четко. Был настоящим другом, Другом с большой буквы. Друг – это когда все пополам: и радость, и горе, и сухарь, и последний кусок хлеба, даже глоток воды...».

Эта статья ценна еще и тем, что в ней помещены письма Владимира. Вот одно из них. «Вчера вернулся из рейда и сразу получил четыре письма. Спасибо большое. Мы здесь постоянно находимся в моральном и физическом напряжении. Иногда мучит тоска по дому. Хочется отдохнуть. Думал, доберусь до кровати, и всё. Но прочитал письма, и прошло все напряжение. Как хорошо, когда есть кому писать и от кого получать письма.

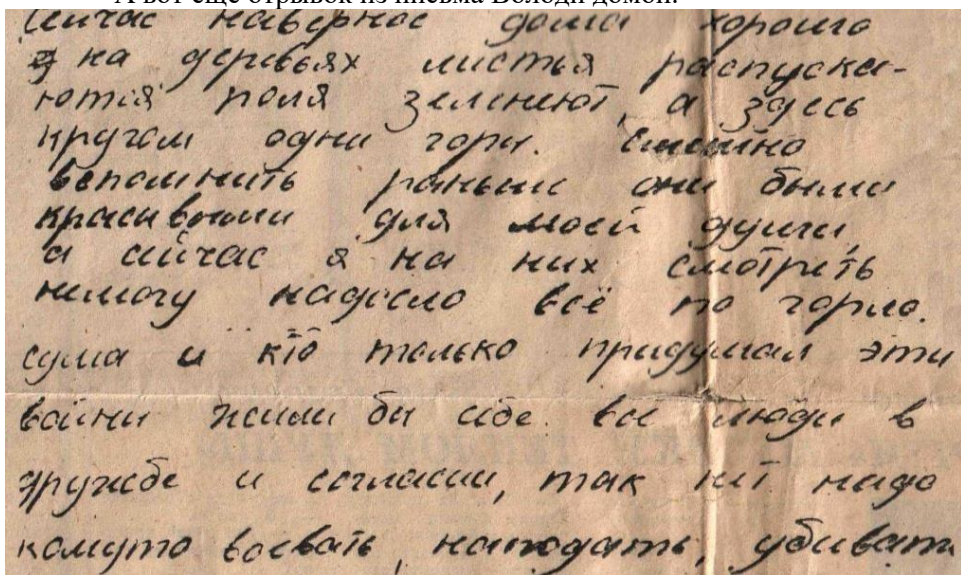
Мой командир – мужчина серьезный. Впервые услышал, как он учил сержантов, что солдат не надо жалеть. Солдат надо беречь. И представляете, все живы и здоровы. Вот настоящая забота о солдате. С таким командиром служить и приятно, и надёжно. И в бою он орёл – всё видит, всё слышит, всё знает. И с чувством юмора. Как-то назвал меня не Слаквин, а Славкин. Я его поправил, а он говорит: «Да знаю я, знаю! Просто ты мне кажешься таким славным хлопцем, вот и выходит, что ты Славкин...» Да это я так, немножко похвастался. У нас все ребята хорошие».

И дальше в газете мы читаем: «Мама, ты пишешь, чтобы я берег себя. Конечно, родная, все будет хорошо, не волнуйся. Ты же знаешь, что в роду Слаквинных никто и никогда не прятался за чужие спины. И не мне нарушать эту традицию. Мой командир ничем от солдат не отличается, разве что у нас на головных уборах звездочка, а у него – кокарда. Обмундирование одинаковое, в рейдах – всегда с нами, едим из одного котелка, спим на одних камнях. Раньше, чего греха таить, трудно было по горам ходить, иногда казалось, что уже все, выдохся, а он впереди идет, шутит: «Ну что, хлопцы, нравятся вам эти горки? А то вот Славкин (опять Славкин) всё свой Харьков нахваливает, говорит, что у них там и Лысая гора, и Холодная гора есть. А чем эти не лысые? Ни одного кустика вокруг, про холод и говорить нечего. Вот подует ветерок, и куда там Харькову!» Вроде ничего такого не сказал, а кажется, что и горы не такие крутые, и ветер не такой уж и холодный».

После таких строк захотелось узнать, кто же этот необыкновенный командир, о котором даже в письме домой рассказывал Владимир. На сайте «Мемориал воинов-афганцев «Черный тюльпан» я нашел сведения об этом командире. Глинских Геннадий Степанович. Служил в 181-м мотострелковом полку командиром 3-го горно-стрелкового батальона. 20 мая 1980 года командир батальона капитан Геннадий Глинских погиб в бою.

Награждён орденом Красной Звезды (посмертно). Похоронен на Успенском кладбище в Челябинске.

А вот еще отрывок из письма Володи домой.



Сидит на веревках дома хорошо  
и на деревьях и есть распушка-  
голяк под землей, а здесь  
кругом одни горы. Висит  
вспомнить раньше они были  
красивыми вид моей души  
и сидит и на них смотреть  
ничего не было все то горно.  
сидит и кто только придумал эти  
войны были бы все люди в  
дружбе и согласии, так не надо  
каждого убивать, казнить, убивать

В газете мы с одноклассниками прочитали письмо Владимира, которое он написал невесте: «Свой день рождения 15 апреля я встретил в рейде. Со мной были мои боевые друзья и твоя фотография. Теперь мне пошел двадцатый год. А недавно я ездил в госпиталь проведать раненого товарища. Он попросил меня написать письмо его любимой девушке (сам он писать еще не мог): «Напиши так, как стучит вот здесь твое сердце». И положил руку на грудь. А я ему ответил, что сердце у меня с правой стороны. Он, конечно, не поверил. Да и никто в палате не поверил. Зашла медсестра и тоже не поверила. Я им рассказал, что сам узнал только на призывной комиссии в военкомате. Сестра приложила к моей груди стетоскоп и убедилась в этом. И стал я не только для палаты, но и для всего отделения «правосторонним экспонатом». Услышав это, доктор сказал: «Жить тебе, хлопчик, до ста лет и никак не меньше!..»

Последнее письмо Владимир Слаквин отправил в Харьков 13 мая 1980 года, а 20 мая его не стало. Не сбылись слова доктора из госпиталя. Вместо пророческих ста прожил хлопец всего 19 лет и 36

дней. Владимир Слаквин был ранен в бою в правый бок, туда, где билось у него сердце...

Вот как об этом написано на сайте «Мемориал воинов-афганцев «Черный тюльпан»: «Владимир Слаквин был стрелком-гранатометчиком. Неоднократно принимал участие в боевых операциях. 20 мая 1980 года во время прочёсывания местности в ущелье Мазар в районе кишлака Газибад батальон, в составе которого действовал рядовой Слаквин, попал в засаду, устроенную душманами. Завязался бой. Командир батальона приказал прорываться наверх в горы и выходить из-под обстрела. Отход основных сил батальона осталась прикрывать небольшая группа солдат, в составе которой был и рядовой Слаквин. Своим огнем он прикрывал отход товарищей. Погиб от пули снайпера».



Туманы над рекою, словно дым,  
Кровавые закаты над горами.  
Я навсегда останусь молодым  
И буду жить в коротком слове – ПАМЯТЬ.  
Я буду жить в ромашках придорожных,  
В листве берез, в журчащем ручейке.  
В молчаньеobeliskов осторожном,  
В жемчужинах росинок на листве.

Быков Михаил Леонидович, который возглавляет Союз ветеранов Афганистана Шевченковского района г.Харькова, рассказал о том, что гроб с телом

Владимира по ошибке привезли в село Дмитриевка Новоайдарского района Луганской области, и мать другого солдата опознала в нем своего сына. Состоялись похороны, а через некоторое время вернулся живым и невредимым ее сын. Ошибка была исправлена. Владимир Слаквин был похоронен на Харьковском кладбище №3.



Этот эпизод очень взволновал меня, и я нашел на сайте Харьковского городского Союза ветеранов Афганистана (воинов-интернационалистов) интересную статью под названием «Дважды погребенный», из

которой узнал все подробности этой истории.

«Согласно статистике, в Афганистане каждый день погибало 4 человека. Эти ребята не виноваты в том, что попали в Афганистан. Солдат войны не выбирает и не начинает. Но за чужие ошибки всегда расплачивается самым дорогим, что у него есть – жизнью».

Вспомним тех, кто не вернулся...

Кто стал частицей тишины,

Кто лег в горах – и не проснулся

От необъявленной войны.

Давайте вспомним поименно

Тех, с кем навеки сроднены,

Кто был частицей батальона

А стал частицей тишины.

Сражения кончаются, а история вечна. Ушла в историю и афганская война. Но в памяти людской ей ещё жить долго, потому что её история написана кровью солдат и слезами матерей.

Теперь для меня и моих одноклассников памятная доска не просто стенд, а частичка истории. Мы, поколение двадцать первого века, должны знать историю своей страны, своего города, своей школы, потому что, по словам А.С.Пушкина, «человек без прошлого – человек без настоящего и без будущего».

### **2.2.2. Павлова Ксения Сергеевна,**

10-Б класс ХООШ № 150

**руководитель – Дьяченко Виктория Сергеевна,**  
учитель русского языка и литературы

#### **«Афганистан – наша боль и слава!»**

История войны... Этапы войны... События войны...

Если бы мне предложили написать историю Афганской войны, то я собрала бы воспоминания в одну книгу, примеры побед и поражений, патриотизма и предательства, героизма и трусости, гуманизма и деспотизма конкретных людей, воинов. Спросите: «Почему?» Всё очень понятно и просто: каждая минута любой войны – это борьба жизни и смерти, благородного и подлого, возвышенного и низкого. «На войне как на войне...».

Рассказ о героической гибели экипажа вертолётa под командованием Александра Шпанбергера стал бы одной из глав этой книги.

Уже полтора года вертолётный полк воевал в Афганистане, выполняя интернациональный долг, защищая афганский народ, законное правительство страны. Полк получил приказ – выбить банду душманов из ущелья, которая на протяжении последних двух недель совершала набеги на кишлаки, грабила, убивала мирное население, а также советских солдат и офицеров.

Командование приняло решение доверить это сложное задание экипажу вертолёта МИ-24 под командованием опытного, закалённого в боях капитана А. Шпанбергера. Экипаж был слаженным, ведь они служили вместе уже пять лет. Офицеры поддерживали, помогали друг другу, с семьями проводили свободное время.

Буквально за два дня до приказа пришло известие, что через неделю будет произведена ротация войск, полк возвращается домой, в город Цхинвали, место его дислокации.

А сегодня... задание, от выполнения которого зависят сотни жизней.

На рассвете раздался гул двигателей; переплетаясь, завертелись лопасти; по «взлётке» покатился вертолёт, снаряжённый бомбами; взлетел, сделал круг над аэродромом и скрылся в туманной дымке облаков.

Если бы тогда хоть что-нибудь предвещало беду, то, наверное, ... А что «наверное»? Приказ – его надо выполнить.

Командир экипажа чётко следовал предписанию: вертолёт влетел в ущелье, набрал нужную высоту, выпущенные объемно-детонирующие бомбы, казалось, развергнули расщелины, дым, как белое покрывало, накрыл горы. Задание было выполнено. Теперь – «домой»...

Капитан потянул ручку управления на себя – один двигатель вышел из строя, боевая машина отказывалась подниматься вверх на необходимую высоту. Спокойный и уравновешенный, умеющий держать в руках свои эмоции лётчик ещё и ещё раз попытался запустить двигатель, надо было улетать, ведь боевая машина становилась лёгкой мишенью. Члены экипажа всё сразу поняли, и только борт – стрелок повторял: «Командир, я отстрелялся, я - пустой. Улетаем домой!»

На борту воцарилась тишина, мёртвая и гнетущая, пугающая и настораживающая.

На связь вышел штаб полка, и Шпанбергер доложил: «Задание выполнено. Вылететь из ущелья не могу. Отказал один двигатель. Дайте возможность попрощаться с родными, запишите звуковые письма».

Ни крик, ни всхлипывание, ни жалобы на жизнь, ни обвинения в адрес командования, страны, ни истерическая ругань – ничто не нарушало воцарившееся в машине молчание. Офицеры понимали, что они будут живы, пока не выгорит всё топливо.

Что же сказать родным, какие слова подобрать, чтобы передать любовь, веру, надежду на то, что жизнь прекрасна, что надо жить, найти силы понять, что они – отцы, сыновья, братья – выполняли свой долг, отдали свои жизни за свою страну, а значит и за них.

Каждый член экипажа произносил дрожащим голосом послание, прикладывая усилия, чтобы члены их семей не почувствовали боль, страх, ужас от понимания того, что им осталось жить считанные минуты. Никто не знает, что сказал командир экипажа перед тем, как отключил второй двигатель вертолёта. Может быть, офицеры взялись за руки, смотрели друг другу в глаза, поддерживая и вселяя одну мысль: «Всё случится быстро. Мгновение – и темнота».

Раздался взрыв, это «вертушка», «железная стрекоза» упала на дно ущелья, уничтожая остатки банды душманов.

Долго ещё ждали вертолёт на аэродроме сослуживцы, надеясь на чудо.

Как страшно: знать, что ты умрёшь через несколько минут, и всё ... Хочу процитировать Фридриха Логау: «Да, бой с самим собой есть самый трудный бой. Победа из побед – победа над собой».

Так вот, я считаю, что офицеры одержали самую большую и значимую победу, они победили гнетущую безысходность, страх надвигающейся смерти.

Посмертно экипаж был награждён орденами и медалями.

Но самая лучшая награда, я думаю, это наша память, в которой они живы, смелы, верны долгу, воинской присяге.

### **2.2.3. Хоменко Иван,**

учень 10-А клас КЗ «ХЗОШ № 175»

**Керівник:** вчитель зарубіжної літератури Погоріла Л.А.

## Війна в Афганістані

Війна в Афганістані — повномасштабний збройний конфлікт-агресія Радянського Союзу, проти суверенного Афганістану під приводом боротьби з моджахедами, у якому брали участь урядові війська Афганістану і Радянського Союзу проти повстанських груп моджахедів. Розпочалась у грудні 1979 року нападом спецпідрозділів КДБ СРСР на президентський палац у Кабулі і вбивством президента країни Хафізулли Аміна і його оточення та введенням у країну «обмеженого контингенту» Радянської Армії. Війна за офіційними радянськими даними тривала до виводу основної маси радянських військ 15 лютого 1989 року. Унаслідок цієї війни загинуло (за міжнародними даними, прийнятими також і СРСР) близько 1,5 млн або 10 % з числа тодішнього населення країни. Радянські втрати, за офіційними даними СРСР, становили близько 15 тисяч військовослужбовців.

Кожним роком все більше віддаляються від нас події афганської війни. Війни, що тривала 3340 діб або 9 років, 1 місяць і 20 днів. Війни, через горнило якої пройшло понад 600 тисяч військовослужбовців збройних сил колишнього СРСР. Війни, яка забрала життя понад 15 тисяч осіб, кожний п'ятий з них – українець. Війни, що стала найбільш масштабною для Радянської армії після завершення Другої Світової війни.

Афганістан завжди був однією з найбідніших країн світу. Це було зумовлено насамперед географічним положенням країни, рельєфом місцевості (80 % території — гори та безводні пустелі), а також особливостями релігійної свідомості афганських племен. Афганці здавна сповідують іслам ханіфістського напрямку, особливістю якого є аскетизм і консерватизм повсякденного життя. Традиційно панівною елітою в афганському суспільстві були вожді пуштунських племен, верхівка духовенства, багаті землевласники, купці та нечисленний офіцерський корпус. Значна роль військових в Афганістані була звичною для азіатської країни.

Афганська війна мала низку особливостей, через які її досить часто називають “війною розвідників”. У ході війни стандартний розвідувальний комплект 40-ї Армії (40 А) перетворився у надзвичайно потужне комплексне угруповання сил і засобів розвідки. За період 1979-1989 років службу в Афганістані пройшла велика кількість розвідників, серед яких було багато українців, а також тих, хто, не будучи етнічним українцем, був пов'язаний з Україною

тісними узами – місцем народження, навчання, служби (до або після Афганістану – у складі Збройних Сил України), набутими бойовими друзями тощо.

Одним з перших радянських розвідувальних підрозділів, який з'явився в Афганістані ще до введення до країни “обмеженого контингенту”, був окремий батальйон спеціального призначення (СП). Формування цієї частини розпочалося в травні 1979 року у місті Чірчік (Узбекистан). Згодом вона увійшла в історію афганської війни як так званий “мусульманський батальйон”.

В середині листопада 1979 року цей батальйон повітрям був перекинутий до Афганістану та 27 грудня взяв участь у захопленні урядової резиденції та міністерства оборони Афганістану. Після виконання завдання “мусульманський батальйон” був виведений до місця постійної дислокації у Чірчік.

Наприкінці грудня 1979 року розпочалось введення до країни радянських військ, які брали під контроль важливі адміністративні та промислові об'єкти, аеродроми, основні шляхи сполучення та перевали. Одним з перших до Афганістану увійшов 781 окремий розвідувальний батальйон 108 мотострілецької дивізії (мсд).

Після введення “обмеженого контингенту” на афганську територію радянські війська були досить швидко втягнуті у збройне міжусобне протистояння, що тривало в Афганістані.

При цьому характер бойових дій значно відрізнявся від постулатів радянської військової науки того часу та вимог бойових статутів. Так, в умовах гірсько-пустельної місцевості тактика боротьби регулярних військ проти незаконних збройних формувань (НЗФ) виявилася малоефективною. Душмани діяли невеликими загонами та групами, швидко завдавали ударів і миттєво відступали. Осередковий характер бойових дій і тактика противника потребували швидкої реакції та точної відповіді – афганська війна засвідчила, що у таких умовах найбільш ефективно можуть діяти окремі частини і підрозділи, які укомплектовані морально й фізично підготовленим особовим складом. Зазначеним вимогам найбільш відповідали розвідувальні частини та підрозділи.

Система розвідки 40 А почала створюватися вже після введення радянських військ до Демократичної Республіки Афганістан (ДРА). На першому етапі з'єднання і частини мали тільки штатні розвідувальні частини і підрозділи, які могли забезпечувати штаби інформацією про противника лише в районах, які безпосередньо

примикали до пунктів дислокації. Так, до складу армії входило три окремих розвідувальних батальйони (орб): 781 орб 108 мсд (місто Баграм, центральна частина ДРА), 783 орб 201 мсд (місто Кундуз, північна частина країни) та 650 гвардійський орб 5 мсд (місто Шинданд, західна частина країни). Крім того, розвідувальні роти (рр) мали у своєму складі мотострілецькі, танкові та парашутно-десантні полки. Також у складі 40 А перебувала 469 окрема рота СпП, яка дислокувалася у Кабулі.

Протягом першої половини 1980 року основним способом дій радянських військ були рейди посилених загонів спільно з підрозділами збройних сил (ЗС) ДРА. Рейди здійснювались у районах імовірного розташування противника та обмежувались діями вздовж доріг, у долинах та в інших напрямках, які дозволяли застосовувати бойову техніку. Ефективність рейдів значною мірою визначалась діями душманів у відповідь – там, де НЗФ переходили до відкритого збройного опору, по них завдавались вогневі удари силами бронегруп та авіації. Якщо противник ухилився від бою, переховуючись серед місцевого населення або у горах, ефективність рейдових дій була незначною.

У вересні 1980 року 40 Армію очолив генерал-майор Ткач Борис Іванович. Завдяки зусиллям генерала Ткача за два роки командування армією було створено систему управління, розташування та



забезпечення з'єднань і частин “обмеженого контингенту”. Саме Борис Іванович стояв біля витоків планування та проведення перших масштабних бойових операцій радянських військ проти НЗФ.

Одним з важливих завдань того часу було надання допомоги та підтримання взаємодії з частинами ЗС ДРА. З цією метою з СРСР до Афганістану направлялись військові радники, які надавали допомогу афганським командирам та штабам. У період 1980-1982 років військовим радником начальника Генерального штабу ЗС ДРА з розвідки був генерал-майор Петрохалко Олексій Олексійович, який до цього часу обіймав посаду начальника розвідки Київського військового округу. Під час перебування генерал-майора Петрохалка О.О. в Афганістані були створені та практично опрацьовані засади

функціонування системи стратегічної та оперативної військової розвідки ЗС ДРА.



З другої половини 1980 року діяльність розвідувальних органів 40 А активізувалась. Розпочався перехід від рейдових до точкових дій проти конкретних НЗФ. 10 жовтня 1980 року командувач армії доповів Міністру оборони СРСР: “Залишати напруженість бойових дій такою або розширювати дії неможливо.

Це може призвести до подальшої ескалації бойових дій та зворотних наслідків, оскільки може притягнути широкі народні маси на бік бойовиків”. Однак радянське керівництво наполягло на думці, що “армія повинна воювати”.

У березні 1981 року адміністративний відділ ЦК КПРС, аналізуючи хід афганської кампанії, звернув увагу на те, що “досвід підтвердив невисоку ефективність великих військових операцій саме з військової точки зору, а іноді їх політичну шкоду”.

Зростання ролі розвідки ставало необхідним. Для ведення постійного спостереження за місцевістю було розгорнуто систему застав та спостережних постів, які розташовувались довкола ключових об’єктів дислокації військ та інфраструктури. Всього було обладнано понад 800 застав і постів, більшість з яких було підготовлено для кругової оборони. Крім того, приділялась увага розгортанню на території ДРА системи радіотехнічної розвідки. З цією метою у 1980 році до складу армії увійшов окремий радіопеленгаторний батальйон, який у 1984 році був переформований в окремий полк особливого призначення радіо- та радіотехнічної розвідки. Підрозділи полку були розташовані у містах Кабул, Кандагар та Шинданд.

Незважаючи на нарощування обсягів бойових дій, значно зросла чисельність та активність дій опозиції. Взимку 1983 року війна набула нових рис: якщо раніше НЗФ з початком зими розходились по кишлаках або йшли за кордон, то відтепер загопи бойовиків залишались в Афганістані та воювали цілий рік.

Для цього душмани використовували систему баз і таборів. Деякі бази були значними за розміром та включали: сховища зі зброєю, штаби, вузли зв'язку, майстерні з ремонту озброєнь, шпиталі та навчальні центри. Для будівництва баз вміло використовувались природні укриття, часто бази будувались у гірській місцевості, добре маскувались та посилено охоронялись. Поява інфраструктури баз потребувала від душманів налагодження системи постачання до них озброєння та матеріально-технічних засобів.

Завдання повітряних та артилерійських ударів по базах часто мало низьку ефективність. Застосування мотострілецьких підрозділів для їх захоплення теж виявилось невдалим – за час, що підрозділи витрачали для підготовки операції та висування до розташування баз НЗФ, душмани встигали вивезти запаси та відвести свої формування. Для оперативності захоплення баз радянське командування намагалось використати вертолітні десанти. Проте через щільне протиповітряне прикриття базових районів НЗФ, вміло використання бойовиками мінно-вибухових загороджень, добре організовану систему вогню десанти зазнавали значних втрат, а операції часто мали низьку результативність.

В Афганістані ремесло караванника передавалось із покоління в покоління. Караванники змалку досконало вивчали місцевість. Вантажі ретельно охоронялись найбільш підготовленими душманами. Каравани здебільшого були невеликими та складались з однієї (декількох) автомашин або верблюдів та коней. Великі каравани нараховували до 100 в'ючних тварин або машин та добре охоронялись. Під час проведення крупних караванів душмани приділяли значну увагу розвідці маршруту його висування.

Виявлення радянською розвідкою караванів супроводжувалось значними труднощами, насамперед, через велику кількість караванних маршрутів та тривалий час проходження інформації від інформатора до підрозділів, які виходили на перехоплення каравану. У таких умовах ефективною виявилась тактика проведення засідок, яка вимагала від розвідників відмінної фізичної підготовки та витривалості, вміння швидко орієнтуватись у складних умовах місцевості та обстановки, ретельно маскуватись, широко використовувати військові хитрощі та винаходити нові тактичні прийоми та способи дій.

На початку 1984 року командуванням 40 А був розроблений план “Завіса”, який передбачав комплекс заходів з перекриття караванних

маршрутів та зменшення обсягів надходження до НЗФ зброї та боєприпасів. Згідно з планом на найбільш напружених – південному та східному – напрямках кордону з Пакистаном були визначені зони відповідальності частин армії загальною протяжністю понад 1000 км та глибиною 100-300 км. До виконання плану залучались мотострілецькі частини, проте основне навантаження лягло на розвідувальні частини та підрозділи “обмеженого контингенту”.

14 липня 1984 року в бій з переважаючими силами душманів вступила розвідувальна рота 682 мотострілецького полку 108 мсд під командуванням капітана Грінчака Валерія Івановича. Під час бою він



отримав важке поранення обох ніг, самостійно надав собі першу медичну допомогу та продовжив командувати діями роти. Особовий склад рр, натхненний героїзмом командира, переміг в тому бою. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 18 лютого 1985 року за мужність та героїзм, проявлені під час надання інтернаціональної допомоги Демократичній Республіці Афганістан, капітану Грінчаку В. І. присвоєно звання Героя Радянського Союзу.

Один з найбільших караванів був захоплений 3 червня 1987 року



розвідувальною групою 177 оз СпП під командуванням лейтенанта Дерев'янка Артура Валентиновича. До складу каравану входило понад 200 верблюдів, які перевозили зенітні установки, міномети, безвідкатні гармати та реактивні снаряди. Бій тривав понад 6 годин. У РГ жодний з розвідників не загинув. Загалом за понад 2 роки виконання бойових завдань в ДРА у взводі лейтенанта Дерев'янка А. В. не загинув жодний солдат.

З прийняттям рішення про виведення радянських військ та оголошенням політики національного примирення командування 40 Армії віддало вказівку з 15 січня 1987 року не завдавати авіаційних та артилерійських ударів по НЗФ, обмежуючись охороною гарнізонів, доріг та об'єктів. Проте стратегія згортання масштабних бойових дій не торкнулася спецназу, роль якого тільки зростала.

З весни 1987 року було введено в дію систему “Бар’єр”, згідно з якою був створений та розподілений загороджувальний “пояс” на сході та південному сході ДРА за радянськими частинами, які мали їх перекрити суцільним ланцюгом постів та засідок, не пропускаючи каравани та банди до центру країни.

При організації бойових виходів на контрольовану противником територію розвідникам доводилось виявляти все більше винахідливості. При цьому широко використовувались комбіновані приховані висування до районів ведення розвідки, довготривале та приховане спостереження за об’єктами розвідки, комплексні способи введення противника в оману щодо цілей розвідки, виведення (примушення до виходу) противника на заздалегідь заміновані ділянки місцевості.

За першу половину 1987 року підрозділами СпП було виконано 840 вильотів на розвідувально-бойові дії. За цей час спецназ знищив 131 караван, 80 машин та 1416 душманів, захопив 69 ПЗРК, 4500 реактивних снарядів, 9000 кг наркотиків та 2,8 млн. набойів – третю частину всіх трофеїв 40 А. Слід зазначити, що за оцінками командування 40 Армії, вдавалось перехопити не більше п’ятої частини всіх караванів. Траплялись і прорахунки, головним чином, через неточні розвідувальні дані та помилки у плануванні і веденні розвідки, а недооцінка сил противника призводила до трагічних наслідків. Крім того, декілька разів групи СпП потрапляли у підготовлені душманами пастки. У жовтні 1987 року значних втрат на півдні країни зазнали Кандагарський та Шахджойський загони СпП. У травні 1988 року, з початком виведення військ, з Афганістану до СРСР були виведені 154, 334, 173, 411, 370 та 186 окремі загони СпП. Восени 1988 року в Афганістані залишились 177 та 668 окремі загони СпП, які діяли на півночі країни та довкола Кабула. Основним завданням спецназу в останні місяці війни залишалися перехоплення караванів і запобігання обстрілам душманами столиці Афганістану та колон радянських військ, що виводилися з країни. Для цього біля доріг та на важливих висотах були виставлені додаткові блокпости та опорні пункти, які забезпечували охорону місць привалів військ та не допускали спроб моджахедів підібратися до доріг. Зона діяльності спецназу значно зменшилась, проте впродовж другої половини 1988 року силами розвідки 40 А вдалось захопити 417 караванів. На західному напрямку виведення військ з Герата і Шинданда прикривали розвідувальні роти 371 мсп і 101 мсп, на східному

напрямку – 701 орб 108 мсд та 783 орб 201 мсд. Всього на східному напрямку від Кабула до радянського кордону несло охорону 199 сторожових постів. Розвідники 783 орб стали останніми радянськими військовослужбовцями, які залишили Афганістан. Супроводжуючи командувача 40 Армії, вони перетнули державний кордон 15 лютого 1989 року.

На сьогоднішній момент відомо, що втрати Радянської армії склали 14 тисяч 427 осіб, КДБ – 576 осіб, МВС – 28 осіб. Поранили і контужених за увесь час бойових дій було 53 тисячі солдат.

#### **2.2.4. Костылева Алина Алексеевна, 2-Д класс ХГ № 152**

##### **История о моем дедушке**

Война в Афганистане была настоящим испытанием для боевой авиации, основная нагрузка ложилась на вертолетчиков. Именно вертолеты стали универсальным инструментом в решении разных задач в горно-пустынной местности этой страны. Вертолетчики выполняли следующие задачи: атака целей, разведка, эвакуация раненых, доставка боеприпасов и продовольствия, ретрансляция.

Мой дедушка, Костылев Георгий Иванович был штурманом авиационной эскадрильи. Летал на вертолете Ми 6.

Закончив Луганское высшее военное авиационное училище штурманов имени «Пролетариата Донбасса» и отслужив в Германской Демократической Республике (ГДР) он был направлен на выполнение долга в Афганистан.

Служил в Афганистане два раза. Первый раз в период с августа 1985-1986, а второй раз – с 1987 по 1988 г. Был в начале штурманом взвода, потом штурманом эскадрильи и в его подчинение было 20 вертолетов. В его обязанности входило прокладывание курса, расчет времени полета, необходимое топливо на полет, безопасная высота, исчисление перемещения и передвижения на топографической карте, а также вести фотосъемку, выполнять прицеливание и сброс бомб, наводить и пускать ракеты, десантировать личный состав, военную технику и грузы.

Дедушка участвовал в операциях по перевозке войск и грузов Афганскому народу. Награжден орденами «за Службу Родине» ВС

СССР 3-й степені, орденом «Красной звезды», а також množеством медалей.

Совершил 312 боевых вылетов. В возрасте 31 год получил звание майора ВС и ушел на пенсию.

Дедушка с неохотой вспоминает тему боевого прошлого. Были и потери друзей, и безвыходные ситуации, из которых как казалось, нет выхода. Но все же... он его находил.

Сегодня он живет в г. Мариуполь и каждый год 15 февраля вместе с афганцами возлагает цветы к памятному знаку воинам-интернационалистам.

### **2.2.5. Ляхова Катерина Валентинівна,** учениця 9- В класу ХГ №152

#### **Афганістан - наш біль і наша слава**

*Війна — не пригода.*

*Війна — хвороба.*

*Антуан де Сент-Екзюпері*

Уже минуло багато років після війни в Афганістані, але вона досі турбує нас. Дев'ять років, дев'ять довгих і жахливих років продовжувалася ця безславна війна. 2238 страшних днів, коли солдати вмирили. 14 тисяч військовослужбовців, які більше не побачать цей світ... 14 тисяч матерів, які більше не зможуть обійняти своїх синів. Ці події будуть турбувати наші серця ще довгі роки.

Війна – коротке, але сповнене біллю слово. Час не зупинити, не повернути, але наш обов'язок пам'ятати тих чоловіків, які віддали життя, виконуючи свій інтернаціональний обов'язок. Ми повинні говорити і писати про цю війну, щоб ні у нашій пам'яті, ні у пам'яті наших дітей не згасли імена цих героїв.

Майже усі говорять про померлих солдат, а про звичайних людей всі мовчать. Імена тих жителів, які боролися проти НДПА. Звісно, у повстанні мало честі, але повстанці - це також люди. Люди, які не вагаючись померли за свою віру – іслам. За період війни померло 2 млн. моджахедів – селян, купців, вождів племен і релігійних об'єднань. Вони просто хотіли захистити мусульманські цінності і свободи, а не коритися кабульському режиму, але за це поплавилися життям...

Я багато читала про Афганську війну і в школі також багато говорять на цю тему. Мені страшно уявити, що пережили ті люди, які бачили війну. Війна... Вона ніколи не змінюється. Всі війни однакові. Є просто інше місце чи інший час. Всі солдати однакові. Незалежно від того, що їх розділяє. Смерть усюди залишається смертю. Але я впевнена, що жодна війна не коштує випланих сліз, пролитої крові, дітей які залишилися без батьків.

Сучасні діти майже не знають нічого про Афганську війну. Ми дізнаємося про неї із кінофільмів, із віршів або пісень складених у той час, і навіть не згадуємо, про те, що ще залишилися люди, які пам'ятають ціну необхідно сплатити за війну – воїни-інтернаціоналісти. Я вважаю, що їм потрібно приділяти найбільшу увагу, бо саме вони, як ніхто інший, зможуть нам розказати про ті моторошні події. І саме серця афганців найбільше розривають втрати ... Втрати товаришів, дітей, жінок чи просто марно прожитих днів.

Я не хочу, щоб це повторилося знову. Я не хочу, щоб у когось забирали життя. Я не хочу, щоб люди втрачали можливість насолоджуватися миттю. Я не хочу бачити сльози жінок, які втратили чоловіка чи сина. Я не хочу, щоб земля напивалася кров'ю, замість води. Я не хочу, щоб неймовірні ліси і лани зотілили...

*“Народи ніколи не мали так багато чого втратити або здобути, як зараз. Разом ми повинні врятувати нашу планету, або разом загинути у вогні. Ми можемо і мусимо врятувати її, й тоді отримаємо вічну вдячність від людства, як миротворці, а також вічне благословення Божє.”*

*Джон Кеннеді*

**2.2.6. Ягодка Алексей**

Член НСЖУ

Сумская обл., г. Тростянец

### **На берегах нашей памяти**

15 февраля 2019 года мы отмечаем очередную годовщину вывода ограниченного контингента советских войск из Демократической Республики Афганистан. 30 лет отделяют нас от событий того времени. За неполных десять лет, судьбы многих, тогда еще молодых ребят, сложились по разному: более четырнадцати тысяч советских солдат отдали свои жизни за мир и спокойствие в чужой стране,

отправились, по чужому приказу, приказу существовавшей тогда системы, отстаивать идеалы дружбы и свободы между народами.

Война окончилась, оставив глубокий след внутри каждого прошедшего через нее, каждого, чей сын погиб, пропал без вести, покалечился, выполняя приказ командира. Каждый, давал присягу верности своему Отечеству. Она и сегодня дает знать в сердце каждого, боль не утихает, и по сей день, отзываясь памятью о событиях тех дней, друзьях, которым не суждено было вернуться. О желаниях, надеждах и мечтах о будущем тех, кто через это прошел. У каждого жизнь сложилась по разному: одни смогли оправиться и приступили к строительству собственной судьбы, радовались жизни, другие долго переживали и возможно до сих пор не могут оправиться от пройденного, казалось бы не такого большого этапа в их жизнях, но все же очень тяжелого испытания.

Как бы там ни было, война в Афганистане оставила мощный след в истории целых поколений, подарила ее участникам новых друзей, но и многих забрала, грубо заявив, что не будет считаться с желаниями и надеждами людей. Если мы сохраним, хоть крупицу памяти о каждом кто не вернулся, кто отдал свою бесценную жизнь в чужой стране, мы сделаем многое: ребята будут жить в наших сердцах и поэтому они не умрут никогда.

### 2.2.7. Травкина Ядвига Николаевна, 10-А класса ХООШ № 148

#### ТРОПОЮ ПАМЯТИ

*«Седой Иртыш, когда-то Черный,  
Теснимый горною стеной,  
К равнине вышел убуленный  
Познавшей мудрость сединой»*



Далекий берег Иртыша, а между строк померкший образ молодого героя. 7 мая 1968 года в городе Семипалатинск (ныне Семей, Казахстан) родился Алексей Быков, человек энергичный по своей натуре, но так и не познавший «седину мудрости» родной, величественной реки...

Так сложились жизненные

обстоятельства, что семья Алексея переехала жить в Украину. Окончив среднюю школу № 148 в городе Харькове, имея интерес к технике и точным наукам, Алексей пошел учиться на профессию токаря в СПТУ № 5. Сдержанный, трудолюбивый молодой человек с «золотыми руками» без проблем применил свои знания на Харьковском машиностроительном заводе имени Ф. Е. Дзержинского.

В армию Алексей пошёл накануне Дня Победы 6 мая 1986 года, ровно в восемнадцать лет. Повестку получил в Дзержинском районном военном комиссариате. Вместе с другими новобранцами прибыл в учебное подразделение, где принял присягу и, в течении трёх месяцев, получил необходимые навыки «горной подготовки», после чего был направлен для дальнейшего прохождения службы в Афганистан.

Судьба распорядилась так, что Алексей попал в Шахджой, где был расположен 186-й отдельный отряд спецназа 22-й отдельной бригады специального назначения в/ч п.п. 54783, в разведывательную роту. Должность Алексею Быкову определили ответственную: старший разведчик-пулемётчик. С первых дней службы в Афганистане Алексей проявил качества характера, которые сформировал, работая на заводе: это ответственность, честность, умение быть надёжным другом, на которого можно всегда положиться в трудную минуту.

Учитывая тот факт, что местом дислокации отряда был труднодоступный Шахджой, который располагается между Кандагаром и Газни, дел у разведчиков было много: вылеты на вертолётах в поисках караванов, ночные засады, сопровождение колонн и реализации разведанных. На счету у рядового Быкова 14-ть боевых операций. Солдатское счастье улыбалось ему не раз – пуля душмана, обдавая смертельным дыханием, пролетала мимо. В трудном положении оказался взвод разведчиков 26 ноября 1987 года. Тогда разведчики десантировались из вертолёта около кишлака Мукур, они увидели вражеский караван – его надо было задержать. Когда приблизились к кишлаку – ударили пулемёты душманов. Ливень огня упал на разведчиков. Бойцы залегли, повели прицельный огонь по моджахедам. В сложное время боя, поддержав бойцов огнем из своего пулемёта, Алексей Быков заставил смолкнуть вражескую огневую «точку»...

Во время одного из выходов на боевую операцию Алексей получил ранение, после которого был направлен на лечение в

госпиталь, в Кандагар.

21 марта 1988 года душманы совершили обстрел расположения госпиталя. Реактивные снаряды рванули под окнами корпусов, где были раненые. Несмотря на смертельную опасность, Алексей не растерялся, кинулся на помощь медперсоналу и лично вынес в безопасное место нескольких тяжелораненых. Во время эвакуации раненых товарищей, он был смертельно ранен осколком снаряда - и погиб.

Афганистан – это бесконечно страшная героическая эпопея длиной в 10 лет. Об этой войне много написано, но правда у каждого своя: у ребят водивших колонны, у танкистов, вертолетчиков, разведчиков... Много возвышенного сказано об этом, но столько же скрыто боли. Однако, по прошествии 30-ти лет, никто не смеет даже усомниться в мужестве и доблести тех ребят, которые побывали в Афганской воронке смерти.

Алексей Быков похоронен в Харькове на кладбище № 9. За его могилой ухаживают: члены «Союза ветеранов Афганистана (воинов-интернационалистов) Шевченковского района города Харькова», школьники ХООШ № 148 и профком завода ФЭД. На фасаде школы № 148, где на данный момент учусь и я, в мае 2018 года установлена мемориальная доска, в честь памяти погибшему выпускнику. В музеях нашей школы и Харьковского лицея № 149 созданы «Уголки памяти», которые рассказывают об отважном воине. Имя Алексея Быкова помнят и в СПТУ № 5, где в музее установлен «Памятный стенд».

Указом Президиума Верховного Совета СССР от 07.09.1988г. Алексей Быков был награжден орденом «КРАСНОЙ ЗВЕЗДЫ» (посмертно).



**2.2.8. Ломакин Геннадий Иванович,  
Член НСЖУ, участник боевых действий**

**РОЩИН РОМАН РОСТИСЛАВОВИЧ –ВОИН-  
ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТ**



Роман Ростиславович – харьковчанин. С июня 1986 по декабрь 1987 года служил в Афганистане заместителем командира минометного взвода 3-й ММГ. А с июля 2002 по июнь 2003 годы принимал участие в миротворческой миссии ООН в Косово.

Когда в 1987 году Роман Рошин, только что вернувшийся из Афганистана, собирал документы в Харьковский юридический институт, он вряд ли мог предположить, что судьба забросит его в еще одну горячую точку. Да и вообще, предположить в те мирные годы, что благополучная социалистическая Югославия когда-нибудь станет ареной межнационального конфликта, было невозможно. Однако с развалом СССР и распадом «социалистического лагеря» жизнь круто изменилась... Но обо всем по порядку...

*Роман Ростиславович, расскажите немного о себе, своем детстве...*

Родился я в Харькове 25 сентября 1967 года в семье рабочих. Отец был трактористом, мама работала диспетчером на автопредприятии. Как и все, ходил в школу. После окончания 8-го класса школы №55 г.Харькова поступил в ПТУ №5 на фрезеровщика. Еще до поступления в ПТУ занимался многими видами спорта: боксом, вольной борьбой и другими игровыми видами спорта, как футбол, хоккей, баскетбол, волейбол... Очень любил читать, с библиотек не вылазил, обменивался книгами с друзьями, в захлеб читал по ночам. В то время как таковую информацию получать было не откуда, только телевизор и книги. Нравилась фантастика, история, война, приключения... Когда поступил в ПТУ, серьезно занялся

парашютным многоборьем, мечтал стать десанником. Само ПТУ формировалось на базе авиазавода и завода ФЭД, поэтому у нас там была сильнейшая спортивная база. По окончании училища в октябре 1985 года меня призвали в ряды Вооруженных Сил. Попал служить в погранвойска. Далее был Афганистан.

***Как проходила Ваша служба в Афганистане? Что особенно запомнилось?***

После окончания учебки – школы сержантского состава в селе Чунджа Уйгурского района Алма-атинской области вч 2534 был направлен для дальнейшего прохождения службы в 3-ю ММГ Керкинского погранотряда, расположенную в республике Афганистан.

Как сейчас помню, прилетаем бортами на свою точку 2 июня 1986 года и попадаем в 1941 год. Кругом блиндажи, землянки, окопы и никакой цивилизации. Постоянно вокруг раздаются одиночные выстрелы. Просто шок... В это время основная часть нашей мангруппы была на выезде на боевой операции. А кого из военнослужащих я увидел первыми, то поразило то, что все они были одеты в полувоенную, полугражданскую одежду. Идет один в военных брюках, в кедах и в красной яркой рубашке в желтых петухах, просто сразило наповал, махновщина какая-то. Определился,



где мне отдыхать. Показали койку. Поразило, что жили в землянках и когда показали мою кровать, то увидел, что кругом оружие, гранаты, боеприпасы лежат просто так, разбросанные где придется. На самих кроватях не было ни матрасов, ни подушек, ни одеял.

Выяснилось позже, что все находилось в бронетехнике, так как часто выезжали на боевые операции и засады, спальников тогда у нас не было и все постельные принадлежности были нужнее именно здесь. Сами простыни ушли на портянки и протирку для чистки минометов и автоматов. Поэтому на точке спали на панцирных сетках на бушлатах и под голову клали противогазы.

***Часто ли приходилось Вам выезжать на боевые задания? Что больше всего запомнилось?***

С девятнадцати месяцев моей службы в Афганистане, более десяти месяцев я провел на выездах. Это были боевые операции, засады, сопровождение автоколонн... Я был минометчиком, и наша батарея от прямых боестолкновений находилась всегда в стороне, обеспечивая прикрытие и поддержку основных сил мотоманевренной группы (ММГ). Но от вражеской пули снайпера никто не застрахован, всегда была опасность попасть в его прицел, хоть на базе ты был или на выезде. Когда находился с группой своих товарищей в засадах, то



там бывало всякое... Попадало так, что на нас нарывались душманы, и завязывался бой... Попадали и сами в засады к душманам. Приходилось и мне отбиваться. В такие моменты боя действовал на автомате. Первый мой бой помню, как сейчас. Попадаю с группой дозора в засаду. Стою, а автомат не стреляет, нажал курок и жду, в голове одно – почему не стреляю?... Потом дошло, что очередь выпустил, перезарядил рожек и еще выпустил и даже не услышал, не понял и не почувствовал, как вылетел весь рожек, потом второй... Позже

привык, обтесался, и все уже происходило на автомате, очень спокойно, ни на что не обращая внимания, действовал спокойно и рассудительно, втянулся и даже при сильных обстрелах уже не терялся. Вот так в первом реальном бою у меня был просто шок. Потом вжился и уже ни на что не обращал внимания.

***Были ли негативные моменты во время службы и с чем они связаны? Как справлялись с этим?***

Времени свободного у нас просто не было, даже спали по четыре часа в сутки, поэтому особых негативных состояний, как депрессии, у меня тогда особо не возникало, на это просто не было времени, я был постоянно занят. Так и в первом бою страха не было, не почувствовал, а уже потом, когда попали под шквальный огонь противника, во второй раз было действительно страшно, а позже все прошло, и никаких особых волнений уже не испытывал, все вошло в свое русло, в штатный режим. Это как и прыжки с парашютом: первый раз ничего не успел осознать, а во второй нужно прикладывать усилия, бороться со страхом... Так что, привык к боевой обстановке, приняв всю ситуацию и среду своего нахождения как нечто естественное, и

тогда в основном все слаживалось и все стрессовые ситуации воспринимались как нормальные, что так и должно быть.

Вспоминаю, что очень неожиданным было для меня само сообщение об увольнении. Я еще тогда своего дембеля не ждал и когда мне сообщили, был просто в растерянности. Завтра домой, а у меня ничего не подготовлено к отъезду. Для нас было нормальным увольняться в феврале–марте, переслуживать по полгода, а когда сообщили, что меня увольняют в декабре, я даже растерялся и не понимал, за что братья, что делать, был просто не готов к этому.

В Афганистане меня также поражала полная антисанитария, множество болезней, связанных именно с этим: тиф, малярия, дизентерия, Боткина – была большая опасность заболеть самому. У нас на точке не было даже столовой, питались сухим пайком, были большие проблемы с водой. А в невыносимую жару без воды очень плохо, жажда, хотелось пить. Было большое желание выпить стакан чистой газированной воды, как в Союзе в автоматах за одну копейку. Многие из моих сослуживцев переболели тяжелыми заболеваниями, поэтому и у самого были по этому поводу большие опасения.



Чтобы не заболеть, старался придерживаться санитарных норм: даже

если была сильная жажда, то воду из арька или чужой фляги не пил и подобное.

### ***Что наиболее Вам запомнилось из позитивных моментов?***

Наверное, долгожданные письма из дома, минуты затишья, когда готовили дембельские альбомы, когда собирались все вместе и пели песни под гитару...

Также запомнился мне один случай, произошедший со мной. Как-то вылетели на операцию в горы, был май, и уже стояла жара. Так получилось, что приказ вылетать получили, приехав только с другой операции, и ни сухая, ни воды в запасе у нас не было, и пополнить не успели. Нам сказали, что подвезут позже, вылетайте... и вот, когда уже расположились, обосновались, прилетает борт, сбрасывают нам мешки с водой и большой деревянный ящик. Вскрываем, а там шоколадные конфеты и печенье, а так больше ничего. Вертолетчики перепутали груз, и нам тогда пришлось питаться практически одним печеньем, конфеты в жару быстро растаяли. Так мы провели шесть дней, эти потекшие конфеты и печенье помню и по сей день...

***Когда вернулись с войны домой, были ли у вас трудности в общении или какие другие психологические проблемы? Что помогло с ними справиться?***



Скажу так, что в первый месяц чувствовал себя не в своей тарелке, было трудно разговаривать, формулировать свои вопросы и отвечать на дурацкие: «Сколько ты убил?». Отвечал всегда односложно: «да» или «нет». Трудно было, даже жалел, что уволился, хотелось обратно. Во время службы мы понимали друг друга с полуслова, другой раз и вообще говорить не надо было, по взгляду понимали, что и как. И со сном были проблемы.

Как говорил, спать в «Афгане» приходилось по 3-4 часа в сутки, и те спал, постоянно ожидая команды тревоги. Так и дома, часто просыпался от незначительного шума или присниться что-нибудь. Просыпался и не понимал, где нахожусь. Больше года очень внимательно ко всему присматривался, как-то неосознанно следил за всем, что вокруг. Особенно в парковой зоне, все казалось, засада или где-то рядом враг. Чтобы как-то изменить ситуацию, пошел работать на завод «Радмир» фрезеровщиком. Новый коллектив, начал вливаться и отвлекался, работая. Так понемногу, в течении года, пришел в себя, немного успокоился.

***Чем Вы занимались после службы в Афганистане?***

После демобилизации в декабре 1987 года пошел работать на предприятие фрезеровщиком, а в 1988 году поступил в Харьковский юридический институт на следственно-криминалистический факультет. А в 1991-м перевелся на спецфакультет МВД СССР, который был создан на базе этого факультета. С 1993 года, после окончания вуза, работал в милиции в следственном и кадровом аппаратах, в общем работа была кабинетная.

***Вы в 2002-2003 годах были в командировке в Косово, в Гнилянах, в составе специального миротворческого подразделения МВД Украины в Косово. Расскажите подробнее об этом. Что мотивировало Вас к принятию такого решения?***

Что меня побудило? Это престижность предстоящей миссии, с достойной оплатой труда, и, наверное, чтобы как-то разнообразить свою жизнь, засиделся в своем рабочем кабинете.



Сама наша миротворческая миссия в Косово состояла из 2-х подразделений. Одно из них – чисто военное. Называлось оно «полукрбат», что означает «совместное подразделение, состоящее из поляков и украинцев, которым командовал поляк».

Комплектация батальона украинцами проходила следующим образом: в каждую область Украины поступала разрядка из расчета 3-4 человека на место. Затем в каждой области Украины отбирали личные дела для рассмотрения на специальных комиссиях. Кандидаты должны соответствовать определенным требованиям: возраст, опыт работы, для некоторых специальностей – знание языков.

Например, столько-то человек командного состава, столько-то – сержантского, столько-то – специалистов (дизелисты, БТРщики и т.д.). Спецподразделение МВД Украины насчитывало 115 человек, плюс 35 человек подразделения К-9 – это кинологи. Оба подразделения находились на одной территории и взаимодействовали между собой. Кинологи, в основном, работали на охране тюрьмы и в аэропорту, так как Косово является одной из самых больших перевалочных баз наркотиков в Европе...

Были случаи, когда собаки выявляли по несколько килограмм героина. Но все четвероногие миротворцы имеют определенные специальности: есть собаки, натренированные на взрывчатку, есть собаки, натренированные на наркотики, и есть еще специальные псы, использующиеся для устрашения толпы. Существуют определенные методики разгона толпы, когда, например, стоят человек пятнадцать миротворцев в шеренге, и вдруг они резко расступаются, и «вылетают» две овчарки очень устрашающего вида, с оскаленной пастью, на длинных поводках – это очень отрезвляет.



Есть собаки, специально натренированные «на захват». Кстати, в каждой миротворческой миссии раз в полгода обязательно проводилась сдача экзаменов и для собак, и для кинологов, и, естественно, для личного состава подразделения. Своего рода, проверка профессиональной пригодности. На таких экзаменах создавалась модель оперативной ситуации и проверялась способность действовать в экстремальных условиях как командного состава, так и рядовых сотрудников. В том числе определенные ситуации моделируются для кинологов. Так вот, на экзамен к нашим кинологам собирались все представители миротворческих миссий ООН, из всех стран. Это было действительно грандиозное, можно даже сказать, цирковое зрелище.

К примеру, такая ситуация: собака, запертая в УАЗике, видит бегущего преступника и грудью выдавливает стекло, после чего догоняет и останавливает человека. Это задание производит должное впечатление на «зрителей».

Большая проблема для наших миротворцев – это неопределенность в вопросе признания или непризнания независимости Косово. Такая позиция создавала серьезные психологические проблемы у наших ребят и при общении с местным населением, и при общении с другими миротворцами, в том числе и с американцами. Но все равно к украинским миротворцам местное население, особенно сербы, относились очень лояльно.

***Чем лично Вам приходилось заниматься и с чем сталкиваться, с какими проблемами?***



После прохождения международных курсов по подготовке охраны VIP-персон я участвовал в охране и сопровождении депутатов Ассамблеи (высший законодательный орган Косово). Я в составе своего подразделения участвовал в охране трибунала ООН при проведении судов, конвоировании преступников, непосредственной их охране в зале суда и сопровождении обратно к месту содержания. Также в задачи входила охрана общественного порядка при проведении массовых и спортивных мероприятий, участвовал в задержании террористов. Как таковых проблем не

возникало – как бытовые, питание и сама организация службы были на высшем уровне.

### *А были ли серьезные ситуации?*



Были очень серьезные ситуации, когда мы с патрульными стояли, сдерживая толпу, впереди которой выставлялись женщины и дети. А за этим «живым щитом» косовары поднимали автоматы, но при этом говорили: «Братки, мы в вас стрелять не будем».

Такие ситуации, кстати, провоцировали сами полицейские. Дело в том, что в Косово большой ценностью считаются дрова. За каждым селом закреплен свой участок леса, иногда довольно далеко, в горах. Но только там селяне имеют право эти дрова заготавливать. Незаконная вырубка в Косово считается серьезным преступлением. Один из примеров: полицейский остановил телегу, которая везла заготовленные незаконным способом дрова, и отобрал у жителя бензопилу. Такой поступок полицейского вызвал массовые беспорядки и очень серьезный конфликт.

С формальной точки зрения полицейский, конечно, действовал правильно. Но в этом-то и проявлялась разница менталитетов: американского, украинского и сербского. Как позже выяснилось, эти дрова везлись какому-то немощному больному старику, который был не в состоянии нарубить их сам. Сам же виновный не собирался на этих дровах наживаться. Для американцев такая ситуация совершенно непонятна, они дотошно, до последней буквы соблюдают законы. Для них нельзя – это нельзя, и никак иначе.



Вообще, во время моего пребывания в Косово очень пригодился опыт службы в Афганистане. Несение службы в боевых условиях очень похоже, что в «Афгане», что в Югославии. Единственное отличие –

миротворцам запрещали применять огнестрельное оружие.

Как один из показательных примеров нашей миссии, хочется рассказать о случае, произошедшем на стадионе во время футбольного матча. Футбол для бывших югославов является одним из любимых видов спорта. На чемпионаты собираются целыми семьями и деревнями. Так и на этот с двух сел пришло примерно по полторы тысячи человек. Мы тогда несли на стадионе службу по охране общественного порядка. Нас при этом было пятнадцать человек. И тут возникает конфликт с судьей, приведший к массовой драке, и нам таким малым составом удалось успокоить толпу. Было конечно страшновато, но все обошлось без потерь и серьезных травм. Помогли опыт и мастерство...

За свою службу в Афганистане и миротворческую миссию был награжден медалью НАТО «За несение службы совместно с войсками НАТО в операциях по восстановлению мира на территории Косово» за подписью Генерального Секретаря НАТО Джорджа Робинсона и медалью ООН «На службе миру» у временной администрации миссии ООН на территории Косово. А за Афганистан – «За охрану государственной границы СССР».

***Что Вы для себя вынесли, вернувшись домой из этой командировки?***

Наверное то, что украинским военнослужащим и Вооруженным Силам Украины нужно брать пример и как можно быстрее переходить на стандарты НАТО. Эта командировка на многое открыла глаза: и на сам подход к военнослужащим, на их быт и обслуживание, на обеспечение и многое другое.

***Повлияло ли на Вас пребывание в Косово в психологическом аспекте?***

Совершенно не повлияло. К тому моменту мне было уже 35 лет, был совершенно взрослым и состоявшимся человеком. Сказывались и огромный жизненный опыт и опыт участия в боевых действиях в Афганистане. Так что, куда и зачем еду, знал, был настроен положительно и хотел там служить, выполняя почетную миссию ООН.

***Как сложилась Ваша дальнейшая жизнь? Чем сейчас Вы занимаетесь?***

После возвращения в 2003 году я продолжил свою службу в органах внутренних дел и в 2007 году ушел на пенсию.

Пенсия позволяла находиться дома и ничем не заниматься, но как человек военный, который прошел Афганистан, Косово и службу в милиции, мне просто необходимо было чем-то заниматься. Я привык к определенному режиму и распорядку, бездельничать не в моих правилах. И я начал пробовать заниматься предпринимательством. Занимался торговлей, работал в сфере услуг, занимался ремонтом обуви. Сейчас являюсь директором ООО «Орбита-1», занимаемся вместе с женой розничной торговлей медпрепаратами. Много времени уделяю общественной работе. Являюсь заместителем председателя общественной организации «Союз ветеранов Афганистана (воинов-интернационалистов) Московского района г.Харькова». Участвовал в создании музея-диорамы воинов-интернационалистов, помогал в ремонте, участвовал во многих организационных мероприятиях, помогал изготавливать для музея стенды, витражи и другое. Помогал вместе с сыном Александром оборудовать экспозиционный зал, посвященный участникам АТО. Большое внимание вместе с семьей уделяем волонтерскому движению, помогаем Вооруженным Силам Украины медикаментами, медицинскими инструментами и многим другим. Также вся моя семья – доноры крови.

***Мы совсем упустили о Вашей семье... Расскажите о ней.***

Женился я в 1989 году на Ирине, через год после службы в Афганистане, когда стал студентом первого курса Харьковского юридического института. У нас с Ириной в 1991 году родился сын Александр. У нас прекрасная семья. Мы всегда и во всем поддерживаем друг друга, советуемся и делимся своими радостями и переживаниями. Жена работает вместе со мной на нашем предприятии заведующей аптекой. Сын сейчас проходит службу по контракту в погранслужбе Украины. Так что у нас в семье все благополучно.

***Что бы Вы пожелали молодому поколению, учитывая свой жизненный опыт? Какими качествами должен владеть современный молодой человек, чтобы быть успешным?***

Чтобы быть успешным в жизни, необходимо постоянно учиться, пробовать себя в различных сферах и отраслях. Знать и изучать иностранные языки. Не пытаться сидеть на одном месте и заниматься одним делом. И даже если кажется, что уже всего достиг, все равно надо расти дальше, пытаться сделать больше. Быть в постоянном развитии, не бояться трудностей. Любить Родину – свою Украину, быть патриотом и помогать своей стране.

**2.2.9. Ломакин Геннадий Иванович,  
Член НСЖУ**

**НОВОХАЦКАЯ ТАТЬЯНА ПАВЛОВНА**

*Заместитель председателя ОО «Харьковский городской союз ветеранов Афганистана (воинов-интернационалистов)» по работе с семьями погибших воинов, мать погибшего в Афганистане воина-десантника, награжденного орденом «Красная Звезда» (посмертно)*



*Сегодня рядом в одном строю с «афганцами» ОО «ХГСВА» стоит Новохацкая Татьяна Павловна, которая является заместителем председателя по работе с семьями погибших и умерших и которой, как никому другому, до боли знакома тема «афганской» войны. Она забрала у Татьяны Павловны самое дорогое – жизнь сына. А ведь для любой матери потерять ребенка – самое большое горе в этом мире. Но она пережила эту психологическую травму и сейчас много работает и помогает другим семьям, потерявшим на войне*

*близких для них людей, жить достойно дальше.*

***Татьяна Павловна, расскажите нам немного о себе, где родились, учились, о чем мечтали?***

Я родилась в г. Харькове 17 августа 1949г. Училась в средней школе №73. Обучаясь в школе, с пятого класса в течении пяти лет параллельно проходила обучение на курсах кройки и шитья с правом преподавания при ДК Харьковского керамико-трубного завода. По окончанию школы и курсов пошла работать на фабрику индпошива и ремонта одежды №4 мастером по пошиву легкого женского платья.

Как и многие женщины того времени, с самого детства я мечтала быть модельером. Моя мама, Ульяна Андреевна, также занималась пошивом одежды, и я многое почерпнула у нее, хотела, как и она, шить новую модную одежду. Планировала поступать в Харьковский технологический техникум на моделирование. Мечтала быть модельером. Но мечтам сбыться было не суждено. Когда мне было 10 лет, мама умерла и мне по окончанию школы пришлось идти

работать, так как отцу было тяжело одному ставить на ноги двоих детей – меня и моего старшего брата Николая.

Мой отец, Павел Михайлович, во время войны был ранен, имел инвалидность. После войны работал на МТС разнорабочим. Жили мы не богато, но дружно. Всегда друг другу помогали, старались во всем друг друга поддерживать. Отец сам вырос в многодетной семье – их было 18 детей. Война забрала 16 его братьев, они все погибли, и в живых остались только он и его старшая сестра Наталья. Он на себе испытал, что такое остаться без поддержки близких тебе людей, своей большой семьи и поэтому как мог поддерживал и заботился о нас с братом, понимая, как нам необходима его опека.

Мой брат Николай после окончания школы посвятил свою жизнь карьере военного. Окончил военное училище, участвовал в спецоперации «Анадырь», проводимой правительством СССР на Кубе, имеет статус участника боевых действий. Сейчас он полковник в отставке, живет в Харькове со своей семьей, растит внуков.

### ***Как сложилась Ваша трудовая деятельность?***

Как я уже говорила, после школы устроилась работать на фабрику, шила одежду. Там я проработала 15 лет, до 1981 года, и когда здоровье стало ухудшаться, начались проблемы со зрением, мне пришлось перейти на другую работу. Мне в этом помог мой брат Николай, чтобы перевестись и устроиться на ХЭМЗ, где он в то время работал военпредом. Я сначала работала комплектовщицей, позже переплетчицей и инженером в отделе технической документации. Здесь я также проработала более 16 лет. В 1990 году уволилась, оформила пенсию.

### ***Вы замужем? Расскажите, как Вы познакомились со своим мужем?***

Я познакомилась со своим мужем в январе 1967 года, когда была в гостях у своего брата на одном из семейных торжеств. Николай Иванович, мой будущий муж, тогда отслужил свою срочную службу в Германии и уже устроился работать на Харьковский коксохимический завод шамотчиком-газовщиком. На этом предприятии работала вся его семья – это была целая трудовая династия, их семью в трудовом коллективе уважали и ценили. Он был стройный, видный мужчина, вселяющий уверенность и внутреннюю силу. Он начал за мной ухаживать, познакомил со своей семьей. За ним я чувствовала себя, как за каменной стеной. И уже в августе этого года мы поженились.

Через год наша молодая семья пополнилась – родился сын Виталий, а через шесть лет родился и второй сын – Александр. Для нас с мужем начались совсем другие заботы, появилась ответственность за их воспитание и за их будущее.

***Расскажите подробнее о своих детях, какими они были?***



Виталий у нас был первенец. Он родился 11 сентября 1968 года. Второй сын Александр появился на свет, как я уже говорила, через шесть лет после рождения Виталия – 4 ноября 1974 года. Они оба ходили в одну и ту же школу №107, у них обоих была одна и та же классная руководительница – Барон Тамара Васильевна. Как и многие дети того времени, наши дети занимались в спортивных секциях, посещали различные кружки. Виталий занимался авиа-моделированием и после восьми классов поступил в ПТУ №5, мечтал связать свою жизнь с авиацией, хотел и работал на авиазаводе, собирал самолеты. А Александр после окончания 10 классов поступил в ХИРЭ на дневное отделение. Женился и ему пришлось идти работать, чтобы содержать уже свою семью. И, с учетом выбранной профессии, после третьего курса, он перевелся на заочное отделение в ХИСИ, который благополучно окончил, получив диплом инженера. Сначала работал инженером в Харьковском ЦНИТ, потом на ХЭМЗе и с 2000 года в Харьковоблэнерго, где работает и по настоящее время.

Судьба же старшего сына Виталия сложилась многим трагичнее. 20 октября 1986 года он был призван для прохождения службы в Советскую Армию. Свою службу проходил в десантных войсках в 350 воздушно-десантном полку в Афганистане. Во время выполнения боевого задания 28 мая 1987 года при отражении атаки моджахедов героически погиб от пули снайпера.



А так как старший брат Виталий служил в Афганистане и погиб, выполняя свой интернациональный долг, то Александру, можно сказать, посчастливилось и он служить в армии был не обязан, чем и воспользовался.

***Татьяна Павловна, расскажите нам подробнее о Виталии, каким он был, как прошло его детство, юность?***

Моему сыну Виталию Новохацкому 28 мая 2017 года исполнилось бы 49 лет. Как и многие другие его ровесники, он мог бы обзавестись семьей, детьми. Смог бы, наверное, сделать успешную карьеру, чего-то добиться в жизни – если бы не та война... Виталий рос послушным и любознательным мальчишкой, любил читать и заниматься спортом. Учителя, соседи, наши общие знакомые с любовью вспоминают о нем, вспоминают как о добродушном и порядочном человеке, не безразличном к чужой боли. Он никогда не мог пройти мимо того, кто нуждается в помощи. Говорят: «Бегут мальчишки, никто не подойдет, а ваш Виталик подбегает, взял сумку и помогает ее до дома донести». Или кто-то упал на улице, то он всегда подойдет и предложит свою помощь. После окончания 8 классов в средней школе №107 и СПТУ-5 Виталий стал работать слесарем на авиационном заводе. Очень много времени уделял спорту, даже трижды прыгал с парашютом, видимо уже заранее готовился к своей службе в армии.

И вот настало для Виталия Новохацкого время отдать свой долг Родине.... Призвали его в десантные войска. Около семи месяцев Виталий прослужил в Фергане, где овладел специальностью радиотелеграфиста. А впереди маячил Афганистан...



Со слезами на глазах вспоминает Татьяна Павловна, как с мужем и младшим сыном Сашей летали к Виталию на присягу. С полными сумками гостинцев встретили своего сыночка, вспоминая, что в детстве он был сладкоежкой. Но когда встретились с

ним, то в первую очередь Виталий схватил хлеб и поцеловал его.

А ведь тогда, в те радостные и теплые минуты общения, никто и не подозревал, что это будет их последняя встреча...

***Расскажите о его службе в Афганистане, как он погиб...***

В 1987 году, как раз в день рождения своего отца 13 мая, Виталий ступил на «афганскую» землю, где получил назначение в боевой полк под Баграмом, который на то время провел немало успешных операций против мятежников.

Как уже я говорила, Виталий свою службу в армии начал с октября 1986 года. Сначала в г.Фергане (Узбекистан), где проходил учебную подготовку. Освоил специальность связиста. А уже в начале мая 1987 года был направлен в г.Баграм (Афганистан) в 345-й воздушно-десантный полк вч пп 53701 Ю. В полку прослужил совсем не долго с 13-го по 28 мая, погиб смертью храбрых...

Моему сыну, на тот момент рядовому Новохацкому Виталию, только раз и удалось исполнить сложную и ответственную работу в полевых условиях на своем первом боевом выходе... – это было сложное и ответственное задание в группе корректировщиков артиллеристских установок.

В конце мая 1987-го года проводилась боевая операция в районе населенного пункта Алихель (провинция Нанганхар). Рядовой Новохацкий, спустя неделю как прибыл в боевую часть для прохождения службы в Афганистане, попросился на эту операцию и действовал в составе группы корректировщиков. Обстановка была сложной и напряженной, в любой момент можно было ожидать массированного обстрела и работы снайперов с боку моджахедов.

Виталий вел наблюдение за местностью и определял координацию целей. Благодаря его смекалке и умению артиллеристы получали точно-скоординированные цели. И в результате точно скорректированных наводок 8 объектов, где наблюдались большие скопления противника, были быстро и грамотно уничтожены.

Группе корректировщиков все время приходилось изменять свои точки наблюдения. Так, во время их перемещения на новую точку, «душманы» начали обстрел группы, в составе которой также находился и Виталий, реактивными снарядами. Настала необходимость срочно перебираться в укрытие, и тут начали прицельно работать снайперы... вот именно в этот момент ... мой сын, выполняя боевое задание, погиб...

Всего от Виталия мы получили 46 писем. И лишь два письма успел отправить Виталий с «афганской» земли. «Не берите себе дурного в голову и не слушайте разных балаболов, вы ведь и сами понимаете, что здесь идет война, Афган есть Афган... Я рвался сюда и могу прямо сказать, что отсюда возвращаются людьми с другими взглядами на жизнь, а не пацанами, какими были на гражданке», – писал он родным из Баграма.

За мужество и героизм, проявленные в боях с мятежниками, рядовой Новохацкий Виталий Николаевич был награжден орденом

«Красной Звезды» посмертно. В школе №107, где учился Виталий, на ее фасаде в честь его имени и бессмертного подвига воина-интернационалиста установлена мемориальная доска. Во время ее открытия, в 2016 году, присутствовала и классный руководитель обеих сыновей Татьяна Павловны Виталия и Александра – Барон Тамара Васильевна, что несомненно было очень приятно видеть ее вновь среди пришедших ветеранов и учеников школы. Для Татьяны Павловны Новохацкой сразу вспоминалась молодость и те счастливые годы жизни.

Ежегодно в школе проводятся уроки мужества и линейки в честь погибших воинов-афганцев, выпускников этой школы. Ведь память о подвигах юных героев бессмертна. На их примерах воспитывается нынешняя молодежь. Татьяна Новохацкая часто бывает на этих мероприятиях.

***Как Вы пережили утрату сына, кто и что помогло Вам жить дальше?***



Я никогда не забуду похороны своего сына... Первого июня, как раз в день защиты детей, мы узнали о его гибели, а уже третьего числа нам привезли его тело и состоялись похороны. Было очень много людей. Прощались с Виталием и военные, и соседи, его одноклассники и друзья... Я часто перелистываю наши семейные фотографии, вспоминаю те скорбные дни, храню и перечитываю стихотворение его друга и одноклассника Лысенко Геннадия Викторовича, посвященное Виталию, написанное им в июне 1987 года «О павшем друге». Посвящается Виталию:

Пусть строки мои некрасивы  
Но от души идут слова,  
В них я скорблю о павшем друге,  
Запомни смысл их навсегда.

Как тяжело друзей терять,  
С кем вместе жил и с кем делился  
Всем сокровенным, как унять  
Тот стон, что в сердце накопился.

Боль матери так велика,  
Она лелеяла, растила,

Любовь к Отчизне навсегда  
Со сказкой первую вложила.  
Гордитесь им, ведь он того достоин,  
Чтобы назвать его могли  
Так гордо – «наш советский воин»  
Не осквернил родной земли.  
Ведь там война, чего скрывать нам,  
Ребята гибнут, что вчера  
Лишь только встали из-за парты,  
Чтобы собой закрыть меня.

Чтобы учился я и вскоре  
Пришел в войска и научил  
Солдат всему и рассказал им  
О том, как я с тобой дружил.  
Ты был, как все, немножко весел  
То говорлив, то молчалив,  
Знал очень много разных песен  
И девушку одну любил.

Ты был как все и в то же время  
Ты был для многих маяком,  
Сердиться мог одно мгновенье,  
С уныньем был ты не знаком.

И вот в тяжелую минуту  
Ты высоко пред мною встал,  
Когда ты пал в Афганистане,  
Я понял, что тебя не знал.

Я буду помнить о тебе,  
И ты теперь всегда со мной  
Такой, каким ты был всегда,  
И тот, каким ты стал, – Герой!

Сначала жизнь для меня потеряла всякий смысл, я вся ушла в себя и в свое горе, перестала уделять внимание своему мужу Николаю и младшему сыну Александру. Вся моя жизнь потекла по определенному руслу: работа, кладбище, дом, и все вокруг, как в тумане... В общем, жизнь для меня потеряла всякий смысл.

Но шло время... Пошел уже второй год после гибели Виталия, и как-то раз мы с младшим сыном Александром пошли на речку. Я сидела на берегу, а Саша прямо в одежде прыгнул в воду, начал барахтаться и кричать. Я же в тот момент, как всегда, вся была в своих

трагических мыслях. И тут до моего сознания дошло, что мой младший сын зовет на помощь и может утонуть (плавать он особо не умел), и меня что-то озарило: «Надо спасать сына и жить дальше, жить ради него, ради моего мужа, ведь они то ни в чем не виноваты, что так распорядилась судьба». Этот случай, который произошел на следующий год после гибели Виталия, послужил для меня стимулом и вернул к нормальной жизни. Я осознала, что во мне нуждаются и мой муж Николай, и мой младший сын Александр, что я им очень нужна и как жена, и как мать. Я, как и раньше, начала уделять им должное внимание, заботу, мы вместе стали проводить свободное время, делиться своими планами на дальнейшую жизнь. На то время нашему Александру исполнилось 12 лет, и ему крайне была необходима моя поддержка, внимание и забота. Мы вместе с мужем Николаем и сыном Александром начали посещать кинотеатры, ходили по выходным дням в парк имени Максима Горького на аттракционы, стали по вечерам читать книги и обсуждать прочитанное, вместе строить планы и жить полноценной жизнью.

***Ваш младший сын уже вырос, у него своя семья... Как сейчас Вы с ним общаетесь? Как часто видите?***

Сейчас наш младший сын Александр живет со своей семьей в Харькове, но отдельно от нас. У него крепкая и дружная семья. Нас с мужем это несомненно радует, и мы им всячески, по-стариковски, помогаем воспитывать внуку, а от своих детей Александра и Юлии, в свою очередь, всегда чувствуем дружеское плечо поддержки. Ведь возраст берет свое, и от болезней и больниц еще никто не застрахован. А мы, как и в детстве Виталия и Александра, ходим с внучкой погулять в парки, читаем ей книги, рассказываем сказки. В них мы видим свое продолжение жизни и очень счастливы, когда наши дети и внучка радуются. Наши дети часто нас навещают, делятся своими маленькими радостями, и мы им за это благодарны...

***Окончилась «афганская» война, распался Советский Союз. Как вы относитесь к тем временам вашей жизни и событиям?***

Как давно это было! Уже нет и самой страны, которая послала моего Виталия в Афганистан. Ушла в небытие КПСС, высшие руководители которой скрывали от народа правду о войне, а их подчиненные нередко проявляли цинизм и жестокость по отношению к родным погибших.

Но, как говорится, жизнь идет по своим человеческим законам. Мы живем с мужем, и всегда рядом с нами младший сын Саша и

невестка Юлия, подрастает внучка, которая узнает на фотографии своего дядю и сейчас ходит в ту же школу, в 6-й класс, что и Виталий. Пройдут годы, и ей расскажут, каким был ее дядя Виталий, о чем мечтал и как геройски воевал.

*Жизнь продолжается, проходит время, но в сердцах матерей никогда не угаснет память и мысли о своих сыновьях, которые умирали на чужой стороне. Неугасающая боль афганской войны навсегда поселилась в их домах и в их сердцах. И даже сейчас для многих одиноких матерей и отцов с гибелью их детей жизнь потеряла всякий смысл.*

*Именно для того, что бы уменьшить боль и тоску родителей, потерявших своих детей, Новохацкая Татьяна Павловна сумела сплотить вокруг себя и не оставить в одиночестве родителей погибших солдат.*

***Татьяна Павловна, расскажите о своей сегодняшней общественно-полезной деятельности, о том чем живете сейчас, что побудило Вас заняться этой довольно сложной работой, чем занимаетесь помимо своей семьи в настоящее время?***

В Союз к «афганцам» я пришла не сразу, слишком много ответственности, да и направление очень специфическое. У каждой семьи, потерявшей своих детей, мужей, своя боль, свое горе и свои проблемы. Мы, конечно, встречались, общались, делились своим наболевшим, но это были для меня просто встречи, а не ответственная работа руководителя. Да и в тот период, когда только зародилось «афганское» движение, семьи погибших, вернее Комитет семей погибших, то его возглавлял отец погибшего Кит Зиновий Маркович. После его смерти Комитет возглавила мать погибшего в Афганистане воина Митрохина Жанна Павловна.

С приходом в Харьковский городской союз ветеранов Афганистана Коваленко Виктора Николаевича это сложное направление по работе с семьями погибших продолжала возглавлять Митрохина Жанна Павловна. Мы с ней всегда поддерживали теплые отношения, я, в свою очередь, часто помогала ей в решении многих возникающих вопросов, также помогала и в организации различных мероприятий, связанных с семьями погибших. С 2007 года Жанна Павловна по состоянию своего здоровья была вынуждена оставить свою общественную деятельность и вскоре ушла из жизни.

Но это направление работы очень важное как для самих семей погибших, так и для ветеранов войны в Афганистане. Я же на тот

момент взять на себя такую ношу ответственности еще не была готова, ни морально, ни физически, и временно этот сектор возглавила Александра Ивановна Медведь, которая на протяжении полугода продолжала эту работу, но по семейным обстоятельствам также была вынуждена ее прекратить. И уже с февраля 2007 года я возглавляю этот сектор работы, где плодотворно тружусь и сейчас.

Скажу сразу, что с приходом на работу в Харьковский городской союз ветеранов Афганистана моя жизнь сильно изменилась, я получила новый импульс и смогла реализовать свой опыт в общественной работе, мои страхи, что не справлюсь, остались позади. Вместе с командой единомышленников нами оказывается реальная помощь всем семьям погибших воинов – психологическая, консультативная, правовая.

Мы помогаем семьям погибших всем, чем можем: оказывается всяческое содействие в получении материальной помощи, обеспечении при необходимости инвалидными колясками, костылями, ходунками, очками и так далее. По возможности, к праздникам выделяются продуктовые наборы. Оказывается всяческое содействие в бесплатном лечении в госпиталях, организовываются различные массовые мероприятия, экскурсии по храмам, выезды на природу, различные спортивные соревнования и турниры. Все это делается и проводится во имя светлой памяти погибших воинов-интернационалистов, и я очень благодарна Союзу «афганцев» и своей судьбе, что во всех этих мероприятиях есть и моя доля участия. Ведь говорят, что светлое будущее наступает тогда, когда общество помнит о прошлом.

Немаловажным для семей погибших есть память о наших сыновьях и не вернувшихся с войны мужьях. Мы вместе с активом ХГСВА готовим документы, работаем со школами, где учились погибшие воины-афганцы, и на фасадах школ увековечиваем память о погибших. Вместе с этим проводим в школах различные патриотические линейки, уроки мужества, рассказываем учащимся о подвигах своих сыновей и мужей.

Вместе с председателями районных организаций, с представителями ХГСВА по юбилейным датам, в дни рождения посещаем членов семей погибших, делаем подарки матерям.

Вместе с афганцами, по церковным праздникам, посещаем Храм святого Георгия Победоносца, участвуем в субботниках, различных встречах, проводим реквиемы и литургии по погибшим.

Родителям помогаем в госпитализации на лечение, по мере возможности проводываем их в госпиталях и районных больницах, всячески поддерживаем. Также я занимаюсь подпиской для членов семей погибших «афганской» газеты «Третий Тост», ищу спонсоров, по праздникам подписываю родителям погибших воинов поздравительные открытки и т.д.

### *Что это Вам дает...*

Если я смогла помочь хотя бы одному человеку, мне становится легче жить, появляется какой-то внутренний жизненный ресурс, стимул. Я также получаю душевное удовлетворение от того, что смогла кому-то оказать посильную помощь... На мне висят многие социальные вопросы, по которым постоянно звонят мои подопечные. Мне приходится их выслушивать и объяснять все изменения и нововведения действующего законодательства, рассказывать, как поступать в той или иной ситуации. Иногда просто выслушать своих коллег бывает достаточно, и все, что у них накопело на душе, рассасывается вместе с нашей беседой. Иногда к семьям погибших с других городов приезжают сослуживцы. И мне, как ответственной за эту работу, приходится их встречать, сопровождать к местам захоронений однополчан, рассказывать о том, чем я лично занимаюсь в Союзе, расспрашивать, как у них работают с семьями, обмениваться опытом. К сожалению, многие из родителей погибших воинов сейчас уже в преклонном возрасте. Только в 2017 году ушли из жизни шесть мам погибших воинов. Мне приходится помогать и в решении вопросов, возникающих при захоронениях... В общем работы много...

«Внимая ужасам войны,  
При каждой новой жертве боя  
Мне жаль не друга, не жены,  
Мне жаль не самого героя...  
Увы! утешится жена,  
И друга лучший друг забудет;  
Но где-то есть душа одна –  
Она до гроба помнить будет!  
Средь лицемерных наших дел  
И всякой пошлости и прозы  
Одни я в мире подсмотрел  
Святые, искренние слёзы –  
То слёзы бедных матерей!

Им не забыть своих детей,  
Погибших на кровавой ниве,  
Как не поднять плакучей иве  
Своих поникнувших ветвей...»

В городском союзе «афганцев» Татьяна Павловна работает с 2007 года, и весь этот период у нее насыщен различными событиями и мероприятиями, помощью таким же матерям и вдовам, потерявшим на войне своих сыновей, мужей, как и она сама. В радости, как и в горе, вместе легче переносить беду.

*Татьяна Павловна, что бы Вы хотели еще добавить от себя?*

Я бы хотела от себя лично и от семей погибших поблагодарить команду Харьковского городского союза ветеранов Афганистана за искреннюю поддержку и помощь нашим семьям. Начав работать в городском союзе, я поняла, что не только мою семью постигло горе, что вокруг немало таких же семей со своими проблемами и трудностями. Это вселило в меня новую жизнь, я с головой окунулась в общественно-полезную работу. Мы с семьями начали посещать «афганский» храм, ходить на панихиды по погибшим, ходить на концерты, ездить на вылазки... Занимаемся вместе с нашими ребятами увековечиванием памяти погибших на «афганской» войне воинов, участвуем в мероприятиях по открытию мемориальных досок, помогаем составлять книгу памяти о погибших.

А еще мы с нашими семьями посещаем театры, ходим в цирк, ежегодно выезжаем на различные экскурсии по нашему краю, как и все люди, живем полноценной, насыщенной жизнью. Помогаем своим детям растить внуков и очень радуемся их успехам. В них мы нашли новые смыслы жизни и продолжаем активно жить дальше. Поэтому хочу пожелать всем: какие бы Бог не допускал испытания и трудности, никогда не надо сдаваться, надо верить в себя и свои силы, радоваться каждому прожитому дню. А еще я желаю всем мира, счастья и добра...

## 2.3. УЧАСТНИКАМ ООС (АТО)

### 2.3.1. Колісник Катерина Володимирівна



## АВТОР



**Колісник Катерина Володимирівна,**  
учениця 11-А класу,  
член Ради шкільного музею «Пам'ять»

## КЕРІВНИК

**Лисенко Людмила Григорівна,**  
учитель історії,  
учитель вищої категорії,  
учитель-методист



## НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД:

Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №160  
Харківської міської ради Харківської області

АДРЕСА: Вулиця Танкопія, 1, м. Харків.

Тел.(0572)98-81-73

## Вступ

Велике щастя для кожного покоління – жити в мирний час. Наш народ пережив чимало лихоліть, але не дав себе зламати. Здавалося, ніщо вже не змусить його взятися до зброї, але довелося - зараз Україна перебуває у стані війни. Що коїться зі світом, чому ми змушені воювати із своїм сусідом, із яким пліч-о-пліч боролися проти фашистів під час Другої світової війни? На Сході вирішується доля й майбутнє нашої країни. Сили АТО намагаються протистояти терористам.

Одним із учасників АТО є мій батько Колісник Володимир Анатолійович, який із серпня 2017 по січень 2018 року служив у м.Волноваха. Кожного разу, слухаючи розповіді батька про службу на Сході, переповнююся гордістю за нього та його товаришів - справжніх патріотів Батьківщини.

Захищати свою Вітчизну – це головний обов’язок кожного чоловіка. Військовослужбовець – одна з найбільш шанованих професій у нашій країні. Стояти на сторожі спокою громадян завжди вважалося почесним. Історія показала, що тільки завдяки відважним воїнам Україні вдалося зберегти свою національну самобутність.

Цією роботою я прагну показати одноліткам, як слід пишатися своїми рідними, вивчати свій родовід. Зібраний матеріал може бути використаний на уроках та в позакласній роботі в школі.

### **1.Шлях до професії військового**

Народився тато в Харкові 2 серпня 1975 року. Навчався в загальноосвітній школі №5. Мій батько найстарший у родині. Ще хлопчиком допомагав рідним, піклувався про молодшу сестру Тетяну, добре вчився, хоч і

давалося це йому складно. Найулюбленішим для тата був футбол, і це не дивно, адже він жити не міг без активних ігор. На уроках «Початкової військової підготовки» вмів стріляв. Лазіння по деревах, плавання на швидкість у річці недалеко від селища, куди батько приїжджав на канікули, катання на велосипеді або стрільба з рогатки - ні в чому не поступався своїм друзям. Часто він приходив додому зі збитими ліктями і колінами.

Після закінчення дев'яти класів юнак продовжив навчання у Харківському училищі №30, де також брав активну участь у спортивних змаганнях [Додаток 1].

Ще змалечку тато мріяв отримати військову спеціальність. Авторитетом для нього був батько Анатолій Григорович, який постійно доводив, що це справді чоловіча професія та підтримував захоплення сина. «При погляді на чоловіка у військовій формі та з бойовими нагородами завжди відчуваєш захоплення, гордість, що в нашій країні є справжні захисники Вітчизни», - наголошував дідусь. Тато любив слухати розповіді свого дідуся офіцера – Григорія Миколайовича, який пройшов Велику Вітчизняну війну і з гордістю говорив про армійську службу, різні бойові епізоди.

«Я бачив себе там,- говорить тато,- і моє бажання стати військовим ставало дедалі міцнішим».

У вісімнадцятирічному віці батько вступає до Харківського Національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба. Мабуть, саме там виховали такі риси, як дисциплінованість, відданість, вірність своєму обов'язку й присязі, любов до Батьківщини, її історії, культури, традицій. Носити мундир неважко, а ось бути військовим за покликанням – справа не з легких. Мужньо терпіти різні проблеми, життєві негаразди, у будь-який момент бути готовим стати на захист свого народу та країни.

Тільки справжні чоловіки, вірні сини своєї Вітчизни, стають військовими. На їх сильних плечах лежить величезна відповідальність за наше мирне сьогодні і світле майбутнє.

## **2.Мій тато – захисник Батьківщини**

Двадцять п'ять років тато служить у Збройних Силах України.

Нинішня війна на сході країни – тема номер один для переживань, турбот і сліз. Півроку, поки тато був на Сході, ми кожен день чекали від нього вістей, молилися за його скоріше повернення живим і здоровим.

До військової служби входила не тільки участь у бойових операціях і варта на блокпосту. Дуже часто бійці та офіцери групи цивільно-військового співробітництва доставляли гуманітарну допомогу населенню, засоби підвищення мобільності для людей із особливими потребами. Милиці, ходунки та інвалідні візки були розподілені для потреб центральної районної лікарні [Додаток 2].

Наші військові постійно приділяли увагу проблемам цивільного населення та надавали активну допомогу у їх вирішенні. Серйозним завданням стало розмінування сільськогосподарських угідь у м.Гранітному. Завдяки професійним навичкам особового складу було розміновано та очищено велику територію від вибухонебезпечних пристроїв. Тато розповідав, що розмінування проводилося в три етапи: обстеження території, технічне обстеження та, власне, процес розмінування. Специфіка роботи передбачала забезпечення відповідного рівня безпеки проведення робіт, адже вони проходили в безпосередній близькості до противника та помешкань місцевих жителів. Процес розмінування дуже ризикований. Військові наражають себе на серйозну небезпеку. На мітингу після закінчення розмінування вони говорили: «Щиро дякуємо за небайдужість та мужність

саперам, адже, звільняючи нашу землю від таких "зловісних подарунків", ви неодмінно рятуйте чийсь життя» [Додаток 3].

Неодноразово офіцерам підрозділу, у якому служив тато, доводилося виїжджати на самісінький передній край, щоб доставити бійцям будівельні мішки для фортифікаційного обладнання позицій, медикаменти, продукти харчування і, навіть, боєприпаси. Також татові доводилося супроводжувати місію ООН [Додаток 4,5].

Більш за все мене захопила розповідь тата про те, як військові допомагали багатодітним родинам. Також відвідували Волноваський районний центр соціальної реабілітації дітей-інвалідів та загальноосвітні школи прифронтових населених пунктів Новотроїцьке та Старогнатівка. Бійці надавали мешканцям медикаменти загального користування, засоби особистої гігієни, а головне - увагу, якої найбільше потребували діти. Кожен українець відчуває на собі біль від війни, але найстрашніше те, що страждають діти – майбутнє держави [Додаток 6].

Офіцери взяли участь у заходах, присвячених Дню Гідності та Свободи, які відбулися у Великоанадольському лісовому коледжі. Це свято в Україні відзначають 21 листопада. Було підготовлено та проведено пізнавальну програму, концерт [Додаток 7].

На День Святого Миколая військові завітали до дитячого садочку, дітей привітали зі святом і вручили подарунки від Святого Миколая. Маленьким жителям доставили книги, солодоші, засоби гігієни, іграшки, одяг, канцелярське приладдя. І самі військові не залишилися без подарунків. Підняли настрій захисникам малюнки та щирі вітання дітей. На передовій підтримка небайдужих людей надзвичайно важлива для бійців, а малюнки та подарунки, виготовлені дитячими руками, солдати цінують, як обереги.

Антитерористична операція триває вже четвертий рік. Українські бійці намагаються облаштувати свій побут на передовій. У короткі хвилини перепочинку солдати готують їжу, роблять фізичні справи. Тато розповідав, що такі навантаження не лише тримають у формі, але й відганяють погани

думки. Кожного тижня на кухні чергує по два військових. На перше вони, зазвичай, готують супи (гречаний, рисовий, пшеничний), борщ – улюблену страву солдат, солянку, рибну юшку. На друге - різноманітні каші, картоплю, макарони та інколи балують себе варениками. Волонтери забезпечують військових усім необхідним: харчами, одягом, буржуйками. Коли трапляється вільна хвилинка, усі солдати телефонують своїм рідним. Дома про них кожен хвилину турбуються матері, сестри, дружини та діти.

Найголовніше бажання в кожного з нас - щоб війна закінчилася скоріше, щоб над нами було мирне небо і співали птахи, а діти спокійно йшли до школи й були впевнені, що їх звідти заберуть живі татусі, у кожній квартирі будуть збиратися великі родини та будуватимуть плани щасливого майбутнього[Додаток 8].

Я вірю, що пройде небагато часу, і ми вже не будемо зі страхом чекати новин із фронту. Упевнена, що кожен із нас може докласти зусиль для припинення війни. Звичайне тепле слово може підняти бойовий дух наших захисників.

Ми повинні бути патріотами. Це наш священний обов'язок, наша обітниця перед предками, які боролися за щастя рідної землі.



Тато в дитинстві, (7 років)



**Доставка гуманітарної допомоги**



**Розмінування господарських угідь у м.Гранітне**

Додаток 4



На передовій

Додаток 5



Супровід бійцями АТО місії ООН



Допомога багатодітним родинам



**Вітання бійців у Великоанадольському лісовому коледжі**



**Дочекались. Нетривала відпустка з фронту**



**Покладання квітів до військового меморіалу**



**Візд у прифронтову зону**

**2.3.2. Клубенко Ольга,**  
учениця 9-А класу КЗ «ХЗОШ № 175»  
**Керівник:** Хоменко Н.П., вчитель української мови і  
літератури.

### **Герої живуть серед нас!**

*Народ мій є! Народ мій завжди буде!*

*Ніхто не перекреслить мій народ!*

*В. Симоненко*

Споконвічна традиція усіх народів - патріотична любов до клаптика рідної землі, де ти народився і виріс, повага до батька-матері, пам'ять про предків, шанування рідної мови, історії, усвідомлення себе кров'ю і плоттю свого народу, бажання передати його духовні надбання у спадок наступним поколінням. Для людини важливим і незабутнім є те місце, де вона народилася, живе, переносить хвилини щастя й невдач, крізь терни іде до своєї мети. Мій дім - це моя маленька батьківщина, мікрорайон Кулиничі, у якому я проживаю. Там я знаю кожну стежину, кущик, рослину, які, здавалось би, пестять мене, плекають мої думки й помисли. Тут я черпаю силу й насагу, заряджаюсь енергією, і це допомагає мені у повсякденному житті. На уроках ми часто говоримо про історію моїх улюблених Кулиничів, які є частинкою душі кожного мешканця. Чимало людей у різні часи прославили рідну землю своїми подвигами. Їхні імена навечно занесені до літопису слави.

Велика Вітчизняна війна – особлива сторінка в житті моїх односельців. Суворий час перекреслив їх мрії та плани. Довелося відмовитися від усього, чим вони жили вчора.

Війна з кожним днем відходить у минуле, і багато хто не пам'ятає та й не знає про події тих років, про тисячі маленьких перемог на всіх фронтах, з яких і склалася Велика Перемога. Однак є й такі люди, для яких війна навечно залишилася в серці і досі стоїть перед їх очима. Це ветерани війни, люди, чиїми руками кувалася Перемога.

Вже здавалось, що ці страшні повоєнні часи лишилися в минулому і будуть лише історією серед буденного життя сучасності, але життя – це бумеранг, і все в ньому, як наша планета, рухається по колу.

Надворі ХХІ століття і жорстока війна знову завітала до нашої країни, забираючи життя. Як це страшно, адже тисячі матерів лишаються без синів, жінки – без коханих, діти – без батьків. А скільки ненароджених дітей породила ця жорстока бездушна пані – Війна.

У нашому сучасному світі є свої герої. Це прості люди, що живуть серед нас. Герой – це людина, яка здійснює великі вчинки на благо людського суспільства. Це війна за власну країну, за власний дім, за свою свободу. І не важливо, в якому році і на чиєму віці була та війна, якщо вона приходить на твою землю, вона стає Вітчизняною, стає священною. Вона породжує героїв – вона їх і забирає. Ось і в Харкові з'явилися ті, чийми іменами назвуть вулиці та школи, про яких говоритимуть: «Вони відстоювали Батьківщину! Ці люди - справжні герої! Вони загинули як герої і проводжали їх відповідно». (Додаток)

У кожному місті, кожному селі зупиняються процесії, що везуть домовини з тілами загиблих. Місцеві люди, навіть серед пізньої ночі, зі свічками в руках в дощ і холод, зі слізьми на очах віддають останню шану героям.

У цей теплий весняний день нічого не віщувало біду, лише дата – 13 травня, для багатьох число не щасливе.

Колона українських військових здійснювала плановий рух з метою перевірки блокпостів та підвозу своїм товаришам води та продуктів харчування. При в'їзді в населений пункт Жовтневе, що в двадцяти кілометрах від Краматорська, конвой потрапив у засідку. Як розповіли з часом місцеві жителі: «Вас тут чекали кілька днів...»

Наближаючись до дамби, колона перед спуском знизила швидкість. Саме в цей час і пролунали перші постріли. Вогонь вівся з «зеленки». Два влучні постріли з протитанкового гранатомета відкинули головний БТР на відбійник мосту. Наступні, які машини йшли за ним, ГАЗ - 66 зупинились і одразу потрапили під шквальний вогонь. Водій одного з «шістдесят шостих» направив машину вниз, до ставка, а два інші, на котрих знаходились міномети, обійшли підбитий БТР і спробували рухатись далі, але від попадань почали горіти боєприпаси, що знаходились в кузовах. В одній машині пожежа швидко згасла, а ось друга згоріла повністю.

Хлопці задля виведення машини з зони обстрілу і надання можливості вилізти іншим з БТР-у, доки він не згорів, штовхали його

поперед себе приблизно кілометр. За цей проміжок часу на місце прибула група швидкого реагування 95-ї окремої аеромобільної бригади, яка почала зачистку місцевості, а також висадився повітряний десант, який одразу вступив у бій.

У цьому нерівному бою уникнути жертв не вдалося. Відбиваючи напад бойовиків, героїчно загинув старший солдат Збройних Сил України, старший навідник мінометного взводу тринадцятого аеромобільного батальйону дев'ястої п'ятої аеромобільної бригади наш односелець – Якимов Олександр Валерійович. Він народився і виріс в селищі Кулиничі. Захоплювався футболом. Ще дитиною мріяв стати десантником, а з одинадцятого класу марив армією.

На околиці села Жовтневе під час руху колони десантників, близько полудня, того ж таки 13 травня їх обстріляли терористи, котрі знаходились на заздалегідь підготовлених позиціях. Куля снайпера обірвала життя молодого хлопця на самому злеті, залишивши ненароджену дитину без батька. Через десять днів після смерті Олександра дружина Тетяна народила сина Тимура. Такий невеликий проміжок часу, десять днів, розділив зустріч батька й сина.

26 липня 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі Якимов Олександр нагороджений орденом «За мужність III ступеня» (посмертно).

Останнім записом, зробленим Олександром в одній із соціальних мереж була: «Коли нас чекають, ми повертаємось навіть з того світу».

Тепер наш шкільний стадіон завжди буде носити ім'я Героя України, ім'я Олександра Якімова.

Олександр був гідною людиною, його добре й хоробре серце заслуговувало на щасливе життя. Він не відступив, хоча знав, що може загинути сам, але захищати народ від агресора – було його святим обов'язком. Вклонімося ж до ніг йому за мужність, честь і солдатський героїзм!!!

Герої не вмирають! Вони завжди будуть в наших серцях.

Я обіцяю, ми до останнього нашого подиху будемо його пам'ятати.

Пройдуть століття, кращими і чистішими стануть люди, на земній кулі всі житимуть по-іншому – радісно і ясно. Ніхто не почує тяжких стогонів землі, не зчервонить золоті ниви кров'ю людською. І далекі

наші нащадки схилять голови перед пам'яттю людей-героїв, людей особливого складу, котрі життя своє присвятили тому, щоб здобути щастя для всього людства.

Я впевнена, що ніколи не забуду цих людей, завдяки яким живу. Наші фронтовики не отримують звання «Герой України», але хіба хтось може поставити під сумнів в їх героїзмі. Для всіх нас вони наші герої – герої Перемоги. Про героїв забувати не можна, а тим більше, якщо вони поряд.

*„ ... Життя торжествує в новім поколінні,  
Та болі минулі – довіку нетлінні.  
З граніту волає грізно і люто:  
«Ніхто не забутий, ніщо не забуто»”*

Слава Україні!  
Героям слава!

Додаток



**2.3.3. Болдовська Мілена,**  
учениця 5-Б класу ХСШ № 108  
**Керівник:** Шило Катерина Вадимівна,  
вчитель української мови та літератури

### **ЖИТТЯ І СМЕРТЬ НА ДВОХ: ПОДВИГ БРАТІВ ЛАЩЕНКІВ**

«В мамі серце чомусь так боліло,  
Німо билося у тривозі.

І подумати, бідна, не сміла,  
Що біда в дім уже в дорозі...»

*Н. Коростильова «Голуби»*

17 грудня, мало б виповнитися 32 роки братам-близнюкам Максиму та Артему Лашенкам. Але їхнє життя обірвалося влітку 2014-го.

Народилися і загинули в один день.

Максим і Артем Лашенко – брати-близнюки, як з фільмів: які завжди разом, яких плутають, які їздять по одним водійськими правами. Красиві, мужні, веселі, добрі. Вони навіть одружитися в один день хотіли. Тому Максим і не поспішав розписуватися зі своєю Ганнусею, хоч вважав дружиною, і у них росла дочка. Чекав, доки брат знайде наречену. Тоді і справлять весілля разом.

Вони завжди все робили разом, і, коли 26-річному Максиму прийшла повістка, Артем пішов на війну слідом за братом – добровольцем в 25-ту окрему повітряно-десантну бригаду. Брати Лашенко до останнього приховували від мамі Світлани Миколаївни те, що вони обидва на передовій.

«Ці веселуни мене постійно розігрували», – розповідає тітка братів Раїса Козар. – Але коли я випадково побачила їх на фото в соцмережі, у військовій формі, зрозуміла – це не жарт».

«Гей, ви де? Говори правду, я все знаю ... », – питала Раїса Степанівна Артема в одному з телефонних розмов.

«Так, тіточка, ми воюємо. Але тільки, будь ласка, щоб мама не знала. Не можна їй хвилюватися. А ти не хвилюйся. Все добре », – заспокоював Артем.

Мати хлопців, Світлана Миколаївна ще півроку нічого не знала. Потім поплакала і змирилася. Рішення синів – справа свята. Тим часом близнюки слалидодому смішні відео, розповідали кумедні історії, як ніби й не було війни.

5 серпня мати хлопців прибігла до Раїси Степанівни на роботу з заплаканими очима і, зібравши останні сили, вимовила: «Мої хлопчики загинули» .

«Стій! Хто тобі сказав? Цього не може бути», – обняла родичку Раїса Степанівна.

Трагедія сталася влітку 2014 року. 5 серпня колона українських військових виходила з оточення в районі селища Петропавлівка Шахтарського району. Тоді у бойову машину влучив ворожий снаряд. Серед шістьох загиблих на місці був і Максим.

Артем і Максим Лащенко разом з іншими бійцями рухалися на Шахтарськ в БТР. Запах диму, солдатський гумор і адреналін в крові – замість того, щоб перебувати поруч з рідними вдома, хлопці виконували наказ. Кожен розумів, що це може бути шлях в один кінець.

Про вибух БТР від прямого попадання снаряда противника під селом Орлово-Іванівка вранці написали в ЗМІ. Серед 6 загиблих на місці був і Максим. Повідомили і рідним про загиблих. Такий дзвінок отримала і Світлана Миколаївна.

«Ну як можна повірити комусь там, на іншому кінці дроту», – каже Раїса Степанівна. «Ми спочатку вірили в краще. Але потім інформація підтвердилася – принесли дві повістки».

Тіло Максима відразу віддали. А ось Артема ніяк не могли знайти.

Ми хотіли поховати братів разом, і, викопавши дві могили, чекали цілий тиждень, – каже Раїса Козар. – А потім сказали, що Артем пропав без вісті. Світлана Миколаївна весь цей час була немов уві сні – таблетки, уколи. І раптом на кладовищі, купа молодих плачуть людей. Закриту труну, море квітів і хвилина мовчання. Прокинувшись вранці, вона вийшла на балкон. Все було як раніше – люди поспішали на роботу, листя тополі шелестіло під легким подувом вітру, голуби змагалися за місце на карнизі. Сонячні промені

торкнулися її обличчя, і вона відчула запах літа, що минає і самотності ... В той момент найбільше на світі хотілося вірити, що вона лише бачила страшний сон.

«Чим більше проходило часу, тим більше ми вірили, що Артем живий, – каже Раїса Козар. – Я взяла розслідування на себе, так як мама хлопчиків була не в змозі. Збираючи інформацію, в один із днів дізналася, що якийсь хлопець перебуває в полоні. Зробивши купу дзвінків, відшукала потрібну людину і відіслала йому фото Артема. Мені підтвердили схожість».

Дізнавшись про цю новину, Світлана Миколаївна просто засяяла. Вона ж точно знає, що її близнюки десь серед живих. Адже не дарма сняться сни, не будуть же обманювати ворожки і екстрасенси. Та й серце материнське ніколи не бреше. Просто вони поки не можуть заявити про себе.

«Потім з'ясувалося, що це не Артем. І мене люди з передової попросили більше не дзвонити, – каже Лариса Степанівна. – Уже рік тоді пройшов з часу інциденту. І я вирушила в СБУ – останню інстанцію. Там буквально за 3 години справу розкрили. Артема знайшли. Дорога до Харкова здалося вічністю». Раїсі Степанівні було все одно, що у неї опухле від сліз обличчя. Все, що крутилося в голові – це ім'я «Артем». Вона бачила його перед собою: спочатку маленьким, потім юнаком, а потім молодим щасливим чоловіком з чарівною дочкою на руках. Вона рахувала хвилини.

Мішок з тілом Артема рік перебував в Харківському морзі. «Ми не могли знайти нашого хлопчика, тому що останки підписали іншим прізвищем, – продовжує тітка бійців. – Я його одразу впізнала. А потім факт підтвердила ДНК-експертиза. Матері сказали, що є ще одне тіло, і його потрібно поховати. Вона спробувала це усвідомити. Але на землі існують речі, в які неможливо повірити, незважаючи на логіку. А є ті, в які ти свято віриш, незважаючи ні на що. Може, тому іноді ми можемо побачити пам'ятки без імен і фотографій. «Тут поховані десантники 25-ї повітряно-десантної бригади» - такий напис на надгробній плиті Артема і Максима Лашенко. Для їх матері вони живі. Герої не вмирають!»

Указом президента України № 651/2014 від 14 серпня 2014 р., «За особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного

суверенітету та територіальної цілісності України», нагороджені орденом «За мужність» III ступеня (посмертно).

У Максима залишилися дружина та донька.

Про загиблих ми повинні говорити кожен день. Адже поки про них пам'ятають – вони живі. Вони живуть в наших серцях.

Місце поховання: м. Дніпропетровськ.

Користувачі мережі залишили сотні коментарів, в яких подякували героям України і висловили підтримку матері полеглих бійців.

Світлана Миколаївна і до цього відчувала себе погано. А після похорону їй стало ще гірше: висока температура і цукор – довелося йти в лікарню. Лікарі довго не могли зрозуміти, в чому справа, а потім діагностували онкозахворювання. Операція, хіміотерапія, опромінення.

Вона не боїться смерті. Боїться, що не зможе побачити своїх синів знову. «Мені потрібно одужати, щоб шукати дітей», – повторювала день у день Світлана Миколаївна.

«Я її не переконувала. Інакше не можна, – каже Раїса Козар. – Зрозуміла одну просту річ: якщо твій близький не може змиритися з втратою, змирися з його рішенням».

На кухонній стіні фото братів: дитячі, випускний, АТО. Світлана Миколаївна так любить дивитися на них. Ці знімки – скарб, частина душі, в них стільки життя, з ними хочеться говорити:

«Синочки, любов моя ... Я чую ваш сміх, бачу ваші приголомшливі усмішки. Ви так часто приходите до мене уві сні. Цілуєте, обіймаєте. І немає сил, тому що сльози, як зірки».

## ДОДАТКИ

Брати Лашенко на службі



**Артем та Максим Лашенко – брати-близнюки**



**2.3.4. Ачкасова Екатерина Сергеевна,  
ученица 11-Б класса ХГ №43**

**Руководитель:** Кайдалова Жанна Борисовна,  
учитель русского языка и литературы

### **Я ГОРЖУСЬ...**

Мы часто произносим слова «Родина», «Отчество», «Отчизна»... Часто эти простые слова для многих звучат буднично и обычно. Но были и есть люди, для которых каждая буква этих слов пропитана кровью павших воинов. Эти воины, защитники родного края, есть в каждом поколении. Для меня – это герои Небесной сотни и бойцы, сражающиеся на Донбассе и Луганщине. Мои родители знают и помнят ребят, погибших в жарких пустынях и на заснеженных перевалах Афганистана. Пожилые люди помнят участников Второй мировой войны. Отголоски той, для меня уже далекой, войны слышны в названиях улиц и площадей, видны в памятниках и мемориалах. И не важна уже идеология, важна беззаветная доблесть и мужество тех давно павших бойцов.

Однако честь и преданность дому, семье и родной земле – это древние понятия. Сегодня лишь немногие историки знают имена древних воинов, чьи подвиги остались только в виде сказаний или былин, запечатлены в немногочисленных книгах.

Мало кто расскажет о свирепых скифах и хмурых сарматах. Только каменные изваяния и осевшие курганы помнят кровавые схватки в бесконечных и пыльных степях. Что такое Родина для этих кочевников? Повозка с нехитрым скарбом, юрта в чистом поле или табун быстроногих лошадей? Доподлинно о них известно только одно – за честь своего племени и сохранение рода женщины и дети бились плечом к плечу вместе с мужчинами.

На юге, у берегов Черного моря, создавались и разрушались войнами и временем сказочные города. Мало, что сохранилось от них, иногда только названия: Херсонес, Пантикапей, Нимфей...

Но вот на границу Великого леса и Великого поля по большой и полноводной реке выплывают гребные корабли. Борты кораблей защищены круглыми щитами; прямоугольные паруса выбелены морскими ветрами и бледным северным солнцем, а носы кораблей украшены изображениями драконов и волков. Сидят на веслах угрюмые, покрытые шрамами бородатые воины, гребцы - русы.

Блестящие железные кольчуги берегут тела, руки сжимают рукояти длинных прямых мечей или топорща боевых секир. Это варяги. Много битв выиграла они. Первым на новой земле им покорился Новгород. Дружина плывет на юг. Они ищут новое место для жизни. Скоро воины создают себе новую Родину – Русь. Их предводители Аскольд и Дир уже доказали племени хазар свое могущество. Много врагов сложили головы под мечами их дружины. Под началом варяжских князей становится известным город Киев.

Навсегда останутся в истории имена первых киевских правителей: Олега, Игоря, Ольги, Святослава, Владимира, Ярослава. Особенно мне вспоминаются Ольга и Святослав.

Происхождение княгини Ольги скрыто за сумраком лет и охраняется древностью. Но всем известно, что эта умная и сильная, смелая и беспощадная женщина твердой рукой правила и оберегала землю, ставшую для нее родной. Расцвел и вырос при ней Киев, собирались вокруг него земли. Жестоко отомстила Ольга за убийство своего мужа Игоря, отца Святослава. Уходили живыми в землю ее враги, горели древние города Великого леса. Волной шли копыеносцы княгини, истребляя на своем пути все живое. Этот урок надолго запомнили недруги Киева. Имя и изображение этой княгини навсегда останется на ордене, который вручают лучшим женщинам Украины – «Орден княгини Ольги».

Славен был и Ольгин сын Святослав. В три года он стал князем. В четыре года броском копья Святослав открыл сражение с убийцами своего отца – древлянами. Святослав вырос настоящим воином. Быстрый как гепард, князь со своими воинами стремительно передвигался и расширял земли Руси. Предупреждая о своих походах, он посылал врагам гордые слова: «Иду на вы!». И не было силы, способной остановить его ратников. Интересно, что византийцы, описывая князя, отмечали его прическу – бритую голову с чубом на макушке. От своих воинов князь Святослав отличался только вдетой в ухо дорогой серьгой. Наравне с простыми воинами он участвовал в битвах. Его крепкую руку запомнили и хазары, и болгары, и византийцы. Не простили хитрые греки покорение Константинополя и подкупили диких печенегов убить Святослава из засады. Князь погиб

с оружием в руках. Историк Карамзин называл его «славянским Александром Македонским».

И другие великие князья преумножили славу молодого государства. Старинные былины восхваляют древних богатырей – дружинников князя Владимира Красно Солнышко: Добрыню, Илью Муромца. Множество врагов разбили они, навсегда их подвиги останутся в народных сказаниях и легендах. Пребудут вечно в пещерах Киево - Печерской лавры мощи Ильи Муромца, сына Ивановича.

Идут годы, годы складываются в столетия. Уже растоптана копытами монгольских коней, засыпана золой незрелой пшеницы и залита кровью родная земля. Храбро бились наследники боевой дружины Святослава, но тьмы татарские их одолели. Пройдет смутное время, и возродится жизнь, отстроится города моей Родины, взойдут под синим небом золотые нивы.

Несет ветер по степи перекасти - поле. Летят над Днепром стаи журавлей. Быстры их крылья, но время еще быстрей.

Вот на днепровских порогах строятся новые крепости, зарождается в них уникальная сила, единственная на весь свет. Имя ей – Запорожская вольница.

Важно разъезжают по Украине иноземные паны. Лучшие сады, поля, стада тучных коров и тонкорунных овец, бесчисленные табуны горячих коней – все принадлежит им. Люди православной веры для них холопы. Растут крестьянские повинности, урезаются права простых землепашцев, усиливается религиозное угнетение.

Но уже скоро придут новые герои – защитники Отечества. Помнит Украина своих героев, тех, кто поднял восстание против иноземцев. Вот имена этих славных казаков: Жмайло, Павлюк, Федорович.

Всколыхнется народ под знаменами войска запорожского, поведет казаков в бой славный атаман Богдан Хмельницкий. Поскачут по степям и лесам с боевым криком курени казаков. Вздрогнет от страха польское войско и зашатается власть магнатов Конецпольских, Потоцких, Калиновских, Изамоиских.

Вместе с крымскими татарами запорожцы покроют имя свое славой в битвах под Жёлтыми Водами и Корсунем. Множество

крылатых польских всадников не вернуться с чужой земли под родной кров. Страшен гнев народный – горят усадьбы, пылают города.

Славен в памяти народной атаман Иван Серко! Считается, что он происходил родом из Мерефы, городка на Слобожанщине. По устному преданию, уже рождение будущего атамана считается необычным — мальчик появился на свет с зубами. Отец Ивана Дмитрий сразу сказал, что сын его «зубами будет грызть врагов». До сих пор в Харьковской области ходят небылицы и побасенки про детство Серка. То он по небу летает, то жернов с мельницы за реку одной рукой перебросит. И друзья атамана, и враги казака одинаково отзывались о нем как о человеке замечательных воинских дарований. Считается, что атаман лично принял участие в 244 битвах за землю украинскую и славу войска Запорожского.

И не один Иван Серко на Украине! Есть еще Иван Богун, одно имя которого заставляет бежать вражеские полки. О преемнике Богдана, Иване Выговском, звучат песни казаков. Даже в Молдавии было с ним войско казацкое.

Несут волны украинских рек быстрые лодки казаков, летят по волнам легкие «чайки»... XVIII век приходит в мою страну.

Красив и любим народом гетман Иван Мазепа. Знает восемь языков, стихи пишет. Объединил Левый берег с Правобережьем. Пожалован вторым орденом Андрея Первозванного грозным московским царем Петром I. Где только не был Мазепа: во Франции, в Польше. С Голицыным воевать в Крым ходил. Много побед на его счету. Год от года растет недовольство гетмана московской политикой. Решается Мазепа на опрометчивый шаг и ошибается. Дорого же станется Украине ошибка Ивана Мазепы. Историки российских императоров покроют его имя позором на долгие годы.

Надолго запомнят российские правители ошибку украинского гетмана. Чуть больше чем через полвека упразднят Гетманщину, уйдет в историю победоносное Запорожское войско.

Хоть и стихнет гром воинской славы Украины, но зазвучат голоса ее поэтов и писателей. Не силой оружия, но силой слова будут защищать они свой народ. Иван Котляревский, Тарас Шевченко, Леся

Украинка, Марко Вовчок – их имена станут в один ряд с воинами, положившими жизни за нашу Родину.

Прославляют украинские хлопцы силу российского имперского оружия. Белеют их кости от склонов итальянских Альп до вершины Шипки, от снегов Финляндии до песков Туркестана.

Закачалось самодержавие, две революции подряд прокатилось по Украине. В феврале 1917 года Украинская Центральная Рада во главе с ее председателем Михаилом Грушевским созывает первое украинское национальное правительство — Генеральный секретариат Украинской Центральной Рады. В ноябре 1917 года провозглашается Украинская Народная Республика, а в январе 1918 года независимая, суверенная Украина. Но это был очень короткий период независимости. Изгнанная из Киева Украинская Центральная Рада попросит помощи у оккупантов. В Киев входят немецкие и австро-венгерские войска. Они и задушат первые ростки государственности. Для поддержания своего порядка немцами и австрийцами избирается гетман – марионетка. Но и этот горе правитель долго не усидит в Киеве. И начнутся для нашей Родины беспокойные годы гражданской войны.

Найдутся герои и в это страшное время. Когда двинулись на Киев большевистские войска, новое украинское правительство не могло найти для отпора ни единой организованной воинской части. Тогда собрали отряд из студентов и гимназистов. Их бросили их буквально на убой навстречу прекрасно вооруженным и многочисленным силам большевиков. Молодежь довели до станции Круты и высадили на оборонительные позиции. Юноши бесстрашно выступили против надвигавшихся большевистских отрядов. Они вели многочасовой бой с врагами, превосходящими их как по численности, так и по качеству вооружения. Но они выстояли! Часть бесстрашных бойцов попала в плен. Но они не предали свою родину... Их расстреляли. Позже их тела перезахоронят с военными почестями в Аскольдовой могиле. Подвиг их подобен подвигу 300 спартанцев.

Сколько же героев гражданской войны останутся неизвестными? Где они приняли свой последний бой?

А пока разрывают на части Украину белые колонны, скачут по степям Таврии красные лавы большевиков, рыскают зеленые орды бандитов.

Плывут облака над Украиной, от Карпат до Северского Донца, от Чернигова до Черного моря.

Зарастают окопы первой мировой войны, ржавеют тачанки веселых удалцов батьки Махно. Надежно спрятаны от посторонних глаз офицерские погоны и боевые награды.

Красная власть, как некогда иноземные помещики, душит и угнетает украинский народ. Идет по деревням и селам ужасная смерть, и зовут ее – Голодомор. Умирают все: от мала до велика. Идут по Украине голодающие крестьяне. А непокорных уже ждут составы поездов для отправки в Сибирь. Там сгинут они, без следа, без могил. Каждый год, 26 ноября, в их память зажигаются свечи и звучат по всей Украине молитвы.

Шумят бескрайные сады, завязываются на ветках деревьев вишни, яблоки и сливы. Но мало урожая соберут в 1939 году.

Небывалая беда обрушивается на все человечество – Вторая мировая война. Всей своей мощью обрушивается на нашу многострадальную землю беспощадная сила Третьего рейха. Горят Львов, Киев, Харьков, Одесса. Чудеса мужества и героизма показывают украинцы.

Будут звучать в столетиях имена защитников Родины: Сидор Ковпак, Павел Рыбалко, Иван Кожедуб, Евгений Березняк...

И снова, как в далекие времена татарского ига, везут моих соотечественников в дальние края. На запад идут эшелоны с женщинами и детьми. Их ждет рабский труд. Под палящим солнцем стоят сотни тысяч пленных бойцов и ждут решения своей судьбы. Две дороги перед ними – расстрел или печь крематория в концлагере.

Невообразимые потери понесла моя страна в эти годы – десять миллионов людей сгнуло в жерновах войны. Из них половина была мирного населения.

И вот откатывается назад, на запад, свора мучителей. Гордо идут по родной земле ее сыновья. Они освобождают мой родной Харьков, великий Киев, красавицу Одессу, многострадальную Керчь и древний Львов. Уже звучат в Берлине победные марши.

Но остались и другие борцы – защитники своего родного края. В темных лесах Карпатских гор ведут они свою войну против красной власти. Все так же плачут вдовы. Переполняются украинцами северные лагеря от Карелии до Магадана. Вечная память этим не сломившимся бойцам!

Наступило долгожданное мирное время. Снова вспаханы поля. Уже золотом наливаются на них кукурузные початки. Выдают «нагора» тонны угля шахты. Работают на полную мощь заводы и фабрики, выдавая стране трактора, автомобили, тепловозы, самолеты. Растут новые районы в городах, расцветают села. Радостные дети идут в новые школы.

Но и этому поколению украинцев предстоит пролить кровь. Тысячи мальчишек в тяжелых сапогах уже ждут отправки «за Речку». Так называли тогда Афганистан. Прольется их кровь в чужой стране. Воюя за идеологические интриги советских лидеров коммунистической партии, сложат они головы у далеких кишлаков. Горе тем солдатам, что попадут в плен к афганцам. Мало кто из них останется в живых. Через десятки лет они, сменившие имя и веру отцов, приедут в родные края. Но будут уже эти края называться по-другому. Рухнула красная империя – Советский Союз! Новая страна появилась в мире – независимая Украина. Гордо реет над столицей молодого государства сине - желтый флаг. Древний княжеский трезубец становится гербом моей страны. И смотрит моя страна не на восток, а в сторону просвещенной и обеспеченной Европы.

А на востоке идет война. В далеких горах Кавказа льется кровь и слышен детский плач.

Не может восточный сосед смириться с независимостью Украины. Называя мой народ «братским», российские держатели власти хотят задушить мою страну экономическими клещами. Интригуя и подкупая недобросовестных политиков и чиновников, строя грязные схемы, они продолжают обогащаться за счет моей страны, моего народа.

В Киеве тысячи людей выходят на улицы. В руках у них новый символ свободы – апельсин. Среди холода, дождей и снегов кажется, что в Украину пришло веселое оранжевое лето.

Однако не утихает злой восточный ветер. Российские власти живут мечтой о возрождении советской империи. Не ладят они с Западом, мечтают вернуть Украину под крыло двуглавого орла. Независимость моей родины, дружба с лидерами Европы и Соединенных Штатов Америки не устраивает их. Продолжая свою захватническую политику не мечом, но рублем, насаждают свои планы по тихому порабощению нашей державы. Продавшиеся политики исподволь поддерживают их. Но не бесконечно терпение моего свободолюбивого народа.

И вспыхивает огонь народного гнева. Полыхает Майдан. Призыв «Свобода – наша религия!» увлекает за собой сотни тысяч людей. Смело противостоят они вооруженным формированиям, подконтрольным продажным политикам. Но им не удастся сломить волю народа! Гибнут мирные граждане под пулями снайперских винтовок. Взлетает в синюю высь Небесная сотня. Слава героям Майдана!

Низложенный народом, трусливый президент, захватив нажитые бесчестным путем богатства, мечется на самолете по стране. Не принимают его аэропорты. Только российские наниматели дают ему выход из страны и прячут у себя под боком.

Воспользовавшись небывалыми в Украине изменениями, враги обновленной, освобождающейся от неоимперского ига страны захватывают наш Крым. Глушливо скрываясь за масками и не показывая знаков воинских различий, они захватывают крымские города и села. Военные моряки Украины спасают боевые корабли, уводя их в порт Одессы.

С помощью грязных наемников и подло введенных регулярных войск, российское правительство поднимает мятеж в Донецке и Луганске. Граждане Одессы и Харькова смело противостоят их планам и не поддаются на провокационные демарши!

Наше правительство начинает антитеррористическую операцию против российских наемников. Тысячи молодых людей идут с оружием в руках освободить от нечисти города Донбасса и Луганщины. Волонтеры собирают для них у граждан теплые вещи, продукты. Честные предприниматели жертвуют средства на укрепление мощи наших воинов.

Чтобы расшатать мировое общественное мнение, наемники не гнушаются любой подлостью. Скрытно завозят они ракетную установку и сбивают самолет с мирными гражданами зарубежной державы. Но не получится у них обмануть мир. Граждане Европы, Соединенных Штатов и всех демократических стран уже знают и понимают, какие силы стоят за этим преступлением.

Чудеса храбрости показывают наши воины. Навсегда останутся с нами герои – защитники Донецкого аэропорта. Как фантастические киборги, они ценой собственной жизни отражали атаки озверевших убийц. Родная земля встречала тела погибших солдат на коленях.

Не перечесть всех подвигов наших бойцов. За короткое время их мужество превратило плохо организованную армию в одну из лучших в Европе. Десятки предприятий по всей стране наладили выпуск новой и качественной военной техники и стрелкового оружия. Весь народ сейчас стоит, как один человек, за нашу свободу!

А восточный сосед не унимается. Несмотря на высокие боевые потери, он присылает новых убийц на восток Украины. Под видом гуманитарной помощи шлет им оружие и боеприпасы. Пользуясь военным преимуществом, подло захватывает наши боевые корабли.

Пусть знают наши враги – украинский народ никогда не сломить и не поработить. Тысячелетиями мы отстаивали честь родной земли, сжимая в руках меч, саблю или винтовку. За всю многовековую историю не смогли покорить Украину ни дикие племена, ни иноземные войска.

Всегда будет звучать над просторами нашей великой державы клич ее гордых защитников: «Слава Украине!!!Героям Слава!!!».

### **2.3.5. Семенчук Софія,**

учениця 6- Б класу ХЗОШ № 167,

**керівник** - учитель української мови та літератури Чупринін

Олексій Олексійович

### **Лист захистникам**

Дорогі наші безстрашні й мужні захисники!

Цим листом я хочу висловити вам подяку за мій спокійний сон, можливість здобувати освіту й почувати себе захищеною. Мені дуже боляче усвідомлювати те, що на нашій рідній землі можуть відбуватися військові дії: десь зовсім поруч літають кулі, вибухають бомби й гинуть люди.

Змалку батьки казали, що українці - народ сильний та незалежний, але я не приділяла їх словам великого значення. Саме ви своїми вчинками, відвагою й хоробрістю довели мені це. Майже щодня перед моїм вікном літають гелікоптери, які перевозять поранених з Донецька. Від побаченого на душі дуже важко. На вас чекають сім'ї, така дівчинка як я жде свого татуса, а він у цій «залізній пташці» знаходиться між життям та смертю. І серце моє завмирає, коли я все бачу. І так хочеться у цю мить підняти руки до неба і сказати: «Господи, припини війну, поверни наших батьків, братів та мир на нашу землю».

І зранку і вночі, і у спеку і у холод, під проливним дощем, ви мужньо захищате нашу Україну, витримуючи військові труднощі. Не кожен може так вчинити, а тільки найсмівливіші, як ви. Я вірю, ми доведемо, що Україна-це квітуча й гарна держава.

Раніше я думала, що армія виявляє цей героїзм тільки заради слави, але зрозуміла, ви робите це для того, щоб мільйони українців жили у спокої й мирі.

Якщо чесно, я вважаю усіх солдат супергероями, які витримують усі неабиякі тяжкі випробовування та нелегку роботу на передовій, а коли їх питають: «Як себе почуваете?», вони спокійно відповідали: «Усе гаразд».

Ми вас дуже любимо, ангели – охоронці. Дякуємо за все й чекаємо додому цілими та неушкодженими!

*З повагою Софія*

### **2.3.6. Дрокіна Влаліслава Олександрівна,**

6-Б клас ХГ №86

**Керівник – вчитель біології, основ здоров'я Донда М.І.**

#### **Легенда про символи миру**

По білим хмаринкам йшов стомлений янгол. Він стільки зробив за цей день для людей. Кому відчинив двері вперше до храму,

кому надію – крила дарував. Коли зло на своєму шляху зустрічає, то спалював його до пилинки. Покинутих дітей у парку підбирав і відносив туди, де Любов хапала їх на свої крила. Він кохання – пелюстки троянд ніс у долонях і розкидав до останньої у таємничий вечір. Але були вони настільки легкі і ніжні, акі заклопотані, що до людських душ долітало зовсім мало...

Ось щн один крок і він заходить до воріт небесних. Давно вже чекає там на нього Господь. І що йому тепер робити? Брехати він від народження не міг. Як пояснити, що люди в янголів не вірять, добробуту зневажають, терпіння втратили, від взаємопорозуміння, надії на краще відмовились. А звідси – суперечки, конфлікти, війни...

Янгол на мить зупинився і знову задумався. Війна... що може бути страшніше? Це біль, втрати, покалічені тіла і душі, зруйновані міста і села... Це смерть... це матір, що плаче над тілом свого сина, це дружина, яка ніколи вже не побачить свого коханого, це діти, що залишилися без батьків... І як пояснити маленькій крихітці, що її тато ніє більше до неї не повернеться, не поргає в м'яча, не навчить їздити на велосипеді і ніколи не пригорне до грудей літньої грози?..

Та люди продовжують воювати, ніби не розуміють, які жахливі наслідки несуть війни, сіючи і серцях людей біль і страх. Що залищається робити? Тільки вірити. Адже тільки віра допомагає людині жити і долати будь-які негаразди. Вирішувати будь-які проблеми. Та тільки вірити вміє далеко не кожна людина. І, звичайно, хто ж як не діти, вміють щиро і відчайдушно вірити у чудеса і в майбутнє, давати надію дорослим. Хто зможе це зробити краще, ніж маленька беззахисна твоя копія в рожевій сукні, з блакитними, немов небо оченятами, жовтими, як стиглий колос волоссям і серцем чистим, як сльозинка? Це – анна. Янгол посміхнувся. Він буде просити в Господа сати її охоронцем, адже ця маленька людська істота із великим і добрим серцем та відкритою душею так потребує захисту! Важко побачити її майбутнє, але цю душу треба захищати, янгол це відчув з першого моменту, як тільки побачив її.

Грсподь чекав на янгола, адже знав про його дружбу з Анною і знав про його прохання. Він погодився зробити янгола охоронцем

Анни, але за умови, що янгола ніхто не бачитиме, крім Анни і він не втручатиметься у долю дівчинки, не намагатиметься змінити хід подій. Янгола це насторожило, але вибору в нього не було і він нарешті отримав дозвіл завжди бути поряд із дівчинкою.

...Коли Анні було три роки, тато пішов на війну, щоб захистити свою сім'ю, свій край від ворогів. Мама важко захворіла і невдовзі померла. Тепер дівчинка жила разом із бабусею. Дівчинка дуже сумувала за своїм татом і з нетерпінням чекала зустрічей з ним, адже бачилися вони з татом дуже рідко. Єдиним її другом став янгол, якого вона звала Айвен. Він їй допомагав, оберігав, підказував. Раніше у нього було багато справ і він м міг їй приділяти, але тепер він завжди поряд із Анною.

Цього вечора, як і завжди, дівчинка сиділа на підвіконні своєї кімнати і дивилася на подвір'я, згадуючи, як вони з татом гралися разом, а мама кликала їх на обід... Згадувала і розповідала, як вони раділи кожній миті, коли були всі разом, адже тепер поряд сидів її друг-Айвен, її особистий янгол-охоронець.

І ось одного дня передали новину про початок переговорів між воюючими сторонами. У всіх людей з'явилася надія. А для Анни, як і для багатьох сусідів та знайомих перемир'я ще означало і можливість зустрічі зі своїми рідними. Анна так чекала цього дня! Дівчинка прокинулася дуже рано, бабуся допомогла їй зібрати речі і провела до автобусу, на якому Анна має доїхати до місця зустрічі із татом. Автобус був переповнений. Було дуже багато дітей, які також мріяли про зустріч із своїми татусями, братами, дідусями. Пасажири в автобусі їхали мовчки, адже вони розуміли, куди їдуть і що перемир'я може бути тимчасове. Анна так переживала, що незчулась, як заснула на плечі у свого янгола. Вона прокинулася від того, що Айвен шепотів на вухо:

- Анно! Анно! Прокинься, люба.
- Що сталось, Айвен? Ми ж ще не приїхали, чому ти мене розбудив? У мене був такий чудовий сон! Я бачила тата і маму.
- В мене таке передчуття, ніби щось має статися... не дуже добре...
- Про що ти говориш?

- Я не можу це пояснити, але відчуваю якусь небезпеку – «і відчай» хотів додати янгол, але передумав, згадавши попередження Господа.
- Люба моя Анно, будь ласка, пам'ятай про обережність, адже перемир'я – це не закінчення війни...
- Гаразд, я буду дуже уважною і обережною, хоча й не розумію, про що ти мене попереджаєш.
- Краще нехай це будуть лише мої сумніви і підозри, але обачливість ніколи не була зайвою.

Поки Анна з Айвеном обмінювалися думками, автобус підїхав до військового табору, де дозволено було зустріч із рідними, де був і тато дівчинки. Всі пасажери швидко виходили з автобусу і бігли шукати своїх рідних. Анна вийшла майже останньою і розгублено оглядалася по сторонам.

- Моя перлиночка, невже це ти? – почувся такий знайомий голос. Анна обернулася і побачила високого сильного чоловіка у військовій формі.

- Тато! Тато! – вигукнула дівчинка і потрапила в обійми найдорожчої у світі людини.

Вони обоє були такі щасливі, адже не бачились так довго. Тато взяв речі доньки і вони пішли до табору. Увечері вони сиділи на пагорбі під деревом і спостерігали чудовий захід сонця.

Янгол, як завжди, знаходився поряд. Тепер він знав, що чекає Анну, і нічого не міг вдіяти! Він не мав права втручатись – це була єдина і найголовніша умова, яку він обіцяв Господу дотримуватися. Тепер він знав, чому Анні приснилася мама... Такого відчаю його янгольська душа, що живе тисячі земних років ще не знала! «Чому світ такий несправедливий» - кричала його янгольська душа до Господа.

А в цей час Анна та її тато насолоджувались можливістю бути разом:

- Тату, я так сумую за тобою! Коли вже закінчиться ця війна? – спитала Анна, намагаючись стримати сльози.

- На жаль, ніхто не знає, скільки вона ще триватиме. Можливо, це тимчасове перемир'я і стане закінченням цієї страшної війни... Але щоб не сталося, завжди пам'ятай, що ти найголовніша в моєму

житті. Ми воюємо, щоб ви, наші діти, могли спокійно жити на своїй землі, щоб у вас було щасливе майбутнє. Він мимохіть витер зрадницькі сльози, що покотилися по його щоках. – Я знаю, що тобі дуже важко і страшно. Мені теж страшно... Але це найважливіше, що я мушу зробити для тебе. Вибач мені за те, що ти так довго одна, моя крихітко...

- Я все розумію, тату. І я хочу сказати, що вдячна тобі і всім, хто нас захищає. Я навіть приготувала тобі невеличкий подарунок...

- Анна не договорила слово. Янгол відчув, як його душа розривається на шматки. А батько почув страшний знайомий звук, який забрав життя не одного його друга тут, на війні... Хтось, порушуючи умови перемир'я, вистрілив зі сторони ворожого табору. По якійсь страшній випадковості чи жахливо несправедливій закономірності, куля потрапила прямо в груди маленької дівчинки!.. прийшовши до тями, батькопідхопив доньку на руки і закричав з таким відчаєм, що янголи на небесах заплакали...

Анна відкрила свої небесні оченята і посміхнулась татові:

- Таточку, мені так боляче... я так хотіла бути з тобою... Я вдячна тобі за все. Вибач, що я була необережною... мій друг мене попереджав... не хвилюйся, мама вже чекає на мене. Вона мене далі оберігатиме... ось тобі подарунок, на пам'ять...

Анна дістала із кофтинки складений кілька разів папірець і простягнула татові. Коли тато взяв папірець, із-за хмаринок з'явилося дуже яскраве світло, схоже на доріжку – це Айвен допоміг мамі прийти за Анною, щоб забрати її душу в кращий світ. Тато міг бачити, як його кохана дружина і дивний янгол взяли за руки Анну і пішли назад за хмари по світловій доріжці. Вони ще раз обернулись і посміхнулись йому... востаннє...

Минали хвилини, а батько все не відпускав тіло своєї доньки. Але тут він почув, що люди навколо здивовано про щось розмовляють і їх голоси стають все сильнішими. Чоловік підвів голову і побачив прямо перед собою, на місці, де раніше лежало тіло його доньки, дивну рослину. Серед листя виглядали кетяги яскраво ягідок, кожна з яких нагадувала краплинку крові, що падали на землю із прострелених грудей Анни... Всі були вражені цим чудом! Це була ідея янгола. Він не міг змінити долю Анни, але зробив все,

на що був здатен, щоб жертва дівчинки не була марною. Нехай всі про це дізнаються і нехай ніколи не забувають, що несе з собою війна!

Тато Анни ніби прокинувся і з подивом подивився на клаптик паперу, що був у нього в руці – подарунок його коханої донечки. Він обережно розгорнув подарунок і ще більший відчай відобразився на його обличчі. Це був малюнок Анни. Яскраво синє небо, як ясні оченята Анни, будиночок, біля якого стоять мама, тато і Анна, міцно тримаючись за руки і безмежні простори золотавої пшениці, кольору як волосся дівчинки... А внизу малюнок напис: «Я хочу, щоб був мир! Я хочу, щоб діти зростали з батьками! Всі люди – це одна велика єдина родина!». Чоловік знову заплакав, а люди, що були там почали передавати цей малюнок один одному. Всі люди думали так, але написала і висловила це маленька дівчинка. Саме вона нагадала слова пращурів: «Доти жива країна, поки народ її єдиний».

Ось так маленька дівчинка стала причиною Великих Змін. Її жертва не була марною – народ об'єднався, люди навчилися толерантності, почали мріяти і будувати майбутнє, адже війни закінчилися... Нагадуванням про Анну був диво-кущ, який назвали калиною, а кольорами-символами стали синій, як оченята Анни і золотавий, як волосся дівчинки. Чи вічно триватиме мир? Ніхто не знає, адже все залежить від нас, від людей, від нашої пам'яті, від вміння шанувати свою історію. Недаремно ісеує мудрий вислів – «За нас, для нас і без нас ніхто нічого не зробить».

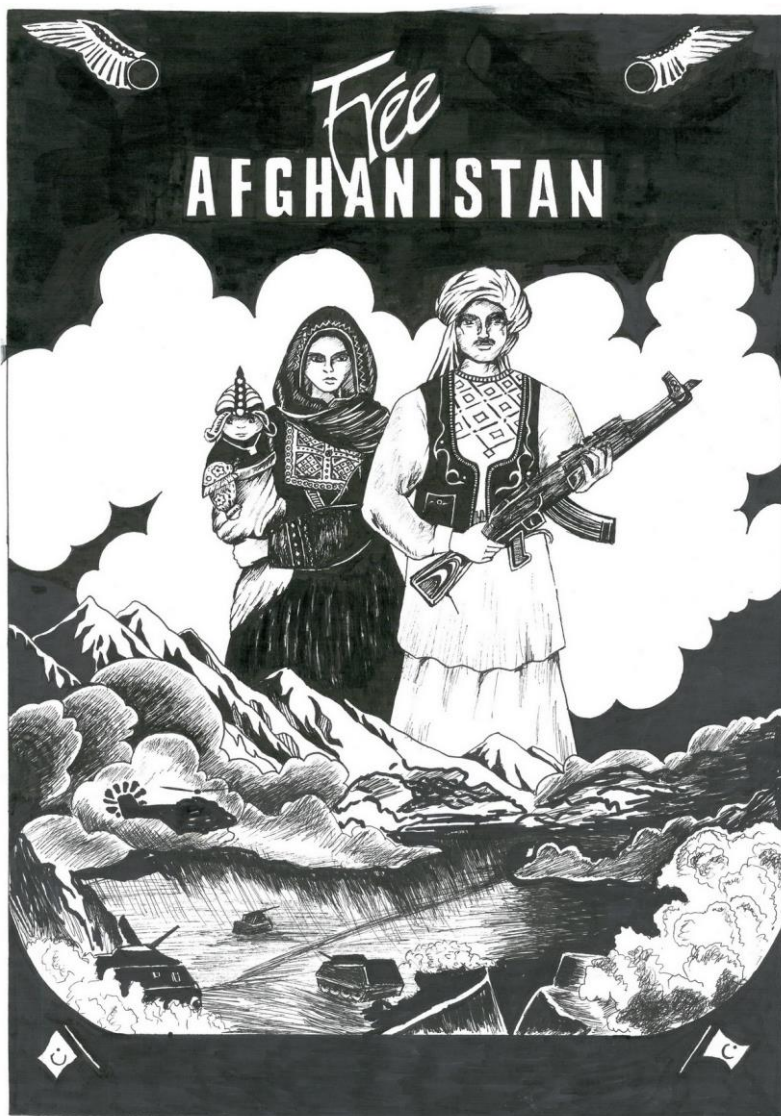
### 3. РИСУНОК (ФОТОГРАФИЯ)



3.1. Кошарова Елена ХСШ №150



3.2. Курцев Юрій ХСШ №150



3.3. Ланіна Ірина ХСШ №150



**3.4. Новікова Дар'я ХСШ №150**



**3.5. Омельченко Данило ХСШ №150**



3.6. Цветліньська Вероніка ХСШ №150



**3.7. Ругаленко Анастасія, КЗ СІУТ №3**



**3.8. Кулініч Валерія, КЗ СЮТ №3**



**3.9. Ольга Курганская, ХСШ №163**



**3.10. Базунова Софія Максимівна, 5-А ХЗОШ №164**



**3.11. Ільсько Майя Олексіївна, 4-А ХЗОШ №25**





**3.14. Малишева Ксенія, 10 клас ХЗОШ №136**



**3.15. Малахов Олександр, 9-А клас ХЗОШ №136**



**3.16. Борисенко Олександр, 6-А клас ХЗОШ №136**



**3.17. Ложнікова Єлизавета, 8 клас ХЗОШ №136**



3.18. Духнич Олександр, 5 клас ХЗОШ №136



3.19. Дмитренко Анна, ХЗОШ №160



3.20. Черв'яченко Анжела, ХЗОШ №160



3.21. Белішко Максиміліан Вікторович, 3-Г ХЗОШ №157



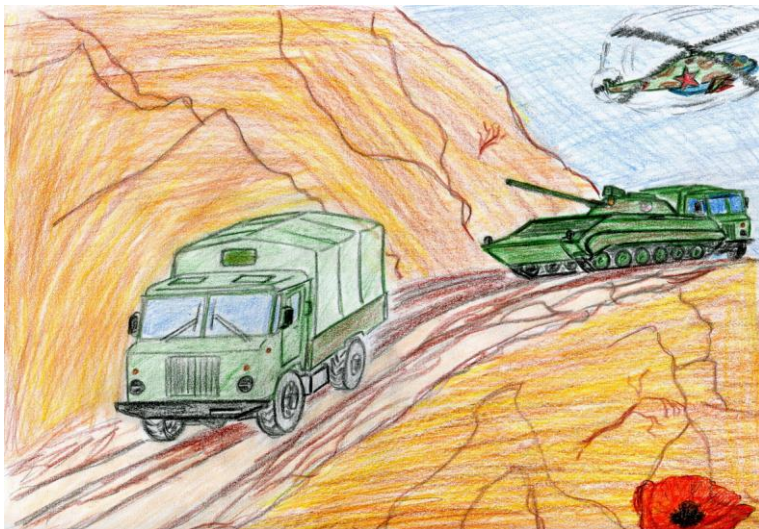
3.22. Виховцев Владислав Александрович, 3-Г ХЗОШ №157



3.23. Белінська Анастасія, 1-В клас ХГ №152



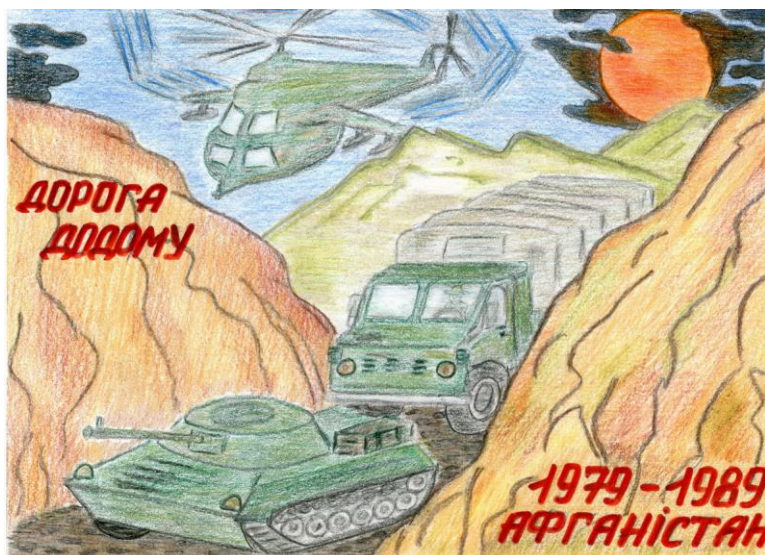
**3.24. Дяченко Ярослав, 1-В клас ХГ №152**



**3.25. Сидоренко Марія Віталіївна, 3-А клас ХГ №152**



3.26. Дашко Анастасія Максимівна, 7-Б клас ХГ №152



3.27. Самотой Артем Олександрович, 3-А ХГ №152



3.28. Костильова Аліна Олексіївна, 2-Д клас ХГ №152



3.29. Ротов Станіслав, 2-Г клас ХГ №152



3.30. Ніколенко Ярослава Володимирівна, 3-А ХГ №152



3.31. Ус Дмитро Олександрович, 3-А клас ХГ №152



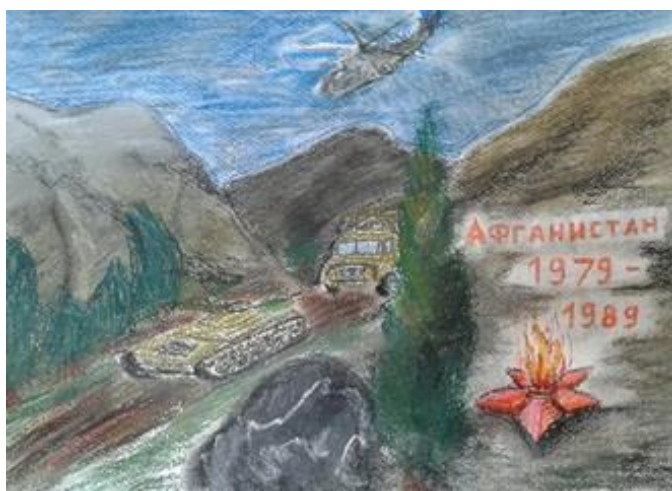
3.32. Автенюк Дар'я Олегівна, 9-В клас ХГ №152



3.33. Завгородня Юлія Дмитрієвна, 10-А клас ХГ №152



3.34. Козленко Єлизавета Олександрівна, 3-А кл. ХГ №152



3.35. Мацюк Вероніка, 6-Д клас ХГ №152



**3.36. Варвашенко Олег, 4-В клас ХГ №152**



**3.37. Мацюця Назар, 2-А клас ХГ №152**



**3.38. Міленко Катерина Сергіївна, 4-Г клас ХГ №152**



**3.39. Борисенко Олег, 2 клас ХЗОШ №136**



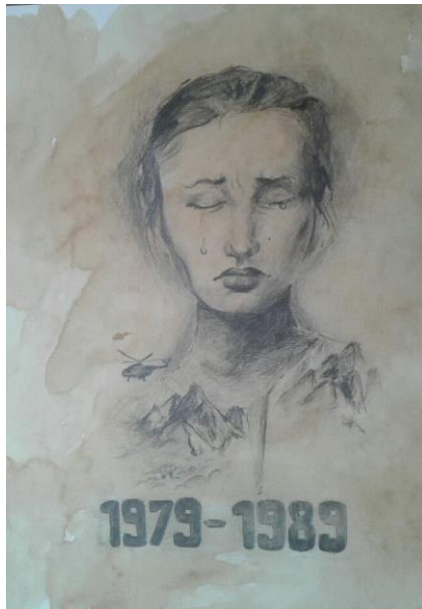
**3.40. Домбровський Володимир, ХЗОШ №136**



**3.41. Дзьомбак Анастасія Олександрівна, 6-В клас ХГ №152**



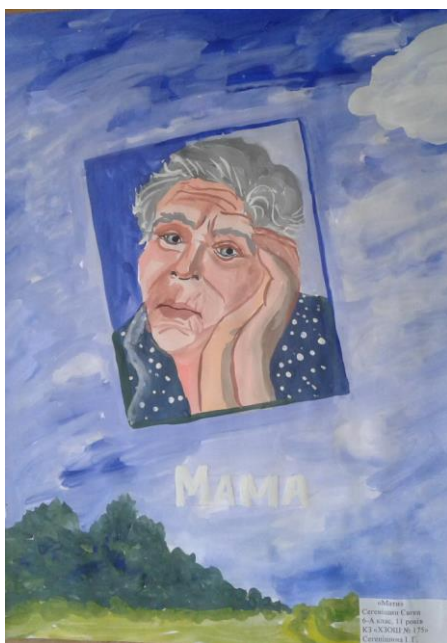
3.42. Катуніна Євгенія Сергіївна, ХЗОШ №167



3.43. Єлагіна Анастасія Володимирівна, ХЗОШ №167



**3.44. Мазанов Кирил Юрійович, ХЗОШ №167**



**3.45. Сегенішин Євген, 6-А клас ХЗОШ №175**



**3.46. Бридко Іван, 5-А клас ХЗОШ №175**



**3.47. Степанов Іван, 7-А клас ХЗОШ №175**



«В об'язку»  
Борзова Марія  
7-А клас, 14 років  
КЗ «ХЗОШ № 175»  
Сєтєнішчєна І-Г.

**3.48. Борзова Марія, 7-А клас ХЗОШ №175**



**3.49. Шуляк Марта, 6-Б клас ХЗОШ №56**



**3.50. Єфремова Ангеліна, 7-Б клас ХЗОШ №56**



**3.51. Голуб Яна Олександрівна, 7-А клас ХЗОШ №164**



3.52. Педько Анжеліка, ХЗОШ №171



3.53. Сіренко Анастасія, ХЗОШ №171



**3.54. Юніков Олександр, ХЗОШ №171**



**3.55. Лиховченко Марина Дмитрівна, 6-В клас ХГ №86**



**3.56. Крикунова Валерія Олегівна, 8-Б ХГ №86**



**3.57. Максимець Лаліта Петрівна, 5-В клас ХГ №163**



3.58. Ващук Арина Романівна, 4-Г клас ХГ №163



3.59. Спесівцева Аліна Георгіївна, КЗ СІУТ № 3

**Общественная организация «Харьковский городской союз ветеранов Афганистана (воинов-интернационалистов)»  
-краткая справка-**

Харьковский городской союз ветеранов Афганистана (воинов-интернационалистов) (далее Союз) был основан в апреле 1994 года. Союз является структурным подразделением Украинского Союза ветеранов Афганистана и действует на основании Устава, согласно Закона Украины «Об общественных объединениях». В 2016 году Союз был переименован и стал называться: Общественная организация «Харьковский городской союз ветеранов Афганистана (воинов-интернационалистов)».

***Союз расположен по адресу:***

61022 г. Харьков, пл. Свободы, 5; Госпром, 6-й подъезд, 4-й этаж, к.581.

к.т. : 731-11-19 (секретарь); 732-29-18 (председатель);

731-20-61 (организационный отдел).